

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції
(20 жовтня 2018 р., м. Дніпро)

УДК 332.14
С 77

Рекомендовано до друку Вченою радою Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України (протокол № 08/219 від 30 жовтня 2018 р.)

Редакційна колегія:

д. держ. упр., проф. С. М. Серьогін (голова),
д. істор. н., проф. Є. І. Бородін (заступник голови),
д. держ. упр., проф. О. Ю. Бобровська, д. держ. упр., проф. Л. Л. Прокопенко,
д. держ. упр., проф. Т. В. Маматова, д. держ. упр., проф. С. А. Квітка
к. е. н., доц. Л. Г. Шевченко (відп. секретар)

С 77 Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 20 жовт. 2018 р. / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – 170 с.

У збірнику матеріалів конференції оприлюднено результати наукових досліджень із правових, економічних, соціально-філософських, екологічних та психологічних питань сталого розвитку, пошуку та застосування механізмів та інструментів регулювання соціально-економічного розвитку територій з позиції сталості, ефективності інвестиційної та інноваційної складових забезпечення сталого розвитку, ролі органів державної влади та місцевого самоврядування в забезпеченні розвитку територій різного рівня.

Розрахований на фахівців державного і галузевого секторів економіки, державного, регіонального та муніципального управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, викладачів, слухачів.

УДК 332.14

© Дніпропетровський регіональний
інститут державного управління
НАДУ при Президентіві України,
2018

NATIONAL ACADEMY FOR PUBLIC ADMINISTRATION
UNDER THE PRESIDENT OF UKRAINE

DNIPROPETROVSK REGIONAL INSTITUTE
FOR PUBLIC ADMINISTRATION

**SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES:
PROBLEMS AND SOLUTIONS**

Materials of the IX International Scientific and Practical Conference
(October 20, 2018, Dnipro, Ukraine)

Dnipro – 2018

Recommended for publishing by the Academic Council
of Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration
of National Academy for Public Administration under the President of Ukraine
(Protocol No. 08/219 on October 30, 2018)

Editorial board:

Doctor in Public Administration, prof. S. Seriogin (Head),
doctor in Historic Sciences, Prof. Ye. Borodin (Deputy Chairman),
Doctor in Public Administration, Prof. O. Bobrovska, Doctor in Public
Administration, Prof. L. Prokopenko, Doctor in Public Administration, Prof.
T. Mamatova, Doctor in Public Administration, Prof. S. Kvitka,
Ph.D. in Economics, Ass. Prof. L. Shevchenko (Executive Secretary)

**Sustainable Development of Territories: Problems and Solutions: Materials of IX
Intern. Scientific and Practical Conf., Dnipro, October 20, 2018 / Ed. by
O. Bobrovska. – Dnipro : DRIPA NAPA, 2018. – 170 p.**

The Materials (collection of conference papers) contain results of scientific research on legal, economic, socio-philosophical, ecological and psychological issues of sustainable development, the findings and application of mechanisms and instruments for regulating the socio-economic development of territories from the point of view of sustainability, the efficiency of investment and innovative components of sustainable development, outline the role of scientific research in this direction and the role of state and local self-government in ensuring the development of territories of different levels.

It is designed for specialists of the public administration and industry sectors of the economy, state, regional and municipal government representatives, scientists, teachers, and students.

UDC 332.14

© Dnipropetrovsk Regional Institute for
Public Administration of the National
Academy for Public Administration under the
President of Ukraine, 2018

ВСТУПНЕ СЛОВО

У ХХІ ст. ідеологія сталого розвитку стала основним концептом вирішення багатьох сучасних і майбутніх проблем суспільства в середовищі його життєдіяльності. Однак проблема сталого суспільного розвитку, незважаючи на велику увагу до її вирішення з боку світової спільноти, науковців, влади, політиків, продовжує поглиблюватись. Однією з причин такого стану є дослідження цього явища переважно на глобальному рівні, що не сприяє глибинному пошуку резервів розвитку із джерел їх появи. До того ж спектр питань розглядається на ґрунті кінцевих показників і вже сформованих тенденцій сталості розвитку країн, регіонів чи біосферного різноманіття. Значно менше уваги приділяється джерелам формування розвитку на первинному рівні існування суспільства, осередків буття людей – на рівні територіальних громад. Саме на цьому рівні забезпечуються умови для подальшого розвитку шляхом формування і реалізації процесів його прояву. Стає очевидним, що теоретико-методологічне і змістовно-структурне обґрунтування поповнення парадигми сталого розвитку слід здійснювати з урахуванням теоретичних засад розвитку територіальних громад, виокремленням і розширенням видів і змісту впливових чинників їх розвитку в проекції на складники потенціалу розвитку місцевого самоврядування, розбудову громадянського суспільства з огляду на набутий досвід, національні особливості і прогресивні досягнення людства в цьому напрямі.

Упродовж дев'яти років наукова спільнота Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в рамках цього напряму досліджень проводить науково-комунікативні заходи різного рівня із залученням вітчизняних і зарубіжних фахівців різних галузей науки, що створює стартові (рамкові) умови формування наукових засад системної методології забезпечення сталого розвитку. Аналіз напрацювань, нагромаджених у рамках проведення цих заходів, дозволяє стверджувати про поступове розгортання її учасниками нового концепту сталого розвитку, певне розуміння взаємозв'язку і взаємовпливу його структурних складників, принципів реагування на впливи зовнішнього середовища зі збереженням прийняттого режиму функціонування суб'єктів економіки. Це дозволяє вдосконалювати механізми перетворень національного господарства України у стійку продуктивну цілісність, спроможну до самовідтворення та самоорганізації. Сподіваємося, що зазначені аспекти стануть предметом дискусій та прийняття рекомендацій за результатами проведення конференції, які будуть корисними для органів публічного управління стосовно вирішення проблемних питань сталого розвитку України.

*Доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
директор ДРІДУ НАДУ при Президентові України
С. М. СЕРЬОГІН*

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЕКОНОМІЧНИЙ, ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТИ

Ворона Петро Васильович

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВСЮДНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Серед проблематики сучасного розвитку місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції та проведення реформи публічної влади є обов'язкове запровадження принципу його повсюдності. Цього вимагають й процеси децентралізації та очікують новостворені об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Нині вся територія України всуціль розділена між областями, районами, містами обласного значення і там немає «білих плям». Але коли візьмемо карту району, тієї адміністративно-територіальної одиниці, яка найближча до людей, то більшість землі не належить до відомих органів місцевого самоврядування, а є фактично нічия, хоча нею і розпоряджаються органи державної влади. Тому практики-управлінці та науковці науки «Державне управління» вважають сутністю й серцевиною територіальної реформи, а також запропонованих змін до Конституції України положення про те, що вся земля, яка забезпечує життєдіяльність територіальної громади (окрім приватних та державних сільськогосподарського призначення) має бути віддана у юрисдикцію територіальної громади. Разом із землею громади отримають матеріальну основу своєї діяльності, буде реальним для втілення принцип субсидіарності, тобто земля за межами населених пунктів, окрім державних та приватних земель стратегічних чи сільськогосподарського призначення, має бути передана місцевим громадам.

Такий крок суттєво вдосконалив правові норми, які суттєво підвищать доходи місцевого самоврядування від використання земель шляхом забезпечення більшої прозорості і ефективності їх використання, як головного багатства країни. В сучасній Європі в структурі доходів місцевого самоврядування податок на землю становить до 60 %, а в Японії – до 70 %. У 1912 р. в структурі доходної частини бюджетів земств України збори із земель та лісів склали 45 %, а в сучасній Україні – тільки 12 %, навіть у Києві – лише 15 %. Щоб накопичити грошові ресурси для розвитку місцевого самоврядування та реформування адміністративно-територіального устрою потрібно завершити процес розмежування земель державної та комунальної власності [6, с. 341]. Один з шляхів – одночасне передання в комунальну власність всіх земель населених пунктів і одночасно зобов'язавши місцеві

ради за заявками державних закладів та підприємств надавати їм у власність, а краще в оренду необхідні земельні ділянки [1].

Оцінюючи внесений Президентом України проект закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади – реєстраційний № 2217а від 15.07.2015 р.), науковці і практики роблять наголос на об'єктивній необхідності цих змін до Конституції України [2], адже положення, за яким адміністративно-територіальними одиницями низового рівня є «міста, селища і села», призвело до істотного звуження території, на яку поширюються повноваження органів місцевого самоврядування – з неї «випала» територія за межами населених пунктів (майже 9/10 території держави). У багатьох випадках повноваження місцевої ради поширюються на кілька населених пунктів, але при цьому не охоплюють території між цими населеними пунктами. На переконання д. ю. н. професора А. Мірошніченко за такої ситуації органи місцевого самоврядування просто «за визначенням» не в змозі ефективно і комплексно вирішувати питання місцевого значення, як це передбачено ст. 140 Конституції України [3].

Ткачук А. стверджує, що першою проблемою порушення принципу «повсюдності» місцевого самоврядування є відсутність права територіальних громад на просторове планування своєї території. Органи місцевого самоврядування не мають права встановлювати та контролювати правила благоустрою та санітарного стану за межами населених пунктів та накладати стягнення на порушників. Те ж саме стосується відсутності повноважень щодо регулювання дотримання режиму тиші поза межами населених пунктів, незаконного видобування місцевих корисних копалин тощо. На Полтавщині іде масове видобування глини браконьєрським способом для будівництва автотраси Київ-Харків в обхід рішень як місцевих рад так і органів державної влади, адже існуюча корупційна складова використовує прогалини у чинному законодавстві щодо місцевої корисної копалини за межами населеного пункту. Місцеві бюджети втрачають мільйони гривень надходжень.

Другою проблемою, на думку А. Ткачука, постійного порушення принципу «повсюдності» місцевого самоврядування є відсутність повноважень органів місцевого самоврядування щодо встановлення правил поведінки із сміттям, правил благоустрою та інших, важливих для місцевої громади правил за межами поселення територіальної громади, але на території яка нею використовується. А. Ткачук вважає, що тепер принцип повсюдності місцевого самоврядування стали розуміти досить примітивно – як право органів місцевого самоврядування розпоряджатись орними (сільськогосподарськими) землями державної власності за межами населених пунктів.

Вже багато років в Україні триває дискусія щодо визначення меж території, в межах якої мають реалізовуватися повноваження сільської, селищної, міської ради, яка є органом місцевого самоврядування відповідної територіальної громади. Оскільки ст. 140 Конституції України визначає місцеве самоврядування, як право «територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста...» але відповідна рада територіальної громади та її виконавчі органи

фактично не мають повноважень за межами населених пунктів. Така ситуація є неправильною і має бути швидко виправлена. Особливо це актуально сьогодні, коли в Україні уже утворено кілька сот об'єднаних територіальних громад (ОТГ), кожна з яких складається у середньому з понад 10 населених пунктів, а окремі громади мають у своєму складі понад 50 поселень. Потрібне законодавче закріплення поширення повноважень органів місцевого самоврядування, визначених законами, на всі території, як в межах поселень, так і за їх межами, що необхідні для життєдіяльності ОТГ [7].

Міжнародний досвід свідчить, що органи місцевого самоврядування базового рівня (комуни, волості, гміни і т. п.) поширюють свої повноваження на всю територію адміністративно-територіальної одиниці в межах якої вони діють. Це спрощує правове регулювання через поєднання поняття одиниця самоврядування з одиницею адміністративно-територіального устрою. В Україні до тепер не ухвалено закону про адміністративно-територіальний устрій і територіальна громада яка є по суті адміністративно-територіальною одиницею, але ст. 140 Конституції України не дає можливості ввести таке поняття, як «межа територіальної громади», оскільки відповідно до цієї статті «територіальна громада» є сукупністю жителів поселень [2].

З огляду на складну процедуру змін до Конституції України, це можна зробити шляхом внесення невеликих змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме ввівши поняття «території юрисдикції». Ці зміни, на думку науковців й практиків місцевого самоврядування, є необхідними для нормативно-правового забезпечення сталого розвитку територіальних громад через розширення їх юрисдикції на території поза межами населених пунктів, створення умов для реалізації органами місцевого самоврядування нових можливостей, які відкрила їм бюджетна децентралізація на упорядкування та збереження територій за межами поселень: від планування всього простору та ефективного управління земельними ресурсами до накладення штрафів на порушників санітарного стану у лісових насадженнях чи берегів річок навколо поселень, що входять у відповідну громаду [5]. Ці зміни до закону стали б першим системним кроком до врегулювання всіх питань щодо запровадження «повсюдності місцевого самоврядування» відповідно до європейських підходів.

В аналітичній записці Інституту стратегічних досліджень, теж розглядається проблема забезпечення повсюдності місцевого самоврядування. Наголошується, що однією з основних складових проблеми є питання права власності на землі за межами населених пунктів, вирішення проблеми деякими політиками пропонується через механічну передачу цих земель з державної в комунальну власність. Тому врегулювання питання належності земель за межами населених пунктів з урахуванням інших складових децентралізації та з огляду на необхідність зменшення числа можливих правових конфліктів. Забезпечення повсюдності місцевого самоврядування в Україні залишається однією з важливих складових процесу реформи децентралізації, побудови ефективної системи територіальної організації

влади з фінансово спроможним місцевим самоврядуванням. На даний момент принцип повсюдності в Україні реалізовано лише частково [4].

Система принципів місцевого самоврядування не вичерпується тими з них, які передбачені ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а отже, потребує свого законодавчого врегулювання, є так звані принципи субсидіарності та повсюдності. Ці принципи є принципами ЄХМС, а отже, тим європейським стандартом, до якого має прагнути і практика муніципального будівництва і нашої держави [3; 4; 6; 7]. Відповідно до принципу повсюдності, місцеве самоврядування має здійснюватися на всій території України, що означає відсутність територій, на які не поширюється юрисдикція територіальних громад і відповідних органів місцевого самоврядування. Інша справа, що особливості здійснення місцевого самоврядування в окремих місцевостях можуть бути передбачені (обмежені) окремими законами.

Список використаних джерел

1. Ворона П. В. Повсюдність місцевого самоврядування – нереалізований принцип місцевої демократії в українському законодавстві / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 2(32). – С. 261 – 269.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30.
3. Мірошніченко А. Повсюдність місцевого самоврядування – беззаперечний плюс законопроекту // Голос України від 29.07.2015 р. № 135 (6139). – С. 7.
4. Місцеве самоврядування за межами населених пунктів: проблема забезпечення повсюдності; Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1817/>.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 р. № 280/97 ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
6. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід: зб. матеріалів та док. / наук. ред. М. Пухтинський. – К. : Атіка – Н, 2006. – 744 с.
7. Ткачук А. Про «повсюдність місцевого самоврядування», власність та юрисдикцію / А. Ткачук // Інститут громадянського суспільства від 19.05.2016. – Режим доступу : <https://www.csi.org.ua/news/pro-povsyudnist-mistsevogo-samovryaduvannya-vlasnist-ta-yurysdyktsiyu>.

Desh Deepak, Dwivedi

LEVERAGING SUSTAINABILITY TO POWER THE GROWTH OF RESPONSIBLE TOURISM IN ASIA

The last two decades of substantial growth in South Asia is the result of the adoption of broad-based transformative reforms. But the unmonitored population influx in the area is driving for both newer opportunities and risk for the host communities. The risk carries the commercialization of traditional behaviors and

norms which are an injury to the cultural identity of the region. Tourism has emerged as a part of national and international strategies by becoming an important source of finance in terms of Foreign Exchange earnings, increase in private profits thereby leading to increase in employment and attaining technology of preserving the vast cultural heritage of the region. Putting this approach into a mandate, the paper discusses the ways towards achieving socio-cultural sustainability which is a necessary ingredient for any society to sustain and move further into the future. It will be an attempt to create positive, enduring relationships with other people and the natural world. It hence devises ways in which we make our future more sustainable and goal driven.

Introduction. Tourism has the potential to create social development through employment generation, income redistribution and poverty alleviation. Tourism brings people into contact with each other and thus displays an educational element in it. There is a lot of information and cultural exchange taking place between hosts and guests. It develops mutual sympathies and decreases the prejudices. Traditions have often seen to be developed according to the demands of the society and the tourists. Cultural practices whereby the locals have been the primary part, change it to suit the needs of the tourist community and how do they want to see it. This type of process makes the cultures more aligned to the current societal needs and hence makes it more long lasting. Touristic activities also help bring such developments which otherwise would not have been taken place in the region like infrastructure development, sports and recreational facilities, restaurants, health and transport and ultimately they all contribute to bring in an influx of tourists and a sustainable cycle develops automatically.

Two sides of Socio-cultural Tourism. The motive of the paper is to make the fact clear as to «it is needless to say that bringing socio-cultural sustainability to any region is more of a rewarding experience than any other and that it out-balances any other negative impacts bestowed by it». It can be very well stated that introducing tourism into a community is the best way to boost all the underlying factors at play which make the cycle of economy up and running. This is a medium which outperforms any other sector and can be linked to any other sector having a role in the development of a particular site or region in the smartest way possible. Although it is necessary to state both the flip sides of the coin to have a brief overview as to have a know-how of where does a particular action tend to have a positive or negative role which can sometimes be a deciding factor to undertake any touristic activity in a region whether or not it brings sustainability to the region itself.

Sustainable tourism development should be of benefit to the needs of local residents as well as for the tourists themselves.

The positive socio cultural impact of tourism:

– On the positive side, tourism contributes to cultural revival and reinforces preservation of heritage and tradition.

– The business promotes global community as well as international understanding and peace.

– It breaks down the barriers: language barriers, socio-cultural barriers, class barriers, and racial, political as well as religious barriers.

–It broadens educational and cultural horizons as well as improves the feeling of self worth by enhancing the quality of life related to a higher level of income and standards of living. (Goeldner, Ritchie and McIntosh, 2000; Ritchie and Goeldner, 1994).

–May encourage attempts to keep culture and traditions alive.

–Traditional ways and goods may be restored because visitors are interested and are willing buyers of these.

–Festivals staged for visitors help to keep local cultures alive.

–Improve Globalisation: A better understanding between different civilisations; introduce the local traditions to the world; Achieve the up-to-date theory and technology.

–Boost the National Confidence: regain the respect of many marginalised traditions; May encourage attempts to keep culture and traditions alive; Lead many traditions to their 2nd blooming.

–Some measures proposed by us can be penned down like,

–To overcome the disadvantages caused by tourism to the local society, community involvement in tourism planning towards sustainability should be emphasised.

–Seeing traditions in the light of development by keeping the essence, discarding the dross.

–Treating the cultural differences through the remedy of acceptance.

–Through education: emphasize the importance of treasuring the heritages. Cultivating experts, protecting the historical sites with up-to-date theory.

Куц Юрій Олексійович

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ НИЗЬКОЕНТРОПІЙНОГО ІНВАЙРОНМЕНТАЛІЗМУ

Перехід до сталого розвитку територій у сучасних умовах українських реалій потребує новітнього теоретичного осмислення, практизація якого забезпечила б різке зростання в соціоекономічній системі. Україна постала перед необхідністю зміни ідеології економічного зростання, відімається у Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [4, с. 8].

На наш погляд, для системного, комплексного й рівномірного по горизонталі розвитку суспільства необхідно звернути увагу на низькоентропійний розвиток і інвайронменталізм. Перший термін набуває вжитку у другій половині ХХ ст. [5; 6]. Низькоентропійна економіка сприймає довкілля як систему, що є головною у надсистемі «людина – навколишнє середовище». Другий термін, похідний від англійського «environment» – «навколишнє середовище» все частіше зустрічається в україномовних виданнях. Поки що здебільшого на шпальтах науково-популярних видань. Але все частіше його можна зустріти у науковому обігу. З'явилася навіть наука, яка йменується «інвайронменталістика», що вивчає ті аспекти екології,

економіки, політології, освіти, технології, які визначають сучасний стан і віддалене майбутнє навколишнього середовища й її предметом є: економіка, процес відновлення фізичних і соціальних потенцій людини, здоровий, доброзичливий, повноцінний спосіб життя людини в незабрудненому й неагресивному середовищі, перебудова національної і глобальної економічних систем та створення стійкої прогресуючої світової економіки, відновлення порушених балансів у енергетиці, сировинних ресурсах, продовольстві, на транспорті, у демографії, торгівлі, піднесення їх на новий рівень, поширення найновітніших технологій із розвинутих країн у «треті» країни заради вирівнювання рівня та якості життя окремих держав і окремих верств населення, повна демілітаризація й усунення загрози війни, пише Ситник К. [3]. В сучасних умовах агресії Російської Федерації проти України зокрема, для нашої держави теза «повна демілітаризація» не є сприйнятною й не буде на далеку перспективу.

Орієнтуючись на соціально-економічний прорив, який необхідно здійснити українській державі суттєвої кореляції потребує державна регіональна політика. Урядовою постановою № 385 від 6 серпня 2014 р. затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 р. в якій окреслено наступні принципи регіональної політики: конституційність та законність; співробітництво (узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій центральних та місцевих органів виконавчої влади); паритетність (забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів державної регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку); відкритість; субсидіарність; координація; єдність (зменшення соціально-економічних диспропорцій між окремими регіонами, забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України; історична спадкоємність; сталий розвиток. Державна регіональна політика повинна базуватися не на патерналістських відносинах між державою і регіоном, а на створенні умов для формування постійно відтворювальної внутрішньої (ендогенної) бази розвитку в умовах відкритої економіки [2, с. 7 – 8].

Дана стратегія більш відповідає сучасним світовим концепціям подальшого розвитку суспільства. Але й вона, на наш погляд, віддалена від потреб збалансованого розвитку територій показниками. Тому необхідно почати розробку концепції інноваційного територіального розвитку яка б враховувала найсучасніші світові теоретико-методологічні надбання, одним із яких є низькоентропійний регіональний інвайронменталізм. Сутність даного підходу полягає в спрямованості всієї системи впливу на соціально-економічний механізм регіонального поступу з метою забезпечення якісного розвитку людини.

Список використаних джерел

1. Буравльов Є. П. Низькоентропійний розвиток: сутність, ознаки, принципи / Є. П. Буравльов. – Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue>.

2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

3. Ситник К. Проблеми сталого розвитку в усьому світі і в Україні – Режим доступу: <http://ualogos.kiev.ua/fulltext.htm>.
4. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь: 2017. – К : Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 174 с.
5. Nicolas Georgescu-Roegen. The Entropy Law and Economic Process. – Cembridge, Mass.: Harvard University Press, 1971.
6. Soddy Friderick. The Story of Atomic Energy. – London, 1949.

Куценко Володимир Вікторович

НАПРЯМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Напрямами інституційного удосконалення в Україні процесу реформи децентралізації представницької влади має включати передачу відповідним місцевим радам не тільки додаткових повноважень, а й належного фінансового та інших ресурсів (у т ч. земель) для їх виконання з метою якісного надання послуг та забезпечення соціальних гарантій. Крім того, слід зазначити, що перед прийняттям профільних законів та з прийняттям Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» (від 16 квітня 2009 р.) необхідно закріпити практику консультацій центральних органів виконавчої влади з всеукраїнськими асоціаціями органів місцевого самоврядування, особливо щодо: змін або прийняття профільних законів щодо діяльності органів місцевого самоврядування, проекту Закону про Державний бюджет України, положень підзаконних актів, що стосуються бюджетного процесу; пропозицій про введення в дію або внесення змін до законодавства про місцеві бюджети та міжбюджетні відносини; проектів загальнодержавних програм, що стосуються розвитку регіонів; проектів державних соціальних програм, реалізація яких покладається на органи місцевого самоврядування, та інші питання. Ця норма міститься у ст. 19 згаданого Закону але не є обов'язковою, адже вона декларує «консультації центральних органів виконавчої влади із всеукраїнськими асоціаціями проводяться», асоціації можуть запрошуватись до обговорення, асоціації можуть ініціювати обговорення тощо. Тобто норма закону є рекомендаційною [2]. Тому у прийнятті важливих профільних Законів щодо розвитку місцевого самоврядування точка зору органів місцевого самоврядування часто не враховується, що не сприяє розвитку системи місцевої влади і нівелює їх вплив як елемента громадянського суспільства.

У процесі адаптації національного законодавства до європейських стандартів, у рамках реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, потрібно усунути всі неузгодженості, в тому числі з нормами Європейської хартії місцевого самоврядування (ЄХМС) [5], особливо щодо принципу повсюдності місцевого самоврядування та забезпечити неухильне дотримання положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [6] й інших документів, що

спрямовані на децентралізацію, посилення ролі місцевого самоврядування у вирішенні нагальних питань розвитку територіальних громад.

Варто врахувати пропозиції щодо внесення змін до Конституції України, які ґрунтуються на положеннях ЄХМС, пропозиціях груп експертів в області конституційного права і місцевого самоврядування та імплементувати у чинне законодавство. Запропоновані зміни до Основного Закону України мають передбачати: закріплення принципу децентралізації у здійсненні державної влади, повсюдності та спроможності місцевого самоврядування, сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць; запровадження трирівневої системи адміністративно-територіального устрою – область, район (повіт), громада з реальним самоврядуванням; громада є адміністративно-територіальною одиницею, яка включає один або декілька населених пунктів (село, селище, місто, а також прилеглі до них території); передача функцій виконавчої влади від місцевих держадміністрацій виконавчим органам відповідного рівня місцевих рад; розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення громад максимально широким колом повноважень; необхідне забезпечення фінансовими ресурсами повноважень органів місцевого самоврядування, включаючи їх участь у загальнодержавних податках; ліквідація державних адміністрацій і створення державних представництв, наділених контрольно-наглядовими, координаційними повноваженнями.

Важливим і необхідним напрямом інституційного удосконалення процесу децентралізації представницької влади в Україні є міжмуніципальне співробітництво (ММС), або співпраця територіальних громад.

ММС довело свою важливу роль у процесах соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад, про що свідчить зарубіжний досвід. Водночас у значній кількості країн ця співпраця (ММС) почала активно розвиватись після нормативно-правового й організаційного забезпечення з боку держави, яка, як у випадку із Францією, Німеччиною, Польщею та іншими країнами, активізувала ці процеси майже примусово. Досвід країн у створенні нормативно-правових основ для функціонування ММС та їх практичної імплементації може бути вкрай корисним для країни, оскільки, на відміну від нашої держави, у більшості країн закони присвячені саме міжмуніципальному партнерству були прийняті раніше.

У значній кількості країн Європейського Союзу сьогодні органам місцевого самоврядування надані майже необмежені повноваження, що стосується територіального розвитку. Вони мають право приймати будь-які рішення. Водночас певна система контролю залишається, як це і має бути у демократичній державі, – всі акти органів місцевого самоврядування підлягають юридичному контролю. Особливе місце серед усіх форм ММС займає транскордонне співробітництво, зокрема формування єврорегіонів.

Зарубіжний досвід показує необхідність широкого застосування різноманітних методів і механізмів транскордонного співробітництва заради розвитку прикордонних територій спільними зусиллями територіальних громад різних країн, що межують між собою. Україна потребує не лише

врахування зарубіжного досвіду з питань ММС, а й інституціоналізації процесів, розробки їх комплексного теоретико-методологічного забезпечення.

Тому напрямами інституційного вдосконалення процесу децентралізації представницької влади в Україні є не лише створення належної правової бази цього процесу, удосконалення відповідно до динамічних умов українського суспільства вже існуючих Законів України [3; 4] а й більш широке використання міжмуніципальної співпраці громад як передумови щодо їх об'єднання та досвід країн Європейського Союзу, які десятиріччя проводять реформу публічної влади шляхом децентралізації.

Список використаних джерел

1. Ворона П. В. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку представницької влади : монографія / П. В. Ворона. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2012. – 305 с.

2. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України № 1275-VI від 16 квітня 2009 р. // Відомості Верховної ради України (ВВР), 2009. – № 38. – ст. 534.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

4. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.

5. Європейська Хартія місцевого самоврядування. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – 11.04.2014. – № 67.

Матвеева Ольга Юріївна

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Усвідомлюючи кризовість ситуації, що склалася в Україні останнім часом, слід визнати, що перехід держави до засад сталого розвитку стримується баластом проблем, які поступово накопичувалися з роками, нашаровувалися одна на одну, і сьогодні найбільш гостро відчуються саме на рівні територіальних громад – головних провідників суспільних змін. До таких проблем, на переконання І. А. Чикаренко, слід віднести слабку консолідацію української нації як добре організованої цілеспрямованої сили, що будує своє життя на основі національних цінностей, із залученням кращого світового досвіду [1]; відсутність чітких та реально досяжних орієнтирів розвитку держави, що забезпечують, з одного боку, зростання добробуту та зменшення бідності, а з іншого – збереження й реабілітацію

природних ресурсів і довкілля; переважно несприятливу, а іноді й катастрофічну екологічну ситуацію практично по всій території України.

Подолання цілого ряду чинників нестійкості є найближчою для України сходинкою до досягнення умов сталого розвитку. Проте важко говорити про країну в цілому, коли ситуація щодо усвідомлення масштабів проблеми та бажання її вирішити на рівні територіальних громад є критичною. Відсутність позитивної динаміки соціального піднесення, розвитку духовного та інтелектуального потенціалу територій стримує можливість провадження економічних реформ, унеможливаючи народження та розвиток інновацій. Така ситуація негативно впливає на інвестиційну привабливість українських територій та, з іншого боку, зменшує довіру населення до дій влади. Таке замкнене коло породжує наступний пласт на і без того важкому для української нації баласті проблем, що стримує її усталене процвітання.

У сучасній системі суспільних цінностей економічна заможність націй більше не може знаходитися на верхівці піраміди національних орієнтирів. Пояснення цьому полягає в тому, що умови обмеження наявних ресурсів у глобальному вимірі – однакові для всіх націй. А норми споживання благ – різні для країн, як засвідчує багаторічний досвід міжнародних економічних відносин. Відповідно, зворотним боком побудови глобалізованої ринкової економіки стала стійка соціально-економічна нерівність між країнами при тому, що винищування невідновлюваних природних ресурсів і багатств, необхідних для задоволення споживацьких потреб як аутсайдерів, так і лідерів конкурентної гонитви за благами, є стабільно високим у кожній з країн, що обрали шлях участі у глобальних ринкових відносинах.

Формування засад сталого розвитку видається єдиним шляхом розвитку не лише для України, а й усіх країн світу, що висуває глобалізацію інноваційних світогосподарських відносин на перший план заходів щодо подолання масової бідності. А розвиток цих процесів починається з територіальних громад – ініціаторів прогресивних змін у суспільній уяві, а також органів місцевого самоврядування як провідників таких ідей, переконань та інтересів.

Для вітчизняного місцевого самоврядування, якому й досі не вистачає реальної спроможності, а відтак – спрямованості на задоволення потреб громадян, комплекс питань, пов'язаних із цілепокладанням в управлінні з погляду досягнення кінцевого результату – забезпечення сталого розвитку, є вкрай важливим [2]. Тому саме на концепції сталого розвитку, яка, зокрема, виходить з того, що економічний дохід не є всеохоплюючим показником якості людського життя й не покриває усієї його багатоманітності [3], має будуватися система інноваційного, цілеорієнтованого управління розвитком територіальних громад, результатом реалізації якої є досягнення вищого рівня та нової якості їх життя.

Цілепокладання у концепції сталого розвитку має робити його таким, щоб він виконував, в основному, забезпечувально-керівну функцію, а саме забезпечував потреби нинішнього покоління й, водночас, не позбавляв майбутні покоління можливості задовольняти власні життєво необхідні

потреби, не заважав гармонізації соціально-економічного розвитку з підтриманням належного стану навколишнього природного середовища, тобто забезпечував поєднання трьох його аспектів – економічного, екологічного та соціального [1, с. 117].

Для цього у сучасній науковій думці поряд із усталеним терміном «сталий розвиток» часто вживається термін «сталий інноваційний розвиток», що обумовлено корекцією класичної парадигми сталого розвитку провідними країнами світу, у яку «органічно імплементовано як самі принципи сталого розвитку, так і концепція інноваційного розвитку» [1], як є, по суті, його ядром.

Таким чином, цілепокладання у концепції сталого розвитку є важливою, основоположною засадою реалізацію цілей розвитку, адже воно задає вектор структурних зрушень, яких має зазнати система, щоб наблизитися до бажаних умов. Сама ж реалізація цілей сьогодні є неможливою до застосування інноваційних підходів до виконання завдань сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Чикаренко І. А. Теоретико-методологічні засади формування системи управління інноваційним розвитком територіальних громад / Ірина Аркадіївна Чикаренко: дис. ... д. держ. упр. ; 25.00.04 – місцеве самоврядування. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 373 с.

2. Шаров Ю. П. Керований розвиток муніципальних утворень: аспекти взаємодії соціально-економічної системи з оточенням / Ю. П. Шаров // Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матер. І міжнар. наук.-практ. конф., 1 – 2 жовт. 2010 р., м. Дніпропетровськ. – Д. : ДРІДУ, 2010. – С. 28 – 31.

3. *Strategics for Sustainable Development* / Ed. St. McGuire. – An explanatory Handbook 276-440/640. – McGill University, Faculty Management. – Montreal, Canada. – 2001. – 361 p.

Viktor Miloshevski

THE EMERGENCES OF TERRITORIES IN A HYPERCONNECTED REALITY

The paradigm shift, knocking on the gates of the infosphere

In the changing reality evocated by the hyper connection of the human race, one could not perceive the formation of territories in the same sense that modernity formulates. The digitalisation of the world and the development of social networks as part of the onlife experience are undermining the meaning of belonging and the connection between the citizens and the territory. Although this does not denies the former, but rather builds on the foundation of it. It could be said that the development of digital technologies and the wide spread of the internet enhance with the process of hyper creation of content and data created a new sphere of human intersections-the infosphere. The infosphere, as Luciano Floridi calls it, is the combination of the internet and computer technology that is revolutionizing our lives and work (Handy, 2015). This era of digitalisation of the societal system challenged the markers of practices of power and those who are exercising this power (the so called) sovereign

centres of power. The proponents of the virtualization of society (and its institutions) argue that virtuality extends the social in unprecedented ways (Fernback 1997, Rheingold 1993a, 1993b, Turkle 1995, 1996, Benedikt 1991, Horn 1998 as cited in Sullins, 2016). But one other opportunity arises even more, that is the re-invention of identity or as one can argue the creation of the digital identity. This is very important since territory forms a big important part of the present perception of identity. Turkle (1996) argues that the new social domain that is part of the infosphere make possible the construction of an identity that is so fluid and multiple that it strains the very limits of the notion [of authenticity].

Well we can ask ourselves the question what is changed? Let's briefly de-construct territoriality in order to comply with a possible answer. From a point of sovereignty, territoriality is co-dependent with the limit of political authority, a reflection of the sovereign (absolute) practice of (societal) power. Territoriality is a principle by which members of a community are to be defined. It specifies that their membership derives from their residence within borders (Philpott, 2016). All of this changed, the infosphere is a territory on its own. Therefore it is highly relevant to discuss the creation of this territory and the transformation of the territories of modernity and the intersections in this process. In the research for this paper one particular case draw my attention and I decided to present It like a case study. The Australian Northern Territory is part of the Australian Continent with it is own government. Only one percent of Australians live in there, dispute the fact that is spread across one sixth of the continent. Despite its small population, the Territory has complex and significant health, social and education issues related to population demographics and geographic dispersion. This is compounded by a substantial infrastructure deficit compared to other Australian jurisdictions. Because of its unique and extreme circumstances, the Territory has always had a reputation as a frontier community, a place where innovation is an essential part of getting things done (Northern Territory Government, 2018). In the Minister's foreword, part of the Digital Strategy (p. 2), he acknowledges that digital revolution is changing the way we live, connect, learn, work and do business. Therefore one can make a conclusion that the Northern Territory Government's created this Digital Territory Strategy in order to transform the narrative of the Northern Territory, making the paradigm shift towards the new territory, the infosphere. This strategy establishes, for the first time, a framework for maximizing the opportunities of the digital age across our business, industry, education, community and government sectors (Northern Territory Government, 2018). Furthermore this strategy recognise that the Digital technology is enabling people across the world to be connected and involved (hyper connectivity), opening up markets, breaking down barriers and enabling cultural exchanges at a global level. In its essence this first Digital Territory Strategy provides a framework to help Territorians gain the skills, knowledge and capabilities to not only keep pace but to succeed in an increasingly digital world. This Strategy (p. 10) foresees the transition of this territory in five so called digital directions: growing jobs and business; connecting territory communities; building digital skills; enabling smarter communities and improving government services.

This can be taken as a text book example how territories recognise and invest in the digital transformation that is affection all spheres of social trajectories.

The new territory of global social networks

I will start this part that this can be called Society 1.0 despite the fact that is participating and its been mostly influenced by web 2.0, known as the participative (or participatory) and Social Web. In general the social structure of powers still lack the infrastructure and the willingness to enter the era user-generated content, usability (ease of use, even by non-experts), participatory culture and interoperability. Globalisation on the other hand, despite being a perk of de-territorialisation is pushing these social structures to fulfil its duties and accommodate the needs of the hyperconnected reality. Nowadays social events can take a global perspective where global events can – almost simultaneously anywhere and everywhere in the world» (Scholte 1996). Location in this sense have shifted its paradigm and could not be interrelated to that particular event or can have a same physical form in distant points that could not be found elsewhere before on this level with this kind of availability and access. The narrative of deterritorialization is present in all types of human interaction and is shaping almost every aspect in everyday life, it creates the news, it implements and monitors the policy, it dives the economy and works well with the prevention and salvation of human life. The Internet as may be referred in this sense, the new territory enables humans to communicate instantaneously with each other to so vast geographical distances that the moment of physical separation and the amount of sharing is on a totally other level then before. So the definition of territory in a traditional sense of a geographically identifiable location no longer constitutes the whole of «social space» in which human activity takes places. In this initial sense of the term, globalization refers to the spread of new forms of non-territorial social activity (Ruggie 1993; Scholte 2000 as cited in Scheuerman, 2018). The role of social networks in the deterioration or one may called the creation of the new territory of social interactions is very important. With the development of these technologies and the creation of these online communities the speed of information and the speed of communication is significantly increased. With these relatively free, unmoderated very fast movements it is hard to perceive and project the role of the classical social institutions in a not defined and unpredictable geographical and spatial framework. Deterritorialization and the expansion of interconnectedness are intimately tied to the acceleration of social life, while social acceleration itself takes many different forms (Eriksen 2001; Rosa 2013 as cited in Scheuerman, 2018). One could perceive the rise of the social networks and the online communities as the fall of modern social structures and the end of meaning of geo-spatial belonging.

Bibliography

1. Fernback, J., 1997, «The Individual within the Collective: Virtual Ideology and the Realization of Collective Principles» In Steven G. Jones (Ed.), *Virtual Culture: Identity and Communication in Cybersociety*, London: Sage, 36–54.
2. Handy, C., 2015. *The Seductions of the Infosphere*. Harvard Business Review

3. Northern Territory Government, (2018). *Northern Territory Government*. [Online] Available at: <https://digitalterritory.nt.gov.au/download-documents> [Accessed 11 10 2018].
4. Philpott, D. (2016). «Sovereignty», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/sovereignty/>.
5. Rheingold, H., 1993a, «A Slice of Life in My Virtual Community» In L. Harasim (ed.), *Global Networks. Computers and International Communication*, Cambridge, MA: The MIT Press, 57 – 80.
6. Scheuerman, W. (2018). «Globalization», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/globalization/>.
7. Scholte, J. A. (1996), «Beyond the Buzzword: Towards a Critical Theory of Globalization» in Eleonore Kofman and Gillians Young (eds.), *Globalization: Theory and Practice*, London: Pinter.
8. Sullins, J. (2016). «Information Technology and Moral Values», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/spr2016/entries/it-moral-values/>.
9. Turkle, S. (1996), «Parallel lives: Working on identity in virtual space» in D. Grodin & T. R.

Наконецний Володимир Васильович

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

У Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» на першому місці серед цілей Сталого Розвитку, адаптованих для України на 2015 – 2030 рр. «Подолання бідності» задекларована як Ціль № 1 [4, с. 12]. Одним із важелів сприяння подоланню бідності, на наш погляд, є конкурентний економічний порядок що ґрунтується на цінностях лібералізму. Ідея ринку, ставши нарижним каменем англійської політичної економії, сягає своїм корінням теорії, що розроблялася фізіократами в межах філософії. Фізіократи, взявши за основу ньютонівську картину світу, згідно з якою атоми рухаються самі по собі, запропонували аналогію у суспільно-економічній сфері, розглядаючи індивідів як «суспільних атомів» [2, с. 53]. Стало вважатися, що вільна взаємодія між людьми теж узгоджується сама собою. Звідси виникла ідея «невидимої руки», запропонована А. Смітом для розуміння механізму ринкової економіки, в якій процеси узгоджуються самі собою (без втручання ззовні).

З точки зору А. Сміта, людина, захоплена власним інтересом та переслідуючи його, здатна створити збалансований суспільний порядок за умов існування механізму конкуренції. Адже коли інтереси окремого індивіда реалізуються, від цього виграє все суспільство. Економіка за таких умов спонтанно організується, тобто, «сама по собі». Для прикладу згадаймо, що у

своїй «Політиці» ще Арістотель зазначав, що «люди піклуються найбільше про те, що належить їм особисто» [1].

На думку Ф. Гайєка, саме за умов ринкової економіки відбувається значно ефективніше осмислення інформації, оскільки ринок сприяє акумулюванню знань, які «розсіяні» між різними людьми. Науковець запропонував концепцію «розсіяного знання», де показує взаємозв'язок між знаннями і цінами. Осягнути всю наявну в суспільстві інформацію неможливо централізованими засобами. Лише децентралізовано – за допомогою ринку – можливе успішне використання інформації, чому сприяють механізми конкуренції. Індивіди отримують знання та передають їх за допомогою конкуренції. Конкуренція, будучи процедурою відкриття, проявляється не лише в економічній сфері, вона ефективна в науці, у політиці. Так, приміром, у політиці «конкуренція – процес доказу правоти меншості, коли більшість схиляється до дій, яких спочатку не бажала» [3, с. 49].

За умов ринку унікальне всяке знання. Причому, певні специфічні обставини зумовлюють превалювання тих людей, які володіють потрібною інформацією у потрібний час у потрібному місці. Ціни є індикаторами такого ситуативного знання в ринковій економіці. Вони подають сигнали для обміну інформацією, стимулюючи конкуренцію у середовищі зацікавлених осіб. Тобто, «цінову систему варто сприймати як механізм передачі інформації та реєстрації всіляких соціальних змін» [3, с. 56].

За умов планової економіки, коли ціни встановлюються централізовано, стає неможливим виявлення тих сил, що викликають соціальні зміни.

Тобто, конкуренція є ключовим елементом ліберальної економічної політики, що унеможливорює тенденції монополізації. Відповідно, підтримка конкуренції – головне завдання влади. У контексті економічного лібералізму вважається, що людина – основний суб'єкт ринкових відносин. За умови прозорих та зрозумілих правил, що забезпечують конкуренцію, індивіди здатні до високого ступеню самоорганізації.

Значною проблемою для українського соціоекономічного простору, що потребує нагального вирішення, є надмірний рівень монополізації економіки. Така ситуація впливає на всі сфери суспільного життя, не лише знижуючи конкурентоздатність наших підприємств, але й провокуючи централізацію бюджетних коштів та надмірний державний контроль усіх галузей економіки.

В Україні постає необхідність встановлення чітких, прозорих та зрозумілих «правил гри», які б не призводили до перманентних змін у стратегіях економічної політики, що зумовлюється постійними ротаціями урядових команд. Задля впровадження механізмів ефективного розвитку територій постає необхідність завершення децентралізації влади, оскільки надмірна централізація влади (адміністративна та фінансова) не дають можливості для розвитку регіональних економік. Врешті, це спричиняє дисбаланс на між «центром» та «периферією», призводячи до нерівномірності розвитку територій.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Політика / Арістотель // Сочинения : В 4-х т. – М. : Мысль, 1983. – Т. 4. – 830 с. – С. 375 – 644.

2. Куц Г. М. Ліберальні трансформації політичного простору : монографія / Г. М. Куц ; за наук. ред. Ю. І. Макара. – Харків : Віровець А. П. ; «Апостроф», 2011. – 300 с.

3. Хайек Ф. А. фон. Познание, конкуренция и свобода : антология сочинений / Фридрих Август фон Хайек ; пер. с англ., сост. и предисл. С. Мальцевой. – СПб. : Пневма, 1999. – 288 с.

4. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь: 2017. – К : Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 174 с.

Полянська Яна Вадимівна

ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ «СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ»

Демократичний розвиток суспільства неможливий без ефективної взаємодії суспільства та влади. Суспільство – це складна, динамічна система взаємодії людей, що пов'язані між собою інтересами в сфері виробництва, обміну, споживання життєвих благ і встановлюють межі поведінки в спільних інтересах за допомогою соціальних норм. Суспільство – також система, заснована на співпраці людей, з власною динамічною системою взаємозв'язків його членів, об'єднаних родинними зв'язками, груповими, становими, класовими, національними відносинами [9].

Відносини державної влади і громадянського суспільства визначаються не тільки внутрішніми факторами, але знаходяться під впливом зовнішнього середовища – тих суспільних процесів, що протікають в інших державах, з якими країна взаємодіє в економічній, соціальній і культурній сферах.

Необхідно підкреслити, що ще з часів Київської Русі Україна виявилася в зоні впливу на її внутрішні відносини європейської культури та європейських традицій. У Європі усвідомлення загальної нестійкості існуючих суспільних взаємин призвело до розробки і реалізації потенційних моделей суспільного устрою. Наприклад: К. Маркс розглядав модель суспільства у вигляді сукупності виробничих сил і відносин; Е. Дюркгейм – у вигляді солідарної спільності людей; Т. Парсонс – у вигляді нормативної системи; М. Фуко – у вигляді системи влади [9].

Сучасний рівень розуміння відносин визначає параметри вивчення суспільних взаємин, як розгляд суспільної динаміки, опис тих чи інших соціальних змін у часі і у розвитку. Особливої уваги заслуговує вивчення тенденцій структурного розвитку відносин влади і громадянського суспільства. Він представляє собою аналіз динаміки процесу інституціоналізації інтересів громадянського суспільства в діяльності влади.

В процесах життєдіяльності суспільства і при здійсненні суспільної діяльності людей відносини займають важливу роль. Вони є складовими особистісних, функціональних чи колективних зв'язків, мають певні відмінності, характерні риси і здійснюють вагомий вплив на динаміку суспільного розвитку. Тому необхідний всебічний аналіз цього явища, що дозволить його використовувати, як чинник управління розвитком суспільства.

На теперішній час поняття «відносини» проаналізовано недостатньо хоча і мають певні варіанти визначень (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз поняття «відносини»

Джерело	Текст
[7]	Відносини, -син, мн. Вживається щодо людей, суспільства, колективу тощо. Виступає як складова частина багатьох суспільно-економічних термінологічних сполук зі словами: аграрні, вартісні, васальні, виробничі, господарські, громадські, дипломатичні, договірні, економічні, естетичні, земельні, кредитні, майнові, матриархальні, міждержавні, міжнародні, міжнаціональні, моральні, патріархальні, політичні, правові, промислові, ринкові, родинні, сімейні, суспільні, суспільно-виробничі, суспільно-економічні, товарні, товарно-грошові, торговельні.
[3]	Стосунки, зв'язки, взаємини між ким-небудь
[6]	Взаємний зв'язок різних величин, предметів, дій. Взаємозв'язок і характер розташування елементів певної системи або однієї системи до іншої
[7]	Взаємини, зв'язки, стосунки між ким-небудь

Із наведених понять «відносини» можливо стверджувати, що воно характеризує різноаспектне, багатокомпонентне, всеохоплююче явище, що виникає між суб'єктами соціальної взаємодії, без якого не існує жодне суспільство. Без виникнення і прояву відносин неможливо налагодити будь-яку суспільну діяльність і побудувати процеси її плину. Тому без уяви про роль, місце, сутність і результати плину відносин в суспільстві, обрати шляхи й побудувати їх, і дотримуватись стійкого, збалансованого і динамічного поступу суспільства до кращого майбутнього практично неможливо.

Навіть саме поняття «відносини» є недостатньо визначеним та конкретним у понятійному розумінні, тому починати вивчення суспільних відносин слід з аналізу його різновидів.

У складі видів суспільних відносин розрізняють економічні, політичні, ідеологічні, правові, моральні, побутові та інші, які виокремлюються на основі об'єктів стосовно яких вони створюються. Так найбільш поширені у науковому та практичному обігу представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Види відносин в суспільстві

суспільні	категорія соціальної філософії, яка виражає сукупність багатоманітних зв'язків, що виникають між суб'єктами соціальної взаємодії і характеризують суспільство або спільноту як цілісність [10]
виробничі	відносини між людьми, що виникають у процесі суспільного виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ і послуг [8]
організаційно-економічні	відносини, які характеризують організаційні форми процесів життєдіяльності і організацію взаємодії людей, за допомогою яких вони формуються, а також організацію системи управління цими процесами [1]
соціально-економічні	відносини, які стосуються загальнодержавної і муніципальної (колективної) власності і способів реалізації загальнодержавних і місцевих інтересів, які не можуть бути реалізовані без суб'єктів, економічні потреби яких задовольняють економічні відносини [1]
управлінські	відносини, сутність яких проявляється у функціональних, організаційних та інформаційних зв'язках, виникаючих між людьми, їх спільнотами в процесі управління [2]

Продовження табл. 2

адміністративно-правові	частина суспільних відносин, які регулюються нормами адміністративного права шляхом впливу на поведінку суб'єктів у сфері державного управління, що приводить до виникнення між такими суб'єктами правових зв'язків державно-владного характеру [4]
правові	суспільні відносини, які регулюються правом [12]
політичні	відносини між державами, націями, класами, групами, індивідами, які складаються у процесі здійснення влади [8]
соціальні	певна стійка система зв'язків індивідів, яка склалася у процесі їх взаємодії один з одним в умовах даного суспільства [6]
культурні	спосіб, за допомогою якого люди певного суспільства виробляють засоби життя та обмінюються між собою продуктами життєдіяльності [6]
релігійні	категорія релігієзнавства, яка відображає характер, форми, ступінь взаємин, взаємозв'язку і взаємодії суб'єктів культової і поза культової діяльності [11]
міжнародні	сукупність політичних, економічних, дипломатичних, військових, культурних, науково-технічних зв'язків і взаємодій між народами, державами та об'єднаннями держав, тощо [5]

Відповідно здійсненої систематизації відносин можна зробити висновок, що відносини присутні в будь-якій сфері діяльності та вивчаються багатьма науками: філософськими, юридичними, економічними, соціальними, управлінськими та ін., і вони розглядаються як методологічний принцип пізнання суспільних і природних явищ.

Наведений перелік відносин не є вичерпним, та вказує на їх узагальненість, недостатню конкретність прояву, відсутність певних умов призначення і інструментів застосування. Це нашо вухує на необхідність більш глибокого аналізу ролі та місця кожного з них у різних сферах діяльності, їх конкретизації, визначення певних характерних особливостей та методів застосування.

Відносини, доцільно характеризувати не лише за видами у різних сферах використання, а й за іншими ознаками. Відносини також розрізняють за цільовою спрямованістю; формами здійснення; функціями управління; суб'єктами господарювання; ознаками часу (виділяють: короткочасні та тривалі); структурою; ступенем однорідності (складають: прості і комплексні); стабільністю здійснення; видами поєднання, тощо. Вони існують і пов'язані виключно з усіма видами суспільної діяльності, оскільки вони є елементами сполучення їх різних ланок і складових. Виникають відносини у зовнішньому і внутрішньому суспільстві, постійно знаходяться у динамічному русі, розвиваються, перетинаються, об'єднуються, в певні сукупності, оновлюючи, поглиблюючи, і створюючи певну цілісність видів суспільної діяльності.

Слід відмітити, що кожний різновид відносин за будь-яким напрямом застосування окремо практично не виникає. Вони створюються в певній сукупності, в певному структурному співвідношенні, об'єднуючись з іншими видами. Без пізнання відносин, отримання повної уяви і розуміння альтернативності їх існування і розвитку, неможливо пізнати будь-які речі, налагодити умови їх створення і використання суб'єктами взаємодії, як першооснови плину процесів розвитку.

В залежності від цілей і стану розвитку суспільства, той чи інший вид відносин в певний період починає відігравати передуючу роль, притягуючи до себе і інші взаємопов'язані з ним види відносин. В теперішній час на Україні у складі видів таких відносин слід визначати економічні.

Попри напрацювання великої кількості теоретико-методологічних положень, щодо розвитку сутнісних характеристик відносин, як поняття і складової суспільної діяльності, їх пріоритету і безпосереднього впливу на розвиток суспільства в літературі з публічного управління і адміністрування територіальних громад щодо проблеми побудови раціональних економічних відносин достатньо уваги не приділяється. Це створює багато і не економічних проблем розвитку на базових рівнях.

Особливо гострою проблемою стає проблема переосмислення оновлення і побудови нових відносин при зміні закономірностей, тенденцій чи нових умов існування суспільства, при виникненні проблемних явищ і невирішених питань у внутрішньому і зовнішньому середовищі суспільної організації. Саме така ситуація склалась сьогодні в українському суспільстві, яке одним із ключових напрямів розвитку обрало розвиток широкого організаційного територіально-громадянського простору існування людей в якому взаємодіють багато інститутів, способів їх життєдіяльності і прагнення до створення економічно-забезпеченого соціально-розвинутого, духовно-культурного екологічно-чистого суспільного буття.

Визначений напрям і процеси розвитку територій покладені на особливу форму організації суспільства для створення, забезпечення, підтримки і регулювання процесів життєдіяльності, задоволення зростання потреб людей, на первісному рівні їх існування на місцеве самоврядування територіальних громад, як особливої форми публічного управління і адміністрування. Воно спрямовується на велику кількість соціальних і виробничих організацій, які вирішують численні завдання господарського і економічного організаційного та іншого змісту і направленості суспільної діяльності. Без розв'язання проблеми відносин у життєвому, професійному і соціальному просторі територій – їх прогрес і розвиток неможливий, тому наступним завданням наукового пошуку для вирішення проблеми удосконалення змісту, інституціоналізації, побудови і здійснення економічних і соціальних відносин, їх дослідження повинні здійснюватись в окремих суспільних ланках на відповідних рівнях.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю. Генеза економічних відносин в територіальних громадах, як ресурс їх розвитку / О. Ю. Бобровська, Я. В. Горобець // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2018. – Вип. 3. – (в ред.).
2. Веснин В. Р. Основы менеджмента: учебник / В. Р. Веснин. – М. : «Триада, Лтд», 1996. – С. 5.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови, 1991 – 2001 р. / гол. ред. В. Т. Бусек. – К. : Ірпінь : «Перун», 2001. – 1440 с.

4. Правознавство: підручник / А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодій, А. Ю. Олійник, В. І. Осадчий. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 792 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (ред.) [та ін.] ; НАНУ, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Українська асоціація політологів. – К. : «Генеза», 2004. – 454 с.
6. Российская социологическая энциклопедия / под ред. Г. В. Осипова. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1998. – 672 с.
7. Словник української мови. Том 2. – К. : Наукова думка, 2012. – 975 с.
8. Социологический энциклопедический словарь на русском, английском, немецком, французском и чешском языках / под ред. Г. В. Осипова. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1998. – 488 с.
9. Суспільство та влада: механізми взаємодії : навч.-метод. матеріали для слухачів дисципліни «Механізми взаємодії суспільства і влади» / А. М. Михненко, С. О. Кравченко, І. В. Пантелейчук [та ін.] – К. : НАДУ, 2013. – 80 с.
10. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинка. – К. : «Абрис», 2002. – 742 с.
11. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : «Укр. енцикл.», 2003. – Т. 1: А-Г. – 736 с.
12. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] – К. : «Укр. енцикл.», 2001. – Т. 5: П-С. – 733 с.

*Ревенко Надія Григорівна
Надточій Ірина Ігорівна*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Масштабні соціально-економічні перетворення в суспільстві обумовлюють необхідність постійного вивчення чинників впливу на розвиток соціоеколого-економічних систем і управління його процесами. До ключових чинників слід насамперед віднести управлінські.

Сучасний підхід до управління розвитком будується на розумінні господарюючими суб'єктами раціонального використання власних ресурсів як сукупності економічних активів: матеріальних, виробничих і людських, які здатні зробити прямий внесок в економіку. Але практика економічного життя засвідчує, що традиційні ресурси і чинники поступово втрачають свої позиції, набувають тенденції до зменшення і все більш стають залежними від наявності і залучення нематеріальних і навіть попередньо невидимих ресурсів, які все більш впливають на кінцеві результати спільної діяльності.

Процеси, способи руху і період, за який виробнича система може перейти в стан стабільного розвитку, все більше залежать від визначення і раціонального поєднання матеріальних і нематеріальних чинників, системних організаційних і управлінських умов і можливостей їх оптимального поєднання і використання. Вони здатні суттєво активізувати економічну

поведінку виробників товарів і послуг, впливати на формування ринкового простору і поліпшення економічних і соціальних умов життя.

Суттєва частина цих чинників зосереджена в системах управління, які відіграють вирішальну роль в побудові, організації і контролі плину процесів розвитку. Органи управління постійно ведуть пошук можливостей розвитку керованих систем, поява і реалізація яких неможлива без використання нематеріальних чинників. Однак сьогодні існуючий стан економіки господарюючих суб'єктів не свідчить про якість і успіхи їх органів управління.

На сучасному етапі досягнення науки України в частині побудови систем державного, муніципального і локального управління і формування органів їх влади спираються на результати глибоких досліджень переважно окремих складників систем: структур, функцій, завдань, технологій, процесів, механізмів, відносин тощо. Водночас системні дослідження усієї сукупності елементів систем управління і комплексний аналіз їх розвитку як невід'ємних складників трансформаційних змін здійснюються недостатньо. Заходи щодо оновлення систем управління не передують реформаторським заходам, якими потрібно управляти практично не розглядаються, як складова стратегій, програм і планів розвитку місцевого і вищих органів управління.

Реформаторські заходи досі проводяться з відхиленням від запланованих строків і очікуваних результатів. Вони не відрізняються варіативністю і не супроводжуються управлінськими інноваціями. Системи управління залишаються переважно типовими, характерними для соціалістичної економіки, в яких досі має місце використання застарілих (адміністративних) методів ручного управління. Продовжує збільшуватись кількість працюючих у системі управління, хоча управлінський потенціал не зростає очікуваними темпами, незважаючи на зміну назв управлінських посад і структур, які повинні були б зробити суттєвий інноваційний внесок у розвиток економічних і соціальних систем. Цьому не сприяє і відсутність унормованої персональної відповідальності керівників і працівників систем управління, відсутність дієвого аналізу причин недоліків і негараздів, які допущені через управлінські прорахунки. Проблеми управління розглядаються на рівні критичних зауважень, декларацій і намірів без проведення необхідних кроків і дій. Слід зазначити, що керівництво держави чітко уявляє існуючий стан управління. Так, 27 грудня 2017 р. схвалено Концепцію оптимізації системи центральних органів виконавчої влади на період 2016 – 2020 рр. [1]. Віддаючи належне глибині проробки і розуміння проблеми, слід зазначити, що дієвих заходів щодо реалізації концепції поки що не здійснено. Водночас своєчасна організація і контроль заходів стосовно реалізації концепції стали б потужним чинником позитивних трансформацій у житті українського суспільства.

Підвищення ролі якості управлінської праці в досягненні поставлених цілей і ліквідації існуючих проблем потребує глибокого аналізу і конкретизації необхідних заходів щодо перебудови і спрямованості дій, спрямованих на підвищення ролі й ефективності управління постмодернезаційними процесами суспільства, що потребує наукового обґрунтування із застосуванням інноваційних підходів до реалізації наукових пропозицій.

Управлінські системи як складні, багатопараметричні і багатофакторні моделі відрізняються фрактальністю, оскільки включають велику кількість підсистем, які, з одного боку, є локальними, а з іншого – взаємозалежними, які мають тісні взаємозв'язки і взаємодіють між собою «по горизонталі» і «по вертикалі» (підсистема управління кадрами, підсистеми основного, допоміжного і обслуговуючого характеру і призначення, підсистема фінансів, охорона праці та ін.). Ці властивості складників систем управління роблять їх надскладними, а проблеми їх розвитку – інтегрованими, які для вирішення потребують урахування усієї гами відносин, індикаторів, параметрів якості та їх показників, урахування характеру дій цілеспрямованості й ефективності результатів.

Дієвим підґрунтям, без якого неможливо розробити ні стратегічні, ні поточні реформаторські заходи щодо підвищення якості систем управління, є створення аналітичної бази для оцінювання змін і тенденцій розвитку систем управління. Для цього необхідна побудова системи моніторингу, яка є опосередковуваним, але надзвичайно дієвим чинником впливу на підтримку і підвищення результативності управління і діяльності керованих систем. Своєчасне виявлення відхилень від заданих параметрів руху керованих об'єктів, необґрунтованих управлінських рішень і неочікуваних негараздів буде сприяти їх швидкій ліквідації. Це далеко не повний перелік переваг, які може надати аналіз управлінської діяльності і застосування системи моніторингу.

Технологія розробки систем моніторингу вже відпрацьована, але стосовно систем управління вона перебуває на стадії теоретичних узагальнень, які недостатньо враховують специфіку управлінської діяльності. На першочергову увагу заслуговує питання необхідності докладних досліджень змісту, методології і технології побудови, а також обґрунтування аналітичного забезпечення ефективного і якісного управління. Необхідним є продовження стосовно системного моніторингу стану управління з визначенням специфіки управлінської праці, особливостей і її місця в системі виробничої діяльності.

До попередніх кроків організації постійно діючого моніторингу доцільно включити:

- визначення переліку складових систем управління, які будуть спостерігатись і оцінюватись;
- конкретизація складу і змісту функцій і завдань управління, реалізація яких спрямовується на досягнення мети;
- встановлення всіх об'єктів, процесів, зв'язків, обсягів робіт управління як майбутніх об'єктів моніторингу;
- визначення характеристик і напрямів управлінської діяльності, параметрів елементів систем і ступеня їх відповідності складу і вимогам керованих об'єктів;
- формування підсистем управління і складу функціональних органів;
- встановлення нормативних і діючих значень параметрів впливу на формування результируючих показників як систем управління, так і стану керованих об'єктів;

– проектування систем обліку показників систем управління, пропонування і контролюючих параметрів керованості.

Слід зазначити, що зміст кожного кроку пропонування процесів моніторингу, аналізу і діагностики управління будь-якого суб'єкта господарювання буде мати певні типові рішення, результати яких можуть бути застосовані в інших системах управління, що скоротить шлях, обсяги і вартість робіт під час вирішення цієї проблеми.

Зважаючи на роль управлінської праці в процесах розвитку і аналізуючи перелічені кроки алгоритму організації моніторингу якості і результативності систем управління, а також враховуючи їх наукоємність і трудоємність виконання, запровадження і підтримки, слід дійти висновку про необхідність практичного поглиблення і розбудови «управлінської індустрії» – проектування й експериментування систем управління з використанням сучасних дослідницьких підходів для інноваційної розробки рішень різної спрямованості, застосування інноваційного управлінського інструментарію, розробки і використання результируючих показників діяльності управлінських систем. Необхідно розробити індикатори і показники оцінювання, методи удосконалення матеріального стимулювання і матеріальної відповідальності органів управління за досягнуті успіхи. Удосконалити нормативно-правові акти, які регулюють управлінську діяльність, сформулювати вимоги до компетенції фахівців з управління та інших видів діяльності, що забезпечить створення умов для формування конкурентоздатних систем управління, які протистоятимуть викликам сучасного світу.

Формування дієвого менеджменту управління, спрямованого на вдосконалення систем, повинно розглядатись як самостійна ланка суспільної діяльності, невід'ємна від господарських систем, яка створюється, функціонує і розвивається у складі стратегій і планів розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції оптимізації систем центральних органів виконавчої влади : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2017 р. № 1113 – р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2017-p>.

Родинський Ігор Олегович

ОЛІГАРХІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ЯК СТРИМУЮЧИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Система публічного управління в незалежній Україні пройшла шлях від «розвиненого соціалізму» до появи фінансово-промислових олігархічних груп, що з'явилися в період правління Президента Л. Кучми. Як зауважує Ю. Мацієвський, політичний режим в останні роки правління Л. Кучми слід розглядати як своєрідну піраміду, на чолі з Президентом, що визначав правила гри (хоча не вдалося повністю підпорядкувати олігархів), нижче – його

найближче оточення, третій рівень – фінансово-промислові групи [3, с. 20]. До найбільш потужних кланів входили дніпропетровський, донецький, київський.

Створення олігархічної моделі управління в період правління Л. Кучми до певної міри нагадувало часи СРСР, оскільки як і там, так і в часи незалежності владні інституції носили швидше формальний характер. Якщо в радянський час під декорацією принципу єдиновладдя з його гаслом: «Вся влада – Радам!» влада реально перебувала в руках Комуністичної партії Радянського Союзу, то в часи незалежності з принципом поділу влади – у руках олігархату.

Визначальними чинниками, що призвели до кланово-олігархічного управління стала відсутність правового поля та механізмів громадянського суспільства. Маючи один з найкращих стартових показників серед країн колишнього СРСР, політичним лідерам не вдалося цим скористатися, оскільки не було утворено ефективних механізмів переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки.

Попри те, що риторика передвиборчої кампанії 2004 р. кандидата в Президенти України В. Ющенко йшла під гаслами усунення олігархів від влади та відділення політики від бізнесу, після виборів система управління не зазнала суттєвих змін. Хоча в роки каденції В. Ющенко спостерігалися демократичні процеси в суспільстві, проте не відійшли в минуле такі явища, як непублічне прийняття політичних рішень, корупція, клановість, нехтування законом тощо. Продовжували активно розвиватися фінансово-промислові групи, які в умовах перманентних криз залишилися серйозними гравцями при прийнятті політичних рішень, хоча й у цілому безпосередній їх вплив дещо знизився [1].

З приходом до влади В. Януковича в Україні розпочалася реставраційні процеси, починаючи від повернення до Конституції зразка 1996 р., закінчуючи адміністративними методами в управлінні. Не виключено, що Янукович, намагаючись провести широкомасштабні реформи в країні, у своїй політиці керувався думкою С. Хантінгтона, який вважає, що реалізація радикальних економічних трансформацій у перехідних суспільствах потребує твердих, майже військових методів управління [5]. Але у ході ініціатив Президента В. Януковича ми спостерігали тенденцію до побудови ще більш централізованішої вертикалі управління порівняно з каденцією Л. Кучми.

Після Євромайдану та революції Гідності і через російську агресію, Україна знаходилася в дуже складних умовах. Не дивлячись на це, в державі проведені позачергові президентські вибори. П. Порошенко отримав вагому підтримку громадян – при явці 59,48 % за нього з 23-х кандидатів проголосували 54,70 % виборців, друге місце за Юлією Тимошенко – 12,81 %.

В програмі Президента були гасла: «Жити по-новому!», «Жити вільно!», «Жити безбідно!», «Жити чесно!», «Жити безпечно!». Однак останні дослідження, проведені компанією TNS On-line TRACK, свідчать, що 31 % опитаних українців вважають дії влади щодо стабілізації ситуації в країні абсолютно незадовільними, ще 28 % респондентів переконані, що влада, переважно, не виконує своїх обов'язків, а 37 % респондентів вважають, що влада щось робить, але не в повному обсязі і лише 1 % опитаних впевнені, що влада повністю виконує покладені на неї функції. Водночас, 51 % українців

абсолютно або скоріше не задоволені діяльністю президента, частка задоволених дорівнює 17 %.

Незважаючи на втрати на Євромайдані, політична еліта так і не змогла організуватися в дієву структуру, яка б змогла представляти інтереси суспільства в політиці. Складна ситуація в країні компенсувалася для політичної еліти президента суспільною і західною підтримкою. Проте можна констатувати, що цикл, який був започаткований ще в 90-ті рр. під час президентства Л. Кучми, досі не завершений. Був шанс на президентських виборах 1999 р. після першого терміну Кучми, але тоді суспільство виявилось не готовим до обрання прогресивного кандидата. Далі був шанс після 2004 р., коли навпаки – суспільство за допомогою помаранчевих подій привело до влади кандидата, але і він, і еліта й суспільство виявилися неготовими до реальних змін. Аналогічну ситуацію ми отримали і після 2014 р. Яскравим свідченням присутності минулої системи в нинішній політиці є присутність творця цієї системи – Л. Кучми в переговорному процесі від України в Мінську та його знаходження в Конституційній комісії.

У країні маємо слабку динаміку реформ, хоча політична еліта має достатньо впливів на багато напрямків – зовнішню політику, військову сферу, силові структури, генеральна прокуратура, суди. Якщо говорити про «перезаснування» Української держави, то варто ставити питання про відповідальність всіх політичних еліт, які діяли впродовж 27 роки нашої незалежності. Перш за все, треба говорити про тих, кого називають батьками українського олігархічного капіталізму. Те, що вони зараз в активному політичному житті та співпрацюють з Президентом, говорить про дуже небезпечні тенденції – ця політична еліта не хоче йти в минуле, а навпаки намагається закріпитися та продовжити керувати процесом. На думку політологів та науковців результатом її панування став такий стан справ, що призвів до агресії РФ – війна, загибель тисяч людей та втрата частини територій. Тому суспільство має ставити питання не просто про відповідальність В. Януковича, який є наслідком системи Л. Кучми, а про політичну відповідальність всіх політиків за роки незалежності. Адже зусиллями всіх політичних гравців Україна ще лише залишається пострадянською країною, хоча вже з вираженим європейським та євроатлантичним вектором розвитку.

До негативних ознак сучасної політичної еліти слід віднести такі: домінування особистих та корпоративних інтересів у поведінці політиків над суспільними проблемами; розгляд політики під кутом зору бізнес-проектів, де основною метою є отримання прибутку; намагання за будь-яку ціну потрапити до влади, бо вона приносить величезні привілеї та дає можливість отримати всілякі життєві блага; інтерес до розкоші на фоні злиденності більшості населення України; відірваність від потреб суспільства. У своїх діях значна частина представників політичної еліти керується монетарною свідомістю, де все можна купити і відповідно все продати; вони живуть у віртуальному світі, де домінують свої закони з відповідною ієрархією цінностей: безкарність, зловживання становищем, відсутність моральних

устоїв, правовий нігілізм, непрозорість механізмів прийняття рішень; корупційні діяння в різних формах; відносно низький рівень професійної підготовки більшої частини політиків; низька ефективність прийнятих ними рішень. Загалом можемо сказати про процес «атомізації» еліти. Негативно на політичних елітах відобразилася схема «вождізму», якою «хворіє» абсолютна більшість політичних партій України.

Серед системних хвороб політичної еліти є й невисоке почуття відповідальності перед країною. Як вважає Л. Кочубей, процес формування в української еліти відповідальності гальмує відсутність стратегії розвитку суспільства [2, с. 27]. Така провінційність політичної еліти заважає їй «запропонувати суспільству магістральні вектори внутрішньої і зовнішньої політики, проект його національного розвитку, адекватний викликам сучасності» [4, с. 12].

На нашу думку, це викликано двома головними причинами: частими змінами урядів, які працювали в режимі «від бюджету до бюджету»; певною інерцією, за якою діють українські політики: в радянські часи республіканська верхівка нічого не планувала, оскільки питання програм та планів не входили до її компетенції. Підсумовуючи, відзначимо, що в основі політичних еліт протягом усього часу незалежності, домінуючим чинником продовжує виступати не закон, а особисті відносини.

Список використаних джерел

1. Ворона П. В. Місцеве самоврядування і політичні партії в Україні: монографія / П. В. Ворона. – Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр», 2008. – 184 с.
2. Кочубей Л. Теорії еліт : зарубіжний досвід для України / Л. Кочубей // Сучасна українська політика : політики і політологи про неї. – К. : Миколаїв, 2008. – Вип. 14. – С. 10 – 18.
3. Мацневский Ю. Смена, транзит или цикл : динамика политического режима в Украине в 2004 – 2010 гг. / Ю. Мацневский // Полис. – 2010. – № 5. – С. 17 – 37.
4. Рудич Ф. Політичний клас в сучасній Україні : методологічний контекст / Ф. Рудич // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – Київ; Миколаїв. – 2009. – Вип. 16. – С. 5 – 14.
5. Хангингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хангингтон. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.

СЕКЦІЯ 2

МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Бобрицький Андрій Леонідович
**ГРОМАДСЬКІ РАДИ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ
З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ**

Формування в Україні громадянського суспільства є пріоритетним напрямом сучасного розвитку і запорукою розбудови правової, демократичної держави. Однією з необхідних умов ефективної діяльності органів внутрішніх справ з охорони громадського порядку, профілактики правопорушень й протидії злочинності є їх постійна взаємодія з громадськістю. Така взаємодія здійснюється на основі загальних принципів державного управління, що закріплені у нормативних актах, які регулюють діяльність органів внутрішніх справ та громадських об'єднань. До таких нормативних актів, передусім, слід віднести низку положень, зокрема «Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України» (далі – «Положення про Громадську раду») (2017) [1] та «Положення про Регіональні комісії з питань боротьби та протидії корупції в системі Міністерства внутрішніх справ України» (2017) (далі – «Положення про Регіональні комісії») [2]. Стисло проаналізуємо зміст цих документів з позицій з'ясування механізмів взаємодії громадських рад з правоохоронними органами в Україні.

Звернення до тексту «Положення про Громадську раду» [1] дає змогу з'ясувати сутність поняття «Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України», яке тлумачиться як тимчасовий консультативно-дорадчий орган, утворений для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у правоохоронній діяльності. Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України (далі – ГР при МВС України) у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, які ухвалено відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України.

Відповідно завдань, що покладено на ГР при МВС України, цей тимчасовий консультативно-дорадчий орган здійснює такі дії: 1) здійснює підготовку та подання до Міністерства Внутрішніх справ України (далі – МВС) пропозицій до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю, а також щодо проведення консультацій, не передбачених таким планом; 2) здійснює підготовку та подання до МВС пропозицій щодо організації консультацій з громадськістю; 3) здійснює подання до МВС обов'язкових для розгляду пропозицій з питань, щодо яких МВС проводить консультації з громадськістю, а також щодо підготовки проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної політики у

відповідній сфері, удосконалення роботи МВС; 4) проводить відповідно до законодавства громадську експертизу діяльності МВС та громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, які розробляє МВС; 5) здійснює громадський контроль щодо результативності врахування МВС пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться у його володінні, а також дотриманням ним нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції; 6) інформує в обов'язковому порядку громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті МВС та в інший прийнятний спосіб; 7) здійснює збір, узагальнення та подання до МВС інформації про пропозиції інститутів громадянського суспільства щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення; 8) організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань розвитку галузі; 9) готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність [1].

ГР при МВС України має низку прав, які визначено «Положенням про Громадську раду» [1], а саме: 1) утворює постійні та тимчасові робочі органи (правління, секретаріат, комітети, комісії, експертні та робочі групи тощо); 2) залучає до роботи ради працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників вітчизняних та міжнародних інститутів громадянського суспільства, експертних і наукових організацій, підприємств, установ та організацій (за згодою їх керівників), а також окремих фахівців (за згодою); 3) організовує і проводить семінари, конференції, засідання за круглим столом та інші заходи; 4) отримує в установленому порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для забезпечення діяльності ради; 5) у встановленому порядку отримує від МВС проекти нормативно-правових актів з питань, що потребують проведення консультацій з громадськістю, у триденний строк після початку таких консультацій [1]. При цьому члени ГР при МВС України мають право доступу до приміщень МВС в установленому порядку.

Доповнюють інформацію щодо механізмів взаємодії громадських рад з правоохоронними органами в Україні дані щодо засідань ГР при МВС України як основної форми її роботи. Ці засідання проводяться за потребою, але не рідше, ніж один раз на квартал. Слід відмітити, що позачергові засідання ГР при МВС України можуть скликатися за ініціативою її голови, керівництва МВС або однієї третини загального складу її членів. Повідомлення про скликання засідань ГР при МВС України, зокрема й позачергових, доводяться до відома кожного її члена не пізніше двох робочих днів до їх початку, а також оприлюднюються на офіційному веб-сайті МВС. При цьому, засідання ГР при МВС України є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як половина її членів від загального складу. Вкажемо й на те, що засідання ГР при МВС України проводяться відкрито. У засіданнях Громадської ради може брати участь з правом дорадчого голосу Міністр внутрішніх справ України, його заступник або інший уповноважений

представник МВС. За запрошенням голови ГР при МВС України у її засіданнях можуть брати участь інші особи.

Принципи демократичності й відкритості ГР при МВС України підтверджуються тим, що її рішення приймаються відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів цього органу, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні. Важливо вказати й на те, що рішення ГР при МВС України мають рекомендаційний характер, проте є обов'язковими для розгляду МВС. Рішення МВС, прийняте за результатами розгляду пропозицій ГР при МВС України, не пізніше ніж у десятиденний термін після його прийняття в обов'язковому порядку доводиться до відома її членів та громадськості шляхом його оприлюднення на офіційному веб-сайті МВС.

На засіданні ГР при МВС України, яке проводиться за участю представників МВС у першому кварталі кожного року, обговорюється звіт про виконання плану її роботи за минулий рік та схвалюється підготовлений нею план на поточний рік. Річний план роботи ГР при МВС України та звіт про його виконання оприлюднюються на офіційному веб-сайті МВС.

Установчі документи, склад ГР при МВС України, протоколи засідань, прийняті рішення та інформація про хід їх виконання, а також інші відомості про діяльність цього органу в обов'язковому порядку розміщуються на офіційному веб-сайті МВС в рубриці «Громадська рада».

Забезпечення секретаріату ГР при МВС України приміщенням, засобами зв'язку, створення умов для її роботи, а також матеріально-технічне забезпечення та проведення засідань здійснює МВС. Звернімо увагу й на те, що ГР при МВС України має бланк із своїм найменуванням та печатку. [1]

Для запобігання та протидії корупції в органах внутрішніх справ України відповідно до «Положення про Регіональні комісії») [2] утворюються Регіональні комісії (далі – РК) з питань боротьби та протидії корупції в системі МВС. Основними завданнями РК є:

- сприяння реалізації державних та відомчих в системі МВС програм, направлених на боротьбу та протидію корупції;
- контроль за виконанням державних та відомчих в системі МВС програм, направлених на боротьбу та протидію корупції;
- сприяння врахуванню органами виконавчої влади в системі МВС громадської думки під час формування та реалізації державної політики, спрямованої на боротьбу та протидію корупції в країні.

Голова ГР при МВС України визначає відповідальних за організацію роботи РК (діловодство, формування її персонального складу, виконання плану дій та інші функції, що виникають в процесі її роботи). Окрім того, до складу РК запрошуються представники інститутів громадянського суспільства, органів державної влади та місцевого самоврядування, ЗМІ. Відмітимо й те, що членство в РК є індивідуальним.

РК працює шляхом проведення засідань. «Положення про Регіональні комісії») [2] дійсне на підставі «Положення про Громадську раду» [1].

Насамкінець відмітимо те, що нормативно-правове врегулювання механізмів взаємодії громадських рад, зокрема ГР при МВС України а також РК, з правоохоронними органами в Україні створює підґрунтя для подальшої розбудови демократичних інституцій в країні, формуванні об'єктивної суспільної думки про роботу органів внутрішніх справ з питань зміцнення правопорядку, наданні їм практичної допомоги у розв'язанні нагальних завдань правоохоронної діяльності.

Список використаних джерел

1. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.11.2017 р. № 927. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/upload/file/polozshennya.pdf>
2. Положення про Регіональні комісії з питань боротьби та протидії корупції в системі Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/ua/pages/POLOZHENNYA_.htm

Гуржій Олена Валентинівна

ГРОМАДСЬКИЙ МОНІТОРИНГ У СКЛАДІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодні вже аксіомою є необхідність розвитку громадянського суспільства як для політико-правового, так і для соціально-економічного зростання України. При цьому особливу актуальність набуває питання підсилення контролю з боку громадськості за діями влади. Громадяни сьогодні виказують непереможне прагнення залучатися до вирішення загальнодержавних питань. Відповідно, це змушує громадян активно відстоювати та захищати свої права, цінності, інтереси в сучасних надскладних умовах. Система громадського моніторингу, за відповідних умов піднесення соціальної активності населення й розвитку громадського самоврядування, забезпечуватиме, крім іншого, дотримання соціальних норм, виконання чинних законодавчих актів, відстоювання національних інтересів тощо. Позитивною тенденцією є те, що поняття «громадський контроль», «соціальний контроль» і «громадський моніторинг» стрімко поширюються в суспільно політичному дискурсі. Крім того, сьогодні можна констатувати наявність суттєвого впливу громадськості на суспільно-політичну ситуацію.

Тож проаналізуємо самі поняття «громадський моніторинг» та «громадський контроль».

Поняття «моніторинг» (від англ. monitoring у перекладі – відстеження, на базі латинського кореня – monitor, що нагадує, застережливий) стало загальноновизнаним як у науці, так і в інших галузях громадської практики. Моніторинг – це методика спостережень за станом певного об'єкта або процесу, що дає можливість спостерігати її у розвитку, оцінювати, оперативно виявляти результати впливу різних зовнішніх факторів. Моніторинг реалізується за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур. На відміну від

контролю, який кожного року спрямовується на нові об'єкти, моніторинг спрямовується на одні й ті самі об'єкти й періодично повторюється. Наведені положення дозволяють визначити моніторинг як систему заходів щодо збору та аналізу інформації з метою вивчення та оцінки якості. Результати моніторингу дають можливість змінювати управління об'єктом або процесом. Моніторинг як інструмент контролю є невід'ємною частиною управлінського циклу. Що стосується моніторингу у публічному управлінні, то він являє собою систематичне збирання інформації з метою спостереження і контролю за розвитком певної сфери публічного управління, що сприяє виробленню довгострокової стратегії її розвитку, налагодженню взаємодії між центральною владою та регіонами. Зокрема, моніторинг використовується для комплексної порівняльної оцінки соціально-економічного розвитку областей України, міст, районів тощо. Основним завданням моніторингу в публічному управлінні є аналіз якості публічного управління та реалізації національних проектів, аналіз і прогноз основних загроз суспільного розвитку, збирання інформації щодо політичних та соціально-економічних процесів як у окремих регіонах, так і в країні загалом, розробка на основі отриманої інформації комплексу засобів для запобігання кризам тощо. Моніторинг виконує низку функцій, основними серед яких є такі:

- пізнавальна функція, що передбачає діагноз проблемної ситуації;
- функція підтримки дій, спрямованих на благо суспільства (головна мета – збирання аргументів для того щоб переконати владу, громадян, політичні партії тощо в необхідності реформ);
- профілактична функція (спостереження за діяльністю органів влади, політичних партій, фінансово-політичних груп і т.п., найбільш поширена форма – моніторинг виборів).

Необхідно зазначити, що достатньо часто моніторинг може суміщати різні функції, наприклад – діагностичну та профілактичну.

Проведення моніторингу має відповідати ряду ключових принципів, основними з яких виступають:

- оперативність та відповідність поставленим завданням;
- цілісність та науковість;
- точність, системність та детальність інформації, її обов'язкова ретельна та максимально глибока перевірка;
- конфіденційність джерел інформації;
- об'єктивність та незаангажованість;
- прогностичність (націленість моніторингу передусім на прогноз).

Моніторингом займається або спеціально створена група, або можна придбати готовий продукт у аналітичних структур, які спеціалізуються на моніторингу інформаційного простору.

Поняття «громадський контроль».

Контроль (фр. *contrôle*, від фр. *contrerôle* – список, що ведеться в двох примірниках, від лат. *contra* – проти і лат. *rotulus* – згорток) – нагляд за об'єктом і підтримання його функціонування згідно із встановленими принципами через загальне порівняння фактичного стану об'єкту із станом,

який слід забезпечити. Контроль (суспільство) – складова частина управління економічними чи соціальними об'єктами і процесами з метою перевірки відповідності поточного стану об'єкта бажаному та необхідному стану, передбаченому законами, інструкціями, іншими нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами тощо.

Згідно зі ст. 38 Конституції України «громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування». Така конституційна норма передбачає як у теоретичному, так і в практичному контексті громадський контроль за органами державного управління і місцевого самоврядування.

Громадський контроль, як вид соціального контролю, здійснюється об'єднаннями громадян та окремими громадянами. Як показує практика, громадський контроль є функцією громадянського суспільства, тому являється способом залучення населення до управління суспільством та державою. Він є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Громадський контроль можна розглядати як громадську оцінку ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їх соціальних завдань, дотримання певних соціальних норм. Громадський контроль є формою участі громадськості в управлінні для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, що надають соціальні послуги. Провідним суб'єктом громадського контролю виступають різноманітні громадські об'єднання, які реалізуючи свої статутні завдання захищають інтереси своїх членів. Суб'єктами громадського контролю можуть виступати також окремі громадяни. Тому впаховуючи вищевикладене можна визначити що, Контроль – це свідома діяльність соціального суб'єкта, якій притаманні пізнавальні, оцінювальні, регулятивні ознаки, а громадський контроль – один з видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами. Він є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою. Таким чином, громадський контроль сприяє утвердженню громадянського суспільства. Громадський контроль може бути направлений на органи державної і виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства, установи та організації, на окремих осіб, з метою дотримання ними соціальних норм, направлених задоволення потреб та інтересів громадян. Співпраця органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства є невід'ємним елементом демократичної політичної культури європейського зразка. Наявність налагоджених ефективно діючих каналів комунікації між органами влади та громадськими об'єднаннями виступає запорукою відкритості державної політики та її підконтрольності суспільству, і в цілому – відповідності стратегічним національним інтересам. Досвід співпраці інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері громадського контролю засвідчує наявність проблем, що характерні для відносин між владою та

громадським сектором в Україні в цілому: традиції замкненості держапарату, непрозорість вироблення державної політики, взаємна недовіра, низька ефективність громадських об'єднань у лобіюванні своїх позицій. Серед форм здійснення громадського контролю спеціалісти називають соціологічні та статистичні дослідження, громадські слухання, громадську експертизу актів органів публічної влади та їх проектів, публікації в пресі, випуски на радіо, телебачення, оприлюднення в мережі Інтернет; громадську експертизу, участь громадськості в роботі колегіальних органів влади, перевірку діяльності будь-якої організації або відповідальної особи, аналіз звернень громадян, результатів діяльності тощо. Структурним елементом громадянського контролю є мас-медіа. Важливість у реалізації громадського контролю також довели такі форми співробітництва місцевого самоврядування й громадськості як громадські ради, які існують у вигляді публічного органу представництва громадськості, експертно-консультативного органу або сполучають представницькі та експертні функції. Поряд з громадськими радами діють студентські ради, дитячі дорадчі ради при органах публічної влади. Громадські ради, студентські ради, дитячі дорадчі ради – консультативні та дорадчі органи при органах публічної влади. Напрямами діяльності громадських рад і дорадчих органів при органах публічної влади є: обговорення значущих соціально-економічних питань; участь у розробці проектів рішень органів публічної влади; експертно-аналітичне забезпечення діяльності органу публічної влади; виконання проектів на замовлення органів публічної влади. Інструментальним чинником демократичного державотворення та засобом громадського контролю за діяльністю органів публічної влади є загальні збори громадян за місцем проживання. Загальні збори членів територіальної громади за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі в обговоренні та вирішенні питань місцевого значення, які належать до відання місцевого самоврядування. Вони можуть розглядатися як засіб народовладдя та організаційна форма діяльності громадських організацій.

Тепер ми можемо сформулювати визначення. Громадський контроль – це публічна перевірка громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності і самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них. Основна мета громадського контролю це відновлення довіри до держави та майбутнього розвитку суспільства.

Сформулювавши та розглянувши ці два поняття можна дослідити що, позитивною тенденцією є те, що поняття «громадський контроль», «соціальний контроль» і «громадський моніторинг» стрімко поширюються в суспільно політичному дискурсі. Крім того, сьогодні можна констатувати наявність суттєвого впливу громадськості на суспільно-політичну ситуацію.

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ПЕРЕРОБКИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Якщо ви були за кордоном, а потім повертаєтеся додому, то головною ознакою того, що ви вже на території України свідчать купи сміття та бруду. На жаль наші прагнення до Європейської спільноти можуть розбитися об ці купи, як хвилі об хвилеріз. Проблема сміття для України не нова й на жаль сьогодні не може бути вирішеною лише зусиллями держави чи окремого регіону без широкого залучення громадянського суспільства.

Для вирішення проблеми сміття у межах тієї чи іншої території необхідно консолідувати зусилля як представників держави й бізнесу через укладання угод державно-приватного партнерства (далі – ДПП), так і громадськості розширюючи ці угоди до рівня публічно-приватного партнерства (далі – ППП), оскільки ефективна боротьба зі сміттям можлива лише там і тоді, де й коли до цієї боротьби буде залучено і тих, хто породжує це сміття й має сплачувати за його утилізацію – з одного боку це населення країни, що об'єднане у громадянське суспільство, а з іншого виробники продукції, яка згодом стане твердими побутовими відходами (далі – ТПВ).

Наразі в Україні існує великий розрив між органами державної й територіальної влади та громадами. І тут визначальну роль мають відіграти громадські активісти та громадські організації, які стануть генераторами та провідниками екологічно-зберігаючих ініціатив спрямованих на боротьбу з ТПВ між всіма верствами населення та впливовими і зацікавленими силами суспільства. Відсутність діалогу між органами влади різного рівня й бізнесом, а тих й інших з населенням призвело до кризового стану в усіх сферах суспільного життя і, зокрема, в питаннях забруднення довкілля сміттям. Так за даними, що оприлюднені у ЗМІ «поки Україна не знає, що робити з мільярдами тонн сміття, Європа широко використовує відходи у найрізноманітніших сферах виробництва, заробляючи на цьому солідні гроші... Поки українці думають – куди подіти сміття, у країнах ЄС інша халепа – де його взяти. Адже на переробці сміття можна мати дуже непоганий бізнес. У розвинутих країнах перероблені відходи давно стали повноцінним продуктом міжнародної торгівлі. З вторинної сировини отримують теплову та електроенергію» [1].

За даними інтернет-видання «Слово і Діло» в Україні нараховується 6,5 тисячі законних і близько 35 тисяч незаконних сміттєзвалищ, загальною площею 7 % території, а це можна прирівняти до площі цілої Данії (понад 43 тисячі кв. км). І з кожним роком ситуація лише погіршується. За підрахунками екологів, Україна накопичила 54 млн кубометрів відходів; щороку сміттєві полігони поповнюються приблизно на 15 – 17 мільйонів тонн. На переробку йде лише десята частина зібраного сміття. На сьогодні у країні є 4 сміттєспалювальних заводи: у Києві, Дніпропетровську, Харкові та окупованому Севастополі. Але працює лише київський завод «Енергія» [2].

На думку екологів в Україні визріває сміттевий колапс - сміття нікуди подіти, адже воно розпадатиметься сотні років. І навіть якщо розпочати його сортувати та переробляти, величезні території родючих земель відновляться не швидше, ніж через 300 років. Проте це не значить, що потрібно змиритися з сучасним станом справ і далі тонути у власних тведих відходах власної життєдіяльності. Зрушити ситуацію можливо за умови долучення *громадських екологічних організацій та рухів*, перш за все, до роз'яснювальної роботи щодо правильного поводження з цими відходами. Адже населення має чітко усвідомлювати як загрози від сміття для них і прийдешніх поколінь, так і ту користь яку можна отримати при його переробці.

Так, з непридатної деревини, соломи та ін. виготовляють альтернативне органічне паливо – пеллети, якими опалюють будинки; з пластикових пляшок, які переробляють спочатку у гранули з яких виготовляють предмети домашнього побуду, корпуси побутової техніки, труби, іграшки та багато іншого, в т. ч. вони є сировиною для 3D-принтерів; макулатуру переробляють на газетний і туалетний папір, тканину, руберойд, картон та інше; відпрацьовані шини використовують для виготовлення килимків, підлоги, підшов до взуття, покриття тенісних кортів та у будівництві доріг; листя з дерев є чудовим добривом для землі; сировину зі скла можна використовувати на виробництвах цегли, плитки, водних фільтрів, кераміки та іншого; брухт, особливо з кольорових металів, як переплавлений метал може піддаватися багаторазовій переробці, не втрачаючи при цьому своїх властивостей.

Проте знання про те як боротися з сміттєвими відходами без можливостей їх реалізації будуть нікчемними. Тому громадськість має активізувати й контролювати органи місцевого самоврядування на створення належних умов для сортування й переробки сміття вже на етапі його збирання й накопичення. Й до цієї пори з трибун різного рівня говорять про необхідність сортування сміття, але й досі в містах немає відповідних контейнерів для його збору. Й тут необхідно створити всі умови для впровадження досвіду Європи де в кожній країні є спеціальні контейнери для сортування сміття, яке, зазвичай, розподіляють на кілька основних категорій: пластик, папір, скло, органічні відходи та метал.

Звичайно, зважаючи на велике навантаження на місцеві бюджети, вони самостійно не здатні забезпечити свої території необхідними контейнерами, засобами транспортування та переробки сміття різного виду. Тому тут на взаємовигідних умовах органи місцевого самоврядування можуть бути ініціаторами й співвиконавцями угод про державно-приватне партнерство з місцевими чи зовнішніми інвесторами, які можуть бути залучені для вирішення проблем збору й переробки сміття у містах і селах України.

Якщо говорити про потенціал сміття, то його можна сортувати, переробляти, компостувати, спалювати, використовувати метан, що утворюється. Адже за твердженнями еколога Міжнародної благодійної організації «Екологія. Право. Людина» Алли Войцеховської: лише на львівському сміттєзвалищі утворюється 10 млн кубічних метрів метану щорічно. До того ж як зазначає А. Войцеховська в Україні вже є позитивний

досвід державно-приватного партнерства у сфері використання сміття. Так у Вінниці в рамках проекту державно-приватного партнерства збудовано 12 газозбірних свердловин на сміттєзвалищах, встановлено когенераційну установку потужністю 710 кВт/год, виробляється електроенергія» [1]. У напрямі вирішення проблем переробки сміття працюють й черкашани. Так, депутати Черкаської міської ради проголосували за проект інвестиційного договору про будівництво сміттєпереробного заводу у Черкасах [3]. Проте при обговоренні проекту й укладанні інвестиційного договору, що має всі ознаки угоди про державно-приватне партнерство, громадські організації та об'єднання стали суб'єктами даного процесу й мали лиш дорадчий голос.

Загалом ДПП являє собою гнучкий механізм, який може набувати різних форм залежно від конкретних потреб. У галузі поводження з ТПВ у світовій практиці можуть застосовуватися такі типи ДПП:

- сервісні контракти;
- контракти на управління;
- лізингові угоди;
- договори концесії;
- угоди БЕП («будівництво – експлуатація – передача»);
- спільні підприємства

Проте чинна редакція Закону України «Про державно-приватне партнерство» забороняє створення спільних підприємств. Але залучення приватної спеціалізованої компанії до модернізації (будівництва) та експлуатації полігону дозволяє отримати досвід, необхідний для створення технологічно складних об'єктів (наприклад, для проектування систем видобутку звалищного газу та відбору фільтрату).

Неспеціалізовані муніципальні компанії, як правило, мають недостатній потенціал для проектування й будівництва складних об'єктів. Попри це право власності на полігони залишиться у міст, незалежно від того, хто відповідатиме за їх будівництво та експлуатацію.

Типи ДПП різняться за тривалістю дії договірних відносин, розподілом прав власності й обов'язків між партнерами, а для інфраструктурних проектів – також за розподілом ризиків (інституційних, макроекономічних, ринкових, інвестиційних і операційних), джерелами фінансування та функціями управління. Типи ДПП за ступенем залучення приватного сектора (від меншого до більшого) та за спектром економічної відповідальності.

Вибір типу ДПП з переробки ТПВ визначається цілями, які ставлять місцеві органи влади. Якщо вони прагнуть підвищити ефективність та якість окремих видів послуг, буде достатньо сервісного контракту; якщо ж ідеться про реалізацію масштабних інвестиційних проектів, доцільно буде організувати ДПП у вигляді договору концесії або БЕП.

За висновками експертів Міжнародної фінансової корпорації (IFC) доцільність та ефективність використання тієї чи іншої форми ДПП визначаються низкою чинників: ступенем розвитку інституційного

середовища, збалансованістю тарифної системи, набутим досвідом залучення приватного сектора до галузі поводження з відходами [4].

Як зазначається у звіті ефективність механізму ДПП у сфері переробки ТПВ зростатиме за умови комплексного реформування всієї галузі поводження з ТПВ в країні. Реформи мають бути спрямовані на вдосконалення організації та координації ринку ТПВ, а також сприяти модернізації інфраструктури й реалізації принципу розподіленої відповідальності виробника (РВВ).

З цією метою в Україні необхідно удосконалювати нормативно-правову базу, здійснити реформування тарифної системи та розширити співробітництво з приватним сектором на основі використання механізмів ДПП для реалізації великих інвестиційних проектів оновлення інфраструктури поводження з ТПВ. Окрім цього, ДПП може бути ефективним у реалізації принципу РВВ і для імпортерів з метою залучення їх до будівництва інфраструктури та організації колективних схем переробки відходів. Як показує досвід ДПП може успішно застосовуватися в межах проектів, спрямованих на видобуток звалищного газу та використання ТПВ як палива.

Список використаних джерел

1. Переробка сміття в Україні та ЄС: як екологічну катастрофу перевести у прибутковий бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/pererobka_smittya_v_ukrayini_ta_ys_yak_ekologichnu_katastrofu_perevesti_u_pributkoviy_biznes_n69822520:01, 23 червня 2016 717492

2. Скільки в Україні накопичилося сміття, що з ним робити далі // Слово і діло: економіка. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2016/06/17/infografika/ekonomika/skilky-v-ukrayini-nakopychylosya-smittya-shho-z-nyum-robyty-dali>

3. «Зелене світло» сміттєпереробному заводу в Черкасах – Режим доступу: <https://hromadske.cck.ua/zelene-svitlo-smittjepererobnomu-zavodu-v-cherkasah/>

4. Тверді побутові відходи в Україні: потенціал розвитку. Сценарії розвитку галузі поводження з твердими побутовими відходами [Електронний ресурс] // Підсумковий звіт Міжнародної фінансової корпорації (ІФС, Група Світового банку). – Режим доступу: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0a7bb98c-9501-48f9-82c3-60ea973782a3/22>.

Маматова Тетяна Валеріївна

СПІЛЬНОТА ПРАКТИК «СТАЛИЙ РОЗВИТОК»: НОВАЦІЇ Е-КУРСУ «УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ – 8»

Основні ініціативи світових країн-лідерів щодо забезпечення сталості розвитку належать органам місцевого самоврядування як найбільш ефективним органам управління справами місцевого значення. Реалізувати соціальні, економічні та екологічні аспекти сталого розвитку і тим самим покращити якість життя населення можливо за умови концентрації влади на базовому рівні, коли органи місцевого самоврядування мають можливість витратити значні бюджетні

кошти конкретного села, селища, міста на розвиток інфраструктури та сфери послуг за принципом субсидіарності, а також фінансувати наукові проекти та розробки науковців і фахівців з конкретних напрямів, у т.ч. спільних з міжнародними організаціями й установами, які в майбутньому компенсують ці втрати позитивним ефектом [2]. Дійсно, саме рівню територіальної громади притаманний найбільш тісний зв'язок влади з громадянами, а також більш наочні і відчутніші результати діяльності» [1].

Зазначене зумовлює надзвичайну актуальність формування у практиків місцевого розвитку розуміння важливості реалізації пріоритетів і поточних цілей сталого розвитку через проекти місцевого розвитку.

Саме цей виклик зумовив зміну фокусування Спільноти практики, що створена і розвивається за підтримки швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO [8]. На головній сторінці ресурсу зазначено, що «Спільнота є місцем зустрічі представників органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, громадських організацій, активістів та експертів, які готові:

- ділитися власним досвідом, вивчати і поширювати кращі практики місцевого самоврядування;

- використовувати проектний підхід у знаходженні інноваційних рішень, плануванні ресурсів та мобілізації громад до сталого розвитку;

- навчатися на е-курсах, щоб оволодіти техніками та інструментами управління проектами, дізнатися про нові моделі надання якісних послуг та можливості розвитку територій [8].

За період з 2012 р. Спільнота практик пройшла декілька етапів становлення й пріоретизації діяльності, які віддзеркалювалися у зміні її назви: 2012 – 2013 рр. – «Спільнота практиків: Інновації у місцевому самоврядуванні»; 2014 – 2015 рр. «Спільнота практиків: Інновації та кращі практики місцевого самоврядування»; 2015 – 2016 рр. «Спільнота практик місцевого самоврядування»; 2016 – 2017 рр. «Спільнота практик місцевого розвитку», 2018 р.– «Спільнота практик: Сталий розвиток» (Community of Practice 4 Sustainable Development).

Найбільш популярним є всеукраїнський дистанційний курс «Управління проектами місцевого розвитку», що був реалізований сім разів у всеукраїнському форматі, і два рази – у регіональному.

У 2017 р. учасники спільноти практики під час проведення всеукраїнського дистанційного курсу «Управління проектами місцевого розвитку – 7» отримали можливість опанувати п'ять навчальних модулів: «Управління проектами в публічній сфері»; «Цільові групи, ідея проекту, його результати та продукт»; «Основи проектного аналізу та планування проекту»; «Планування ресурсів проекту, визначення ризиків та забезпечення сталості проекту»; «Презентація концепції проекту, його просування та залучення основних заінтересованих сторін». Матеріали е-курсу підготовлені командою кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ та ГО «Українська система дистанційного навчання» (UDL), що здійснює адміністрування е-платформи.

Під час проведення всеукраїнського дистанційного курсу «Управління проектами місцевого розвитку – 7» використання 2-ох інструментів управління знаннями – онлайн-навчання та спільноти практик – сприяло формуванню культури управління за допомогою проектів у публічних та громадських організаціях. Як було зазначено у коментарях до статті, яку біло підготовлено за результатами проведення е-курсу [14], під час проведення її експертної оцінки та рецензування: «Висновки мають вагомe значення для заінтересованих сторін в галузі електронного навчання та спільноти в цілому, вказуючи на важливість використання електронного навчання та спільноти практик як інструментів управління задля сталого розвитку. Висновки дослідження долають розрив між теорією та практикою, демонструючи синергетичний ефект від двох інструментів управління знаннями (електронного навчання та спільноти практики), та підтверджують правильність вибору навчальних стратегій» [9].

Е-курс «Управління проектами місцевого розвитку – 8» буде проведено з листопада по 5 грудня 2018 р. Його розроблено для тих, хто: шукає ефективне рішення для задоволення потреб громади; хоче знати «Що таке «правильний» проект, як його підготувати?»; має бажання розробити конкурентну проектну пропозицію для залучення ресурсів і мобілізації громади; готовий до обміну досвідом і співпраці з практиками місцевого самоврядування задля сталого розвитку.

Організатори е-курсу очікують, учасники будуть вмотивованими і матимуть час для: ретельного опрацювання навчальних матеріалів; проходження тестування з метою виявлення рівня засвоєння базових понять і основних положень щодо управління проектами; розроблення концепції проекту місцевого розвитку, під час виконання якої є можливість ставити запитання т'юторам і обмінюватися досвідом з іншими учасниками курсу; участі у взаємооцінюванні розроблених концепцій і отриманні оцінки підготовленої концепції та коментарів від двох інших учасників-практиків місцевого розвитку, а також оцінки за свою роботу в ролі експерта від т'юторів.

Очікувані результати навчання – поєднання складників компетентності у сфері управління проектами, яке забезпечить здатність до: виявлення проблем і потреб місцевого розвитку, знаходження нових підходів до задоволення вимог громади відповідно до пріоритетів стратегії її розвитку; формулювання складників концепції проекту, а саме: призначення, мета проекту, заінтересовані сторони проекту, їх потреби і вимоги до продукту проекту, проектні рішення, очікувані результати, основні види діяльності за проектом та етапи реалізації проекту, необхідні ресурси, ризики та фактори забезпечення сталості результатів проекту; оцінювання змісту елементів концепції проектів місцевого розвитку та надання рекомендацій щодо їх удосконалення; комунікації та обміну досвідом із колегами практиками та експертами у Спільноті практик; поширення практики управління за допомогою проектів у своїх організаціях.

Учасникам всеукраїнського дистанційного курсу «Управління проектами місцевого розвитку – 8» буде запропоновано вивчення і обговорення ключових положень концепції сталого розвитку із посиланнями на базові документи у цій сфері [3; 5 – 7; 11 – 13], п'ять навчальних модулів: «Проблеми – Проекти –

Програми»; «Потреби – Вимоги – Рішення»; «Команда – Планування»; «Ресурси – Бюджет – Ризики»; «Презентація – Валідація».

Під час виконання Практикумі учасникам мають заповнити шаблон концепції проекту місцевого розвитку, зокрема, подати назву однієї чи кількох Глобальних цілей сталого розвитку, яким відповідає проект.

У цьогорічному е-курсі також буде акцентовано на важливості розгляду питань, що пов'язані із визначенням особливостей механізмів імплементації «чутливості до конфліктів» у проектах публічного сектору, які ще не знайшли достатнього опрацювання в Україні. Ці питання, урахувавши значний рівень конфліктності оточуючого середовища, в якому реалізуються на цей час проекти місцевого розвитку, є ключовими у забезпеченні сталості як процесів реалізації, так і функціонування продуктів проектів місцевого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю. Сталий розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Ю. Бобровська // Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон. зб. наук. пр. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ. – 2016. – Вип. 1(15). – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/15.pdf).

2. Васильєва О. І. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад / О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 8. – С. 74 – 78.

3. Глобальні Цілі сталого розвитку 2030. – Режим доступу : [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web(2).pdf).

4. Кравченко Т. А. Основа Сталого розвитку територіальних громад – системний підхід до реалізації національних інтересів України / Т. А. Кравченко // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електронне фахове видання. – 2014. – № 1. – 19 с. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/24.pdf.

5. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – 174 с. – Режим доступу : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

6. Про Глобальні цілі / Представництво ООН в Україні, 2018. – Режим доступу : <http://sdg.org.ua/ua/sdgs-and-governments>.

7. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/201512. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

8. Спільнота практик: Сталий розвиток. – Режим доступу: <http://udl.despro.org.ua/>.

9. Спільнота практик здобула визнання на міжнародному дослідницькому рівні. – Режим доступу : http://despro.org.ua/news/news/?ELEMENT_ID=2007.

10. Сталий людський розвиток місцевих громад : наукові праці ВНЗ-партнерів Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» ; укладачі : М. А. Лепський, І. В. Дударєва ; за заг. ред. М. А. Лепського. – Київ : Проект ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», 2015. – 464 с. – Режим доступу : http://cba.org.ua/images/stories/Monography_final_text.pdf.

11. Цілі Розвитку Тисячоліття – Україна: 2000 – 2015 : Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Інститут демографії та соціальних досліджень, ПРООН в Україні. – К. : 2016. – 132 с.

12. Цілі сталого розвитку 2016-2030 / United Nations Ukraine. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

13. European strategy for smart, sustainable and inclusive growth «Europe 2020». – Access mode : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-researcheuropean-commission-europe-2020-2010.pdf>.

14. Katernyak I. eLearning within the Community of Practice for sustainable development / I. Katernyak, V. Loboda, M. Kulya // Higher Education, Skills and Work-Based Learning. – 2018. – Vol. 8. Issue : 3. – P. 312 – 322. – Access mode : <https://doi.org/10.1108/HESWBL-03-2018-0030>.

Мельниченко Олександр Анатолійович

БІДНІСТЬ ЯК ОДНА З ПРИЧИН СТРИМУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Добробут кожної особи залежить як від внутрішніх (здатності заробляти та раціонально витратити кошти, а також дбати про збереження та примноження власних статків), так і зовнішніх факторів (макроекономічна ситуація, фіскальний тиск, доступність ресурсів...). Більше того, якщо раніше запорукою добробуту населення було його проживання на території з родючими землями, значними покладами корисних копалин і наявністю крупних промислових підприємств, то нині все змінилось: зміщення пріоритетів зі сфери виробництва у сферу послуг і фінансову сферу, підвищення значущості принципу «гроші роблять гроші» (тим більше, у поєднанні з посилення боротьби для владу та сфери впливу) призвели до того, що економіка України (до речі, за своїм потенціалом у 1991 р. вона поступалась лише економіки Німеччини та Франції) перетворилась на «аутсайдера», а її населення потерпає від масштабної бідності – «стану індивіда, за якого той через низькі поточні доходи, брак власних накопичених благ і доступних кредитних ресурсів потерпає від недостатнього рівня задоволення потреб, соціального виключення та примарності перспектив мати гідний рівень життя» [2, с. 129]. Наочно підтверджують цю тезу дані МВФ: «Україна є найгіршою країною Європи як за рівнем бідності, так і за рівнем ВВП на душу населення» [1]. Водночас, в Україні зростає соціальна напруга не лише через збагачення олігархів і збідніння більшої частини населення (як не прикро, але перше стало наслідком другого, а не економічного зростання національної економіки), а й унаслідок збільшення диспропорцій у розвитку окремих територій. Подібна ситуація навряд чи тішить наших співвітчизників, а тому потребує негайного покращання, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Існує чимало форм взаємовпливу масштабів бідності та розвиненості території, які набувають специфічних обрисів на різних рівнях (індивід, сім'я, населений пункт чи його частина, район, область тощо). Зосередимось лише на

тих з них, які є найбільш наочними. Так, частіше за все, про розвиненість території висновують на підставі візуальної оцінки (загального враження) такого: стан будівель і споруд; чистота та безпечність житлових кварталів; кількість і поведінка безхатченків; розвиненість транспортної та соціальної інфраструктури; наявність закладів торгівлі та дозвілля для різних верств населення тощо.

Принаймні зовнішній вигляд більшості будівель і споруд залежить від форми власності (державна, комунальна, колективна, приватна), статусу (житлові, нежитлові), способу (житло, бізнес) та економічної ефективності використання (прибутково, збитково). І хоча в Україні практично відсутні нетрі (як це є у багатьох країнах третього світу), але є чимало житлових будинків, в яких (попри їх аварійний стан) продовжують жити люди. Почасти ні мешканці, ні місцева влада (через бідність і дефіцит місцевого бюджету, відповідно) фінансово неспроможні вирішити означену проблему, а тому здійснюються, частіше за все, заходи з підтримки та/чи косметичні ремонти, що зрештою, створює лише ілюзію благополуччя. При цьому є чимало тих, хто втратив віру в «покращання» та покинув власну оселю, через що на території більшості населених пунктів наявна певна кількість покинутих будинків, у т.ч. і багатоквартирних. Подібна ситуація має місце й стосовно нежитлових об'єктів: згорання чи припинення бізнесу автоматично призводить спочатку до занедбання території та усіх об'єктів, що там знаходяться, а згодом (за умов відсутності інтересу з боку власника) – відбувається (у т.ч. за активної участі місцевої бідноти) остаточне знищення майнового комплексу (зруйновані будівлі, по-можливості, розбирають на будматеріали, обладнання «вирізають» на металобрухт тощо). Водночас, не можна не відзначити, що (передусім, у мегаполісах) за підтримки місцевої влади представники бізнесу активно відбудовують занедбані приміщення (передусім, створюючи нове житло, приміщення під офісні та торгівлю тощо), а також реконструюють громадські місця (парки, сквери, зупинки громадського транспорту).

Гасла «Чисто не там, де прибирають, а там, де сміять» не втрачає своєї актуальності й нині. Так, культура поведінки більшості наших співвітчизників (передусім, щодо поводження з твердими побутовими відходами) не витримує жодної критики: засмічення вулиць, несанкціоновані звалища ТПВ тощо. За таких умов усі прагнення місцевої влади та комунальних служб «навести чистоту» можуть бути зведені нанівець (принаймні, доки не буде більш жорсткої та невідворотної відповідальності за відповідні правопорушення). Також непоодинокі випадки, коли центральні й дотичні до них вулиці та провулки «приводять до ладу», тоді як периферійні – залишаються у невітшному стані.

Як відомо, злиденність – одна з причин злочинності (передусім, крадіжок і грабежів). Попри масштабне збідніння населення України, криміногенна ситуація в країні не стала критичною, що свідчить не лише про законослухняність наших співвітчизників, а й про певний «запас міцності» економічної складової більшості родин та активізацію (чому сприяло збільшення бюджетного фінансування їхньої діяльності) органів правопорядку. Також приводиться значна робота щодо соціалізації

безхатченків і стосовно надання їм допомоги (безкоштовне харчування, одяг, взуття, місця для ночівлі).

Об'єкти соціальної інфраструктури залежні від бюджетного фінансування, тоді як наповнення місцевих бюджетів – від доходів територіальної громади (суми стягненого податку на доходи фізичних осіб), а державного бюджету – від активності та законослухняності економічних суб'єктів (у т.ч. доходів і витрат населення). За таких умов стало реальністю бюджетне фінансування лише «захищених» статей кошторису (оплата праці, комунальні послуги), тоді як решта витрат має покриватись за рахунок доходів від власної діяльності, відчуження майна, а також спонсорської допомоги та благодійних внесків. Почасти (принаймні в сфері освіти та охорони здоров'я) такими «благодійниками» виступає саме населення, але масштабне зубожіння не лише мінімізує такі надходження нині (через часткову чи повну відмову від цих послуг), а й допоки унеможлиблює розвиток, зокрема, медичного страхування як потенційно потужного джерела фінансування закладів охорони здоров'я.

Про розвиненість території (це важливо для мешканців населеного пункту та його гостей) висновують і на підставі аналізу кількісних та якісних параметрів закладів дозвілля й рітейлу. Про масштабне збідніння населення України наочно свідчить таке: збільшення кількості магазинів «second hand» за одночасного «відтоку» з вітчизняного ринку провідних світових виробників одягу та взуття; істотне скорочення імпорту сучасної побутової та офісної техніки, який «заміщується» відповідною «б/у технікою з Європи». Скорочення товарообороту негативно позначається як на мірі задоволення потреб населення, так і на реструктуризації місцевого ринку праці.

Однак Україна – це не лише бідні, а й особи з середніми та високими статками. Хоча значну частину своїх коштів вони витрачають закордоном (інвестиції, відпочинок, одяг, взуття тощо), але чимало – на придбання товарів і послуг (у т.ч. вітчизняних), тим самим сприяючи активізації економічного життя на відповідній території. Більше того, саме такі особи: створюють робочі місця, сприяють розвитку суміжних галузей і сфер діяльності, сплачують податки, сприяють насиченню ринку товарами та послугами, співфінансують модернізацію мереж життєзабезпечення населених пунктів (принаймні, у разі придбання квартир у новобудовах і розбудові існуючих житлових мікрорайонів) тощо.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. Розвиненість територій визначається не лише її ресурсним потенціалом, а і мірою його використання. Більшість гостей населеного пункту зважає на «картинку» (зовнішній вигляд будинків і споруд, чистоту вулиць і провулків, доступність товарів і послуг, безпечність тощо), тоді як місцевих – більше цікавить «внутрішнє наповнення». Запорукою успіху є поєднання зусиль і ресурсів усіх зацікавлених осіб (державна та місцева влада, бізнес, населення) задля створення таких «умов господарювання та життєдіяльності, які закладають підвалини подальших структурних зрушень в економіці й соціальній сфері, і знаходять своє відображення у збалансованих кількісних та якісних змінах параметрів національної економіки» [3, с. 314], тим самим

забезпечуючи економічний розвиток відповідної території. До числа першорядних, слід віднести комплекс заходів, спрямованих на скорочення масштабів бідності й підвищення рівня добробуту населення. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому вдосконаленню публічного управління в економічній та соціальній сферах.

Список використаних джерел

1. МВФ: Україна стала самою бідною країною Європи. URL: – Режим доступу : <https://kurs.com.ua/novost/84704-mvf-ukraina-stala-samoj-bednoi-stranoi-evropi/>
2. Мельниченко О. А. Бідність в Україні: сутність проблеми та шляхи її розв'язання / О. А. Мельниченко // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 2. – С. 124 – 131.
3. Мельниченко О. А. Активи населення як джерело фінансування розвитку національної економіки / О. А. Мельниченко // Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 02 лютого 2013 р. – Х. : ХНУ, 2013. – С. 313 – 315.

Bülent Pişkin

Ferhat Küp

SOLAR FOOD DRYING FOR SOLUTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES

One of the methods used in order to hide from degradation as a safe drying of agricultural products, which are made since an early ages. Aim of removing free water in dried product is to stop the activity of microorganisms and biochemical reactions that can occur in products. Drying operations are providing for longer storage of food. This reduced water activity of food spoilage is prevented during operations. Heat is supplied to the food during the drying in the drying process , and many sources of energy available for the applied temperature. South Eastern Anatolia Region 2993 hours / year with a sun clock in our region with the highest potential in Turkey. Sanliurfa city also has the highest sunshine hours in this region due to our region and province; for solar drying is an important region. This work will benefit from solar electricity from renewable sources . Inexpensive, quality and utilizing solar energy to be a sustainable system is designed solar dryer. Production and consumption in the province of Sanliurfa was subject to significant amounts of eggplant drying process. Due to absence of dried eggplant consumption and export opportunities as particularly preferred. Drying conditions are influenced by the products made by traditional methods and media may be damaged. In this study and to eliminate these losses, both aimed to ensure that the product is dried in a healthy way, reducing the drying time. Considering all these facts, it uses solar energy in Sanliurfa conditions, both economic and technical basis of drying eggplant is available. The system can be investigated experimentally chosen for the drying operation and that location of a space solar dryer and drying were performed.

Weight in the drying system 500 g with eggplant sliced 10 mm thick, 1.2 m/s and 1.7 m/s air velocity 92 % humidity in the (wet basis) final moisture 8 % of the amount (dry basis) until the value is made experiments in 30-65°C temperature. Average humidity 92 % eggplant samples in Experiments (wet basis) 84 % moisture content removal than 8 % moisture (dry basis) was adjusted to value. We also evaluate the results of the experiment in color analysis, internal color of eggplant (white area) average L value of 80, chroma value of 24, while the angle of hue 88 and shell the color of eggplant (black area) the average value of L 22, chroma value of 3, the angle of hue 74, respectively. The implementations and analyzes data obtained as a result, it was concluded that appropriate and efficient for the intended target of the designed system.

Drying, which is one of the methods used for the long-term use of agricultural products, is the oldest and the most widely used method. Although it is possible to keep the agricultural products for a long time by cooling, freezing, chemical processing, storage in an oxygen-free environment, using ultraviolet and radioactive rays, it is the method of drying the method which finds the widest field of application in these applications. Drying can be defined as the removal of water or liquid in a substance. Fruits and vegetables in the 80 – 95 % of the water is reduced to 10 – 20 % of the rate of long-lasting drying is provided. Drying requires tool and machine request less than other storage and evaluation methods and it is therefore cheaper.

The aim of drying is to stop the development of microorganisms and the biochemical reactions that may occur in the products by removing the free water in the products and by reducing them to a rate that cannot be reproduced and to ensure the long-term durability of the foodstuffs. In addition, it is possible to make the transport, storage and use of materials easier and economical by reducing the volume weight. The transportation cost increases in proportion to the amount of moisture contained in the substance. In particular, the moisture content of the substances transported over long distances should be as low as possible.

Most of the fruits and vegetables are dried in the open air in the sun. Outdoors drying is one of the oldest known methods. Some vegetables are hanged by hanging on ropes and some vegetables and fruits are dried in exhibitions in places where sun is seen. Drying in the sun is an economical method because it does not want any energy and maintenance costs. But the quality of the product varies depending on the weather conditions. Although the weather is clear and sunny, good quality products can be obtained; In wet weather, the drying time is prolonged, the product quality deteriorates and the product rots. Another drawback of drying in open exhibitions is the fact that foreign matter such as dust, soil and insect residues can be easily transmitted by birds. Different layouts and drying facilities in order to eliminate these negative factors have been developed. According to the product to be dried in the food industry and according to the process to be applied different types of drying methods are available. These drying methods; exposing it to sun drying, freeze drying, drying in circulating the hot air in the oven can be listed as.

In our world where conventional energy resources are limited, new and renewable intensive studies are carried out for the introduction of energy resources. Solar energy is more preferred than other energy sources due to lack of

transportation, distribution and environmental problems, and not being dependent on foreign sources. Solar energy is a clean energy source that does not pollute the environment and it is widely used in the drying of agricultural products worldwide because of its ability to be easily converted to heat energy.

As the drying in the sun-dried products takes a long time, the dried product is affected by the polluting factors in the environment and also has a significant loss of nutrient properties. Therefore, in order to shorten the drying time of the product, to obtain the desired moisture content, to ensure that the products are clean and quality dried and do not lose their nutritional properties, especially solar dryers should be given importance.

A solar dryer consists of the storage areas where the solar energy is collected in terms of structure and the storage sections where the material to be dried is placed. In some dryers, the heater and the tank are made as a whole, but are usually separated from each other. However, whatever the type of material to be dried are completely isolated from the external environment and drying is provided in closed spaces. In dryers that directly benefit from solar radiation, the walls are made of glass or permeable plastic covers. Greenhouses that are idle in summer can be used in drying process, which can be considered as dryers that directly benefit from solar energy.

Cabin dryers; fruit, vegetables and other agricultural products in a tray is dried in the form of heat box. The upper surface is covered with a transparent blanket that passes the solar radiation. The air enters the dryer usually from the bottom, from the top through the shelves, over and through the shelves. The most important feature in sunny dryers is that the operating costs are low and can be done with local materials and labor. It is desirable to reduce the drying time and to be able to work continuously with high capacity.

Classification of Solar Dryers. Solar dryers classified according to the way sun dried product is dried: a) Direct solar powered dryer, b) Indirect solar powered dryer and c) Combined type solar dryer. According to the flow pattern of the drying air through the dryer, solar dryers classified as: a) Passive (Natural Convection) Dryers and Active (Forced Convection) Dryers.

Passive (Natural Convection) Dryers. Only solar energy is used in this type of dryer. There is no auxiliary energy source. In this way the temperature cannot be controlled but the investment costs are low. Type of Passive dryers are: a) Solar cabinets, b) Tents or greenhouses, and c) Chimney type dryers.

Cabin type dryers are one of the simplest built-in dryers. Generally cabin type dryers are covered with a single or double transparent cover, a lid adapted to close to a given slope, the side walls and base coated with insulating material, made of wood or sheet metal, it is formed from the cabin side view trapezoidal shape. In addition, holes for the front and back sides of the floor are opened for ventilation (Figure 1). The inner surfaces of the dryer must be painted black to keep the incoming solar energy better. Movement of air in the dryer; it is formed by the penetration of the ambient air through the holes at the base and at the front edge, and the heated and humid air leaving the cabin from the upper holes in the rear edge.

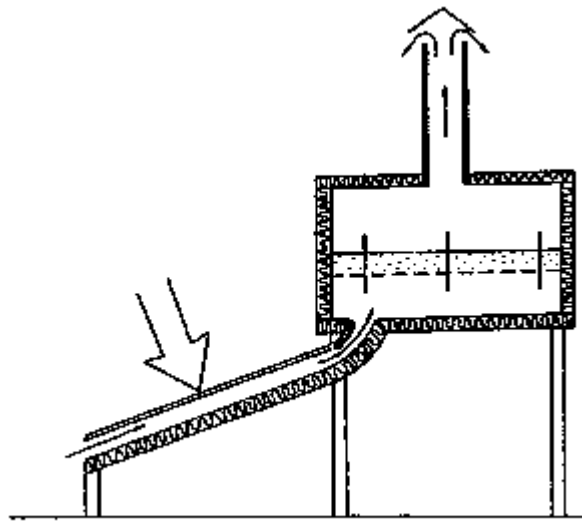

Figure 1. Diagram of natural convective passive drying systems

This type of dryers are very useful for territories. Because of very low initial investment and very low maintenance cost. And the efficiency of that type of solar dryers are very high. They can use even less sun light days but drying period will be longer. Very easy to use with and not required skilled user. Therefore, every people can use that kind of dryers.

Tents or greenhouses. The characteristic of the tents is that the collector and the drying chamber are combined. This system requires a very low cost. The purpose of the tent used is to protect the product from dust, rain and wind.

Greenhouse type dryers are suitable for the purpose of drying the greenhouses used for plant production. The outer cover of the greenhouse should be resistant to UV rays. The greenhouse floor must be coated with black or concrete painted metal to increase the temperature. In addition, it is necessary to use a black surface covering the products when the sun's rays are not required to come directly on the product. In order to ensure proper distribution of air in the greenhouse and sufficient air flow, openings should be left for the ambient air inlet along the long sides of the greenhouse. The greenhouse air must be exposed to the greenhouse ceiling for disposal. In order to prevent foreign pests from entering the openings, they should be covered with a mesh. In addition, coverings or curtains must be added to prevent rain from entering through openings.

Chimney type dryers. In chimney dryers, the speed of the air is regulated by the flue effect. In such dryers, the products such as corn and rice are dried in bulk. The area of the batch and the mixing of the product at certain intervals is necessary to increase the drying uniformity.

Discussion. Drying agricultural products is very important economical process. Dried products have a long life and less weight therefore, requires less storage area and less weight for transport. Due to that properties dried agricultural products are very important materials for export and national economy.

Solar dried agricultural products can be a good solution for achieve sustainable territory side development in a country. With suitable methods, continuous dried agricultural product trade can be maintained. Because of high price of dried agricultural products and also possible positive effect on agrobusiness sector, that way can be also a good support for country economy.

References

1. AFZAL, T.A. and ABE, T., 1999. Some Furdamental Attributes of Far Infrared Radiation Drying of Potato Drying Technology, Vol. 17 P. 137-155.
2. AKIN, A. 2006. Güneş Enerjili Kurutucunun Tasarım Parametrelerinin Araştırılması. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir. 154s.
3. AKYURT, M., SEVİLİR, E., SÖYLEMEZ, E. ve SELÇUK, K.. 1976. Güneş Enerjisi ve Bazı Yakıtlarla Meyve ve Sebze Kurutulması. Tübitak Yayınları.
4. AOAC,2000. Official Methods of Analysis(17th Ed.). AOAC International, GaitHersburg, MR, Method 934.01.
5. APAYDIN,N.,2007.Aydın yöresinde İncir kurutmada kullanılacak olan doğal akımlı bir güneş enerjili kurutucunun modellenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans, Aydın, 95s.
6. ASAE.,1983. Ventilation of Agricultural Structures (edited: Mylo A. Hellickson and John N. Walker). ASAE monograph, numbers:6,St.Joseph,Michigan.
7. BAYHAN, H, A., 2011. Kabin tipi bir kurutucuda kurutma sürecini etkileyen parametrelerin deneysel olarak incelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans,104s.
8. EL-SEBAİİ, A.A., ABOUL-ENEİN, S., RAMADAN, M.R.I., and EL-GOHARY, H.G., 2002. Experimental Investigation of an Indirect Type Natural Convection Solar Dryer, Energy Conversion and Management, 43:2251-2266.
9. MC GUİRE, R.G., 1992. Reporting of objective color measurements. HortScience, 27, 1254-1255.
10. MUTLU, A., 2007. Tokat'ta Güneş enerjili raflı kurutucu ile Domates kurutma koşullarının belirlenmesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans, Tokat, 81s.
11. SELÇUK, K.M., ERSOY, O. ve AKYURT, M., 1974. Development, Theoretical Analysis and Performance Evaluation of Shelf Type Solar Dryers. Solar Energy vol.16 pp 81-88.
12. TARHAN, S., ERGÜNEŞ, G. ve TEKELİOĞLU, O. 2005. Tarımsal Ürünler için Güneş Enerjili Kurutucuların Tasarım ve İşletme Esasları. Yeni ve Yenilebilir Enerji Kaynakları. Enerji Yönetimi Sempozyumu, TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayın No:E/2005/371, 3-4 Haziran 2005, Kayseri, s.51-58.
13. TOY, M., 2004.Şanlıurfa ili şartlarına uygun güneş enerjili bir kurutucu tasarımı ve Kırmızı biber kurutulması. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans,Şanlıurfa, 99s.
14. VARDİN, H., 2006. Güneş Enerjisi ile Kurutulmuş Gıda ürünleri ve Pazar potansiyeli.Gap Girişimcileri Destekleme Projeleri,Ankara,104s
15. YAĞCIOĞLU, A. 1999. Tarım Ürünleri Kurutma Tekniği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 536.

16. YAŞARTEKİN, Y. 1991. Kabinet Tipi, Güneşi Dikey Eksende Belirli Aralıklarla İzleyen, Güneş Enerjili Kurutucunun Tasarımı ve Tarımsal Ürünlerin Kurutulmasında Denenmesi. Ege Üniversitesi, Güneş Enerjisi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 154s.

17. YILMAZ, H.Ö., GÜNGÖR, D. ve ÖZBALTA, N., 1999. Domates için Kabin Tipi Bir Güneşli Kurutucunun Performans Analizi. 7. Uluslararası Tarımsal Mekanizasyon ve Enerji Kongresi Bildiriler Kitabı, Adana.

Савостенко Тетяна Олександрівна

УПРАВЛІННЯ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вирішення проблеми створення надійних передумов щодо сталого розвитку є одним із найважливіших завдань, що нині стоїть перед світовою спільнотою. Воно є складним й багатоаспектним, інтегрує в собі як природні так соціально-економічні орієнтири. Поняття сталого розвитку за основу має концепцію необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Важливою й невід’ємною складовою вирішення поставленого завдання є проблема утворення та поводження з відходами, що існували на всіх стадіях розвитку різних цивілізацій і нині є актуальними для світового співтовариства. Україна має великі труднощі у сфері управління відходами [1]. З цієї причини тривалий час удосконалюються технології поводження з ними, щоб довести їх життєвий цикл до логічного завершення.

Значні обсяги накопичених в Україні відходів та відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, утилізації, знешкодження та видалення, поглиблюють екологічну кризу і стають гальмівним фактором розвитку національної економіки.

За даними 2017 р. в Україні було утворено 295,9 млн. т відходів, з них перероблено та спалено лише 4,36 % твердих побутових відходів: 4,12 % спалено і 0,24 % перероблено [2].

За даними інвентаризації полігонів для зберігання твердих побутових відходів, станом на 2017 р. в Україні функціонувало 5470 звалищ та полігонів, з них 305 (5,6 %) були перевантажені, 1646 одиниць (30 %) не відповідали нормам екологічної безпеки. Внаслідок недостатнього рівня контролю або відсутності належної системи поводження з побутовими відходами, значна частка відходів вивозилася на несанкціоновані сміттєзвалища (понад 27 тис. незаконних звалищ загальною площею 2000 га) [3].

Ст. 17 Закону України «Про відходи» [4] передбачає, що суб’єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов’язані, серед іншого, мати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, якщо їхня діяльність призводить до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів (Пзув) перевищує) 1000. Згідно зі ст. 55 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5]

здійснення операцій у сфері поводження з відходами дозволяється лише за наявності дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

В свою чергу, здійснення контролю за дотриманням наданих дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами покладено на Держекоінспекцію (ст. 232 Закону України «Про відходи»).

Незважаючи на визначені законодавством норми, основною проблемою є саме процедурна нерегульованість видачі таких дозволів та у разі їх необгрунтованої відсутності у суб'єктів господарювання – штрафні або інші санкції з боку уповноважених органів державного нагляду (контролю) аж до призупинення виробничої діяльності.

Водночас низькі ставки екологічного податку в Україні порівняно з іншими країнами світу не стимулюють підприємства та установи до екологічної модернізації виробництва, а отже загальна санітарно-епідеміологічна ситуація в нашій країні продовжує погіршуватися.

Відсутність системи перероблення (у тому числі системи роздільного збирання) побутових відходів призводить до втрати Україною щороку мільйонів тонн ресурсоцінних матеріалів, що містяться у відходах, які потенційно можуть бути введені у господарський обіг. Розвиток роздільного збирання та перероблення відходів є невід'ємною частиною підвищення ефективності використання природних ресурсів і переходу до сталої економіки.

В Україні з 01 лютого 2018 р. в пілотному режимі запрацював електронний сервіс здійснення операцій у сфері поводження з відходами в частині видачі дозволів на відходи. Передбачалось, що запровадження такого сервісу спростить процедуру отримання адміністративних послуг суб'єктами господарювання, пришвидшить процес видачі дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами. При цьому, Мінприроди забезпечує відповідне навчання та надання консультативної допомоги структурним підрозділам з питань охорони навколишнього природного середовища Київської міської, Київської, Дніпропетровської, Одеської, Харківської та Львівської обласних державних адміністрацій (за згодою) та суб'єктам господарювання.

Надмірна залежність від захоронення побутових відходів не може далі бути основою поводження з побутовими відходами в Україні. Крім того, підписана у 2014 р. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [6] вимагає від України негайних і рішучих кроків для впровадження європейських стандартів у відповідній сфері.

Так, важливим етапом формування сучасної державної політики у сфері поводження з відходами стало ухвалення (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. № 820-р.) Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 р. та Плану її імплементації, що, зокрема, визначив забезпечення у 2030 р. перероблення 50 % побутових відходів загального обсягу їх утворення шляхом збільшення чисельності населення, яке здійснює роздільне збирання побутових відходів, до 48 % та введення в експлуатацію додаткових сміттесортувальних ліній та сміттєпереробних заводів [3].

Проблемні питання, притаманні ринкам послуг у сфері поводження з побутовими відходами, пов'язані з невиконанням суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність на цих ринках, та органами влади вимог чинного законодавства. Це, зокрема, не проведення конкурсів, відсутність програм, схем, норм поводження з твердими побутовими відходами, повільне запровадження роздільного збирання побутових відходів, відсутність паспортів у полігонів. В Україні слід розвивати сферу перероблення побутових відходів, яка має стати пріоритетним напрямом розвитку сфери поводження з побутовими відходами.

З метою сприяння вирішенню зазначених вище проблем та недопущення порушень законодавства про захист економічної конкуренції Кабінету Міністрів України слід доручити зацікавленим органам влади відповідно до їх повноважень розробити та подати на затвердження:

- проект змін до Законів України «Про відходи», «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» щодо усунення дублювання функцій і повноважень органів влади та органів місцевого самоврядування;

- проект змін до Порядку проведення конкурсу на надання послуг з вивезення побутових відходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1173 «Питання надання послуг з вивезення побутових відходів», передбачивши зменшення терміну (строку), протягом якого виконавець має право надавати послуги з вивезення побутових відходів, та посилення відповідальності організаторами конкурсу у разі його не проведення;

- порядок формування тарифів за кожною окремою операцією поводження з побутовими відходами та кожним видом побутових відходів;

- порядок формування та встановлення тарифів на послуги з захоронення та перероблення побутових відходів для суб'єктів господарювання – неліцензіатів НКРЕКП.

Водночас місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування доцільно активізувати свою діяльність в напрямі: розробки та затвердження місцевих програм (стратегій) у сфері поводження з відходами та планів (схем) санітарного очищення населених пунктів на місцевому рівні; залучення інвестицій у розвиток належної інфраструктури з роздільного збору, сортування та утилізації твердих побутових відходів; створення спеціалізованих комунальних пунктів збирання відходів та приймання ними окремих видів побутових відходів; проведення інформаційно-просвітницької кампанії; формування системи індикаторів оцінки та забезпеченні моніторингу рівня поводження з побутовими відходами на місцевому та регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Павліха Н. В. Управління твердими побутовим відходами в контексті сталого просторового розвитку / Н. В. Павліха, Л. І. Дубінчук. – Режим доступу : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/.../25737/1/Pavliha.pdf>

2. Утворення та поводження з відходами I – IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2017 році : мат. Держстату України від 23 трав. 2018 р.

// Державна служба статистики України : офіц. сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ns/upv1_IV/upv1-IV2017_u.html.

3. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядж. Кабінету Міністрів України від 08 лист. 2017 р. № 820-р. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170820.html.

4. Про відходи : закон України 05 бер. 1998 р. № 187/98-ВР : зі змінами згідно закону України від 2 жовт. 2012 р. № 5402-VI. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z980187.html.

5. Про охорону навколишнього природного середовища : закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII : зі змінами згідно закону України від 03 квітня 2018 р. № 2380-VIII. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T126400.html.

6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами: двостороння угода (не СНД) від 27 червня 2014 р. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU14097.html.

Фоменко Тетяна Вадимівна

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ НОВАЦІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ІДЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Наприкінці ХХ ст. в багатьох сферах світового розвитку поглибилися кризові явища, у тому числі ставлення в сучасному суспільстві до тварин. Це обумовило необхідність перегляду та оновлення державно-управлінських підходів, навіть світогляду на обґрунтування сучасних цінностей, визначення морально-етичних критеріїв та корекції спільних цілей і пріоритетів у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в умовах упровадження ідей сталого розвитку у вітчизняну державно-управлінську практику.

Концепція сталого розвитку територій передбачає підвищення добробуту громадян через узгодження економічних, екологічних та соціальних перетворень, що в свою чергу призводить до комплексного покращення умов життя, життєвого простору та середовища. Подібна гармонізація не може залишити поза дослідницькою увагою державно-управлінські аспекти захисту тварин, починаючи від жорстокого поводження і закінчуючи комфортним для життєдіяльності людини простором.

Втрати природного різноманіття обідняють природний ареал життя людини. Оцінити втрати природного різноманіття можна за кількісними показниками хребетних тварин: з 1600 по 1969 рр. зникло 38 видів ссавців та 94 – птахів, які були знищені переважно внаслідок полювання, але не в останню чергу – через зменшення природного середовища проживання. Основною загрозою залишається не сам факт зникнення видів, а його темпи [1].

Багато країн Європи, які постійно беруть участь у конференціях ООН щодо сталого розвитку, є позитивними прикладами щодо виховання та

підтримки ставлення до тварин, у тому числі до безпритульних тварин. Ці питання не ставилися як ключові у цілях подальшого сталого розвитку, але, на нашу думку, вони стали позитивними наслідками впровадження ідей сталого розвитку в управлінні державою та місцевими справами.

Діяльність людини призводить до масштабного зменшення територій природного проживання тварин, і це визнається проблемою сталого розвитку. Приймаються плани дій з уповільнення таких тенденцій. Проте, на нашу думку, існує й інша сторона проблеми зменшення біорізноманіття – це створення, завдяки урбанізації та технічному прогресу, новітніх ареалів існування тварин. Мається на увазі розширення міст, у яких мусять прилаштовуватися до існування деякі дикі, однак здебільшого колишні домашні тварини, існування з якими пліч-о-пліч має свідомо регулюватися людиною. А таке сусідство впливає як на життя людей у містах та інших населених пунктах, так і на спосіб життя тварин, що там мешкають.

У містах нашого регіону найчастіше жертвами урбанізації стають колишні домашні тварини, які з різних причин опиняються на вулиці. Але у межах населених пунктів зустрічаються й дикі тварини, такі як: зайці, лиси, вовки і т.д., які поступово втрачають природні місця існування. І хоча проблематика впровадження ідей сталого розвитку у місцевому самоврядуванні досліджувалася та обговорювалася на науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах, зокрема на VIII міжнародній конференції «Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення» [2], а суспільну небезпеку жорстокого поводження з тваринами, кримінальну та адміністративну відповідальність за цей злочин та моральну необхідність захисту тварин від жорстокого поводження досліджували багато вчених (Бондаренко В. С., Головка І. А., Зубченко Н. І., Кириченко В. М., Нечипорук Л. Д., Тульська В. О., Шеховцов В. В., Яценко І. В.), саме доцільність застосування ідей, принципів сталого розвитку більш обґрунтованою виглядає, на нашу думку, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження в урбанізованому суспільстві.

Слід погодитися з науковцями і практиками, що втілення ідей сталого розвитку на практиці, насамперед, потрібно починати з виховання та освіти у сфері збереження довкілля, підвищення моральності у суспільстві у ставленні до тварин та природи загалом, що призведе зрештою до зміни суспільного світогляду. Отже, проблему безпритульності тварин потрібно враховувати і вирішувати на рівні з утилізацією відходів, вирубки лісів, переході до енергозбереження та загалом використання відновлювальної енергії та інших сучасних викликів громадам, суспільству в цілому, оскільки всі ці аспекти є складовими подальшого сталого розвитку суспільства як в Україні, так і в світі.

На нашу думку, громади повинні вирішувати питання регулювання ставлення до тварин на місцевому, регіональному та державному рівнях. Оскільки у кожному регіоні України існують як природні, ландшафтні особливості, так і видові особливості тварин, різноманіття яких сучасне суспільство повинне зберегти відповідно до п'яти принципів Концепції сталого розвитку, а саме:

– людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби;

– обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки і соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення;

– необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучніше життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф – злидні, які стали у світі звичайним явищем;

– необхідно налагодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема відносно використання енергії;

– розміри і темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється.

Ключовими характеристиками, які ми виокремили як основні тенденції сучасного етапу розвитку є такі: стрімка урбанізація, розширення міст (територій заселення), формування суспільства споживання. Збільшення масового споживання впливає на стрімке скорочення природних ресурсів, флори та фауни. У зв'язку з цим, спостерігається поширення ідей сталого розвитку та гуманного ставлення до тварин на рівні суспільно значущих проблем, виховання морально-етичного ставлення суспільства до тварин.

На основі проаналізованих тенденцій та в рамках концепції сталого розвитку територій слід звернути увагу на доцільність впровадження державно-управлінських новацій в цій сфері. Так, для захисту диких тварин, які перетинаються з урбаністичним світом, варто будувати мости для тварин через великі магістралі, як, наприклад, у Німеччині; створювати біосферні заповідники або реабілітаційні центри, подібні до тих, що існують у Херсонській області (Асканія Нова) або у Карпатах (Реабілітаційний центр для бурих ведмедів), новітні зоологічні парки за прикладом центрально- та західноєвропейських зоопарків (Відень, Прага, Цюріх). Такі проекти з побудови та розвитку біосферних, екологічних заповідників, реабілітаційних центрів, зоологічних парків, замість радянського зразку зоопарків або цирків, останні, до речі, заборонені в Україні, можуть стати джерелом бізнес інвестицій, економічного, іміджевого та соціального прибутку, підвищення морально-культурного рівня населення і поліпшенням рівня життя як окремих регіонів так і країни загалом.

Для захисту домашніх або безпритульних тварин, які звикли жити разом з людьми і залежать від людей набагато більше, аніж дикі тварини, доцільно створювати муніципальні притулки для тварин, приватні міні-притулки, які одночасно можуть бути готелями для домашніх тварин, комунальні заклади, які можуть включати в себе приватні ветеринарні кабінети, муніципальні

підрозділи поліції або центри, які опікуватимуться проблемами безпритульних тварин та тварин, що потрапили в біду. В цілому це дозволить розвиватися економіці через надання якісних послуг громадянам та створення безпечного середовища для комфортного проживання в населених пунктах.

Чіпування домашніх тварини з внесенням даних до створених обласних та державного реєстру домашніх тварин може допомогти у контролі власників та пошуку загублених тварин. Ця ініціатива вже поступово впроваджується в Україні, проте викриває собою ще одну перспективну новацію. Необхідно більше інформувати населення про її переваги, вести роз'яснювальну та освітню роботу щодо належного утримання тварин, культивування у суспільстві думки про престижність волонтерства у притулках для тварин, а також «адопція» (adoption) тварин з притулків, активного засудження явища «догхантерства» (doghunting).

Усі вищезазначені перетворення мають знаходити місце в законодавстві з відповідним механізмом практичної реалізації для органів місцевого самоврядування. Вітчизняне зоозаконодавство в межах реформи децентралізації повинне створити умови та можливості для приватних та муніципальних притулків, об'єднань волонтерів, залучення до міжнародних програм та організацій для проведення медичних процедур для тварин, соціальної просвітницької та виховної роботи з населенням. Для таких заходів існують усі передумови, запропоновані інвайроменталістськими теоріями, які передбачають фокусування на проблемах взаємодії соціуму з навколишнім середовищем [1].

У зв'язку з переходом до сталого розвитку в управлінні державою постають нові непрості цілі й завдання, які потребують певної трансформації існуючої системи. Але, на нашу думку, заходи з захисту тварин, у тому числі від жорстокого поводження, повинні стати соціальними проектами з розвитку територій та важливою складовою загальнодержавної політики, захисту національних та місцевих інтересів в умовах орієнтації України на євроінтеграцію.

Список використаних джерел

1. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О. Ю. Кононенко. – К. : ДП «Прінт сервіс», 2016. – 109 с.
2. Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., Дніпро, 20 жовт. 2017 р. / за заг. ред. О. Ю. Бобровської. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 272 с.

СЕКЦІЯ 3

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Iva Kazanxhiu

FREE PROFESSIONS IN EUROPEAN UNION ATTORNEYS (the lawyers)

In this paper I have been dealing with free professions in the European Union which are closely related to the provisions adopted by the commission and are mandatory for implementation in all EU Member States. By doing a thorough study on free movement exercising lawyers in the European Union, enabling them to treat all subjects practicing the profession of lawyer in the European Union equally.

With that of this paper I have researched in all the provisions, the agreements between the states of the European Union, the card of practicing the profession of lawyer in the European Union. The rights and obligations of lawyers who exercise the profession of advocacy in EU. EU with respect to various judicial issues that may be developed in different EU states. Subjects that are part of this free movement.

Understanding of free professions in the EU. I talked about the different directives regarding the practice of the advocacy profession in the EU as well as about ECJ jurisprudence regarding the profession of lawyer.

Aspects of the implementation of this freedom that still face national barriers and other obstacles, not for legitimate reasons. The exercise of the official public authority is accompanied by examples from ECJ jurisprudence, while the innovations and changes introduced by Directive 2006/123 on the liberalization of services are materialized in a case study. Provision of services permanently by being placed in an EU Member State is governed by the provisions of freedom of establishment.

Directive 98/5 on the placement of lawyers and the effects on the Community's application of this provision. Under the approach taken by the Community legislature, member states are considered appropriate for the exercise of profession in its territory which had qualifications in the country of origin, professional qualifications and diplomas, on the premise of trust in "the appropriateness of national training systems.

Directive 77/249. The lawyer's profession is a unique position amongst the professions in Europe, since: firstly, lawyers have an important function in administering justice and maintaining the rule of law; Secondly, lawyers play a vital role in the economies of the Member States and the functioning of the European Union's internal market; Thirdly, the profession of lawyer is targeted specifically since it is based on national legal systems in which future lawyers qualify and practice professional practices.

In general, this means that lawyers are trained and, therefore, are experts in their respective legal systems, but this does not necessarily have the knowledge of other legal systems. The qualification criteria and the extent (or even existence) of

activities that can only be carried out by lawyers (monopolies) vary greatly between the Member States, and this constitutes a complication in the realization of the free movement of lawyers in the European Union.

Study objectives: aim and personality. In this paper I have been dealing with free professions in the European Union which are closely related to the provisions adopted by the commission and are mandatory for implementation in all EU Member States. By doing a thorough study on free movement exercising lawyers in the European Union, enabling them to treat all subjects practicing the profession of lawyer in the European Union equally.

With that of this paper I have researched in all the provisions, the agreements between the states of the European Union, the card of practicing the profession of lawyer in the European Union. The rights and obligations of lawyers who exercise the profession of advocacy in EU. EU with respect to various judicial issues that may be developed in different EU states. Subjects that are part of this free movement.

Methodology. For the development of this mastery I have considered several research methods, such as analytical, historical, descriptive, comparative, explanatory, synthetic, statistical and predictive and almost all can be found in the mixed work style.

The analytical method is based largely on the in-depth analysis of the Community provisions on the free movement of services, first of the TFEU provisions, secondly the provisions of Community acts, the many directives in this field, and the Council's regulations, and the decisions of the ECJ.

The historical method is used to reflect the evolutionary development of the provisions on the free movement of services from the transition period to the General Programs for the Liberalization of the Free Movement of Services and Establishment Freedom of 1961 and to the current provisions of the TFEU, the treaty as well as the evolving processes of the approach the *acquis* on the freedom to provide services to European Union countries. The descriptive method used in this paper was aimed at identifying the current state of implementation of the free movement of services by describing in detail and explicitly, for example, the provisions on the meaning of the service and its constituent elements, or the forms of cross-border circulation of services service, etc. The comparative method is used to counter the sanctioning made in the TFEU with respect to the application of free service provision clauses and practical implementation in different countries with different national arrangements such as when the principle of mutual recognition is not applied. The explanatory method was used during the paper to clarify the inaction in the practice of applying the freedom of establishment of the principle of the member state of creation, cases of unjustified restrictions on the freedom to provide services. The hypothesis of the paper: The profession of lawyer a unique position among of professions in Europe, since: firstly, lawyers have an important function in administering justice and maintaining the rule of law; Secondly, lawyers play a vital role in the economies of the Member States and the functioning of the European Union's internal market; Thirdly, the profession of lawyer is targeted specifically since it is based on national legal systems in which future lawyers qualify and practice professional practices. Research questions: Are lawyers trained and are experts in their respective legal systems, but does not necessarily have

knowledge of other legal systems? The qualification criteria and the extent (or even existence) of activities that can only be carried out by lawyers (monopolies) vary greatly between the Member States, and this constitutes a complication in the realization of the free movement of lawyers in the European Union?

Summary. The right to practice a professional activity in the EU is based largely on the in-depth analysis of the Community provisions on the free movement of services, first of the TFEU provisions, and secondly the provisions of Community acts, the directives that are very much in this area, and Council regulations, and ECJ decisions.

Sectoral provisions for services regulate the activities of free professions and the regulation of professional qualifications available on the Single Market. Here we can mention various provisions related to the practice of the profession of lawyer in the European Union which is governed by Directives 2005/36, 98/5, 77/249. The term includes all occupations performed by a person individually under his responsibility personal offering of intellectual and conceptual services to the public or client. Professions consist of two categories: regulated and non-regulated professions. The occupational recognition mechanism is created by the amended Directive 89/48 / EEC, which is not subsequently amended by Directive 2005/36 / EC. In this regard, the directive distinguishes between a regulated occupation and an unregulated occupation. A profession regulated under Article 1 (c) and (d) of Directive 89/48 / EC is that profession which is governed by national rules. These directives are applicable and apply throughout the EU without exception. the internal affairs of the states that include the domestic legislation of each member state in the EU.

Unique Market and its backdrop than the expected and necessary results for the EU's aspirations of progress as the most political-economic and multidimensional superpower in the world. The right to practice a professional activity in the EU and integration as employed or self-employed in the Single Market is envisaged as a Community right in the TFEU as a fundamental human right and resulting from Article 15 of the Knin to Fundamental Rights of the EU. The sectoral provisions for services regulate the activities of free professions and the regulation of vocational qualifications available in the Unified Market equally with locals without being discriminated against in their use in service of the purpose of the activity. Council Directive 75/363, concerning the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to doctors activities, contains provisions only in relation to the profession of «physician». The question that arises in the absence of its definition of the treaty in this case is: what is a free profession? The term includes all professions performed by a person individually under his / her personal responsibility by providing intellectual and conceptual services to the public or client.

Professions consist of two categories: regulated and non-regulated professions. It is worth noting that regulated professions can also be exercised against the salary, and in this case, the professional employee does not exercise a free profession in the sense of the provisions on free professions, e.g. a physician, engineer, or employee lawyer of a large firm, assistant pharmacist, nurse, etc. - An unregulated profession includes professions whose activity is not related to trade, industry, crafts or agriculture. Usually are the intellectual or the noble professions, whose usufruct is the

reward. Unregulated professions can be exercised freely or in some cases may be required a permit to practice. They are not covered by Directive 2005/36.

We note that free professions are regulated not directly by the treaty, but through sectoral directives based on Article 53 of the TFEU for the obligation of Community institutions to issue directives on the recognition of certificates, diplomas and professional qualifications, to supplement the deficient legal framework of protection and their realization in practice in the Single Market. With this in mind, for the purpose of exercising the free movement of services of freedom of establishment and the freedom of movement of employees, it is essential that a subject of this professional qualification be valid in any Member State where he wishes to exercise his profession for which he has been qualified in a Member State or even a third, since Article 53 of the TFEU provides for the obligation of Community institutions to issue directives for the mutual recognition of diplomas, certificates, evidence or formal qualifications in relation to enabling the exercise of professions as economic activities, independent and unrestricted.

Каховська Олена Володимирівна

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Актуальність розгляду механізмів державно-приватного партнерства (далі – ДПП) на місцевому рівні обумовлена, з одного боку обмеженими фінансовими спроможностями місцевих бюджетів, з іншого - не все можна зробити за рахунок кредитних та бюджетних коштів. Крім того безперечною перевагою проектів реалізованих на засадах державно-приватного партнерства є залучення інвестицій приватних компаній та розподіл комерційних ризиків та фінансових вигід між органами місцевого самоврядування і бізнесом.

Міський бюджет є джерелом фінансування комунальних закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації, житлово-комунального господарства, різноманітних молодіжних програм, витрат по благоустрою населених пунктів тощо. Саме з міського бюджету здійснюються видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, утримання притулків та дитячих закладів-інтернатів, допомоги сім'ям з дітьми, іншим малозабезпеченим і незахищеним верствам населення.

Механізм ДПП формує підґрунтя для спільної відповідальності органів державної влади/ місцевого самоврядування, громади і бізнесу для розвитку секторів, що мають пріоритетне значення для економіки міста. Зокрема, це є:

- виробнича інфраструктура і високотехнологічне виробництво (транспорт і зв'язок, транспортна інфраструктура, енергетичний сектор, машинобудування);
- агропромисловий комплекс (ринкова та виробнича інфраструктура);
- будівництво і житлово-комунальне господарство (реалізація соціально значущих інфраструктурних проектів, будівництво, реконструкція та технічне переоснащення у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання і

водовідведення, підвищення ресурсо- та енергоефективності, поводження з побутовими відходами, упорядження територій тощо);

– соціальний захист населення (охорона здоров'я, освіта, культура, туризм і спорт);

Прогресивний механізм співробітництва між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, такий як державно-приватне партнерство сприятиме соціально-економічному розвитку та створення комфортних умов життя в міському просторі.

Основними причинами уповільненого розвитку державно-приватного партнерства є:

– низький рівень довіри громадян до органів державної влади/місцевого самоврядування та обізнаності з питань переваг реалізації інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства;

– недостатній рівень поінформованості населення про переваги і ризики застосування механізмів такого партнерства;

– неналежне кадрове забезпечення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування фахівцями у сфері державно-приватного партнерства;

– несприятливий інвестиційний клімат і складність умов провадження підприємницької діяльності під час реалізації проектів державно-приватного партнерства;

– наявність проблем у відносинах між органами влади і приватним сектором під час проведення погоджувальних процедур, захисту прав власності інвесторів, розв'язання господарських спорів;

– складність механізму надання державної підтримки для реалізації довгострокових інвестиційних проектів за участю приватних партнерів.

Але ці всі вище наведені причини уповільненого розвитку ДПП мають і «інший бік медалі» бо на теренах нашої країни склалася модель управління у якій де-факто поєднана влада та бізнес. Це призводить до ситуацій, коли умови залучення бізнесу до вирішення проблем територій прописані в конкурсних вимогах, разом з тим прописані під конкретні організації. Низький рівень довіри і обізнаності громадян щодо ДПП склався саме через те, що державні та місцеві можновладці не зацікавлені в привертанні уваги до цього питання. Завдяки розвитку громадянського суспільства, збільшення його активності щодо моніторингу та безпосереднього впливу на органи влади склалася ситуація, коли вони здатні оприлюднити інформацію щодо бізнесових структур яку представники органів влади воліли б приховати. Якщо ж дійсно до ДПП залучається не фірма-протеже, то з'являються перепони у погоджувальним процедурах тощо.

Також слід звернути увагу, що хоча однією з основних переваг державно-приватного партнерства і вважається соціальна відповідальність та громадська підзвітність, законом не передбачено звітування органів державної та місцевої влади щодо умов укладання договорів та їх виконання.

Яскравим прикладом є і той факт, що залучення приватного сектора відбувається в умовах, коли з боку держави не вживається ніяких заходів для визначення кваліфікаційних і фінансових вимог для тих операторів, які входять у комунальне господарство.

Тому у підсумки ми маємо ефекти від надання суспільних послуг без залучення приватного партнера, що наведені на рисунку [1].

Рис. Характеристика ефектів від надання суспільних послуг з залученням і без залучення приватного партнера

З метою поліпшення інвестиційного клімату і конкурентного середовища на місцевому рівні та за-для розвитку державно-приватного партнерства, створення сприятливих умов для провадження підприємницької діяльності необхідно:

- забезпечення прозорості дозвільної системи та усунення бюрократичних перешкод;
- удосконалення процедури здійснення нагляду і контролю, технічного регулювання у сфері стандартизації та сертифікації;

- створення сприятливих умов для користування земельними ділянками під час реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- забезпечення прозорості у відносинах між приватним і державним/ муніципальним партнерами у рамках підготовки і реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- забезпеченні дієвого зв'язку у відносинах із приватним сектором.

Список використаних джерел

1. Вивчення оптимальних моделей державно-приватного партнерства для промислових парків в Яворові і Новому Роздолі / Розроблено за проектом «Розвиток підприємництва шляхом покращення доступу до інвестиційних ділянок у місті та гміні Любачів, а також відновлення деградованих земель Яворівського району та м. Новий Розділ». – Львів : 2015. – 277 с. – Режим доступу : <http://www.institute.lviv.ua/doc/02ppp.pdf>

Кацуба Олена Юріївна

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Конфлікт інтересів представляє значну перешкоду для становлення загальної концепції балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Саме через цей перетин суспільство не може дотримуватися загальної концепції сталого розвитку, яка включає задоволення елементарних потреб всього суспільства, тобто розміри й темпи росту населення повинні бути погоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі. І як слідство, знижується зростання економічних, соціальних показників розвитку країни. Тому на сьогодні стає актуальним виключення конфлікту інтересів шляхом розвитку соціальної складової стійкого розвитку держави.

Незадоволеність соціальним станом життя, нереалізованість ідей може спровокувати виникнення конфлікту інтересів.

Ще на конференції ООН, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро у 1992 р. з участю голів держав та урядів більш 170 країн світу був прийнятий «Порядок денний на XXI століття». Однією з цілей цього програмного документу стало задоволення потреб людей. Для досягнення цього акцентувалась увага на економічних та соціальних проблемах людства та на значенні великих суспільних груп населення: жінок, комерційних структур, профспілок, фермерів, дітей, молоді, представників корінного населення, науковців, органів місцевої влади й недержавних організацій у досягненні цілей сталого розвитку суспільства.

Для досягнення позитивних стійких рис соціальної задоволеності треба викоринити негативне явище конфлікту інтересів. Тому конфлікт інтересів розглядається крізь призму соціальних проблем людства. К ним можна віднести відносини між людиною та суспільством, соціальну стабільність, соціальну відповідальність, розвиток потенціалу людських ресурсів.

Однією з сучасних парадигм сталого розвитку країни є соціальна справедливість, яка безпосередньо впливає на вирішення соціальних проблем. Саме з економічної точки зору справедливість – це рівність людей в розподілі обмеженого ресурсу. Саме вона відповідає за [1] нерівність доходів і заробітної плати різних верств населення, яка останнім часом різко зросла у більшості країн та є оціночним поняттям і знаходиться в системі соціальних порівнянь. Це система правил, принципів і суспільних інститутів, що забезпечують розподіл політичних, юридичних, економічних прав і матеріальних ресурсів та яка може запобігти появі конфлікту інтересів.

Взаємодіючи, люди користуються не тільки правовими нормами, а й певними означеннями і нормативами справедливості, які опосередковані як суспільством і групою, так і особистістю та конкретною ситуацією [2]. Вплив соціуму та окремих груп визначається наявністю в них соціальних норм, що відповідають певним змістовим площинам розуміння справедливості і далеко не завжди соціально закріплених.

Соціальна справедливість не може з'явитися сама собою, виникнути спонтанно у процесі взаємодії стихійних соціальних сил. Для її формування та забезпечення необхідно привести в дію ідеологічні, правові, політичні, економічні, психологічні, моральні та духовні фактори [3]. Також соціальна справедливість ніколи не виникає поза часом і простором. Це життєвий досвід багатьох поколінь світу, який об'єднує ці фактори.

Так можна визначити соціальну справедливість, яка значною мірою залежить від соціально-психологічних проявів індивідуальності, а саме від психологічної несумісності людей, обмеження приватного інтересу, маніпулювання в процесі виконання посадових обов'язків, невідповідність очікування результатів професійної діяльності. На підприємствах існування складної системи управління провокує появу цих факторів. Конфлікт інтересів з'являється шляхом соціальної взаємодії та приводить до зіткнення ідеологій.

Для стійкого розвитку регіонів, а через це і країни в цілому треба запобігати виникненню негативного явища та вкорінювати соціальну справедливість як один із шляхів профілактики конфлікту інтересів.

За основу цієї процедури можна вважати принципи затверджені у «Порядку денному на XXI століття», які включають турботу про населення» [4], співпраця всіх держав та народів щодо вирішення найважливішої задачі – викорінення бідності (тобто розробка державою заходів щодо поліпшення добробуту суспільства); заохочування демографічної політики (яка є складовою політики народонаселення разом з регулюванням умов праці та умов життя всього населення); мобілізація творчих сил, ідеалів та мужності молоді в умовах глобального партнерства (тобто формування і виховання молоді, яке охоплює всі процеси соціалізації та подальшої реалізації у житті).

Список використаних джерел

1. Топішко Н. П. Соціальна політика і проблеми забезпечення соціальної справедливості в сучасному суспільстві / Н. П. Топішко. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ev.nmu.org.ua/docs/2015/2/EV20152_059-067ua.pdf.

2. Фурман А. В. Соціальна справедливість як предмет психологічної рефлексії / А. В. Фурман, О. Я. Шаюк. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/14559/1/Zbirnyk.pdf#page=92>.

3. Пилипенко Г. М. Соціальна справедливість : сутність, концепції та місце у ліберальному проекті України / Г. М. Пилипенко. – Режим доступу : <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2013/Articles/4.pdf>.

4. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку ООН: Декларація, Міжнародний документ від 14.06.1992. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_455.

Корнієвський Сергій Володимирович
**ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ**

1 січня 2016 р. офіційно вступили в силу Глобальні цілі сталого розвитку на період до 2030 р., прийняті світовими лідерами у Нью-Йорку на 70-й ювілейній сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2015 р.

17 визначених «Цілей сталого розвитку» (ЦСР) спираються на досягнення в реалізації «Цілей розвитку тисячоліття» і продовжують їх, спрямовуючи зусилля на подолання всіх форм бідності, на боротьбу з нерівністю та на усунення негативних проявів кліматичних змін. Це відповідає визначенню сталого розвитку, як такого економічного та соціального розвитку, що дозволяє задовольняти потреби нинішнього покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям, що залишаються у спадок майбутнім поколінням для задоволення їх власних потреб.

Нові ЦСР унікальні тим, що закликають до дій всі країни: бідні, багаті, з середнім рівнем доходу – щоб сприяти процвітанню та захисту планети. У цілях визнається, що подолання бідності повинно реалізовуватися спільно із стратегіями, що сприяють економічному зростанню і задовольняють ряд соціальних потреб, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, а також можливості працевлаштування, боротьбу з кліматичними змінами та захист навколишнього середовища.

Хоча 17 глобальних ЦСР, які охоплюють 169 завдань, не є юридично обов'язковими – ООН очікує, що уряди візьмуть на себе відповідальність і утворять національні умови для їх досягнення. Саме тому Міністерство економічного розвитку та торгівлі України із залученням зовнішніх експертів підготувало Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [2], яку схвалила Міжвідомча робоча група високого рівня, до якої увійшли 17 представників міністерств та відомств на рівні заступників міністрів.

У доповіді, яку було представлено 15 вересня 2017 р., наведені результати адаптації глобальних ЦСР до українських реалій – вона включила 17 цілей, які за спрямованістю співпадають з глобальними ЦСР.

Для кожної з перелічених цілей визначені конкретні завдання і показники моніторингу – загалом «Цілі сталого розвитку: Україна»

включають 86 завдань національного розвитку та 172 індикатора, по яким заплановані цільові значення, яких необхідно досягти у 2020, 2025 і 2030 рр.

Досягнення кожної з зазначених цілей у тій, чи іншій мірі пов'язане з реалізацією державної стратегії регіонального розвитку, але найбільший зв'язок з нею має ціль № 11 «Сталий розвиток міст і громад».

У документі ООН вона має більш деталізоване формулювання: «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів» – адже сьогодні світ охоплений урбанізацією, яка супроводжується проблемами: доступу до прийняттого за ціною житла, забезпечення мешканців послугами громадського транспорту, підвищення швидкості і безпеки дорожнього руху, збільшення забруднення атмосферного повітря викидами вихлопних газів автотранспорту, складнощами організації поводження з твердими побутовими відходами з метою не тільки утилізації, а й повторного їх використання [1].

В рамках Національної доповіді розроблені відповідні регіональні документи. На Дніпропетровщині була представлена Регіональна доповідь «Цілі сталого розвитку: Дніпро – 2030» [3]. Автори доповіді зазначають, що згідно з розподілом областей України за індексом сталого розвитку, Дніпропетровська область опинилася у групі з низьким його рівнем (поряд із Донецькою та Запорізькою областями). Інтегральний показник екологічної небезпеки та соціальної напруженості є одним із найвищих серед усіх областей України. Дніпропетровська область характеризується більш високим рівнем економічного розвитку, однак не має достатньої спрямованості на забезпечення соціальної та екологічної безпеки, у цілому відсутня збалансованість економічного, соціального та екологічного розвитку. Таке становище зумовлює потребу в визначенні державних та регіональних важелів впливу на зміну ситуації в екологічній, економічній та соціальній сферах та на формування засад сталого розвитку.

На думку експертів, загрози, які перешкоджають сталому розвитку Дніпропетровської області, такі: деформована, нераціональна структура економіки; значний ступінь зносу основних фондів промислових комплексів та низькі темпи їх оновлення; незадовільний рівень інноваційної діяльності; високий ступінь експортної орієнтованості індустріального сектору економіки та значна залежність експорт орієнтованих галузей регіону від кон'юнктури світових ринків, зниження їх конкурентоспроможності; низька інвестиційна привабливість підприємств, зростання інвестиційного ризику; низька ефективність енергозберігаючих технологій на промислових підприємствах регіону, значна енергомісткість базових галузей регіональної економіки.

Відсутність цілеспрямованої державної та регіональної політики щодо подолання визначених загроз розвитку призводить до консервації неефективної економічної структури Дніпропетровського регіону, закріплення та подальшої експлуатації нераціональних напрямів розвитку: сировинної спеціалізації, нераціонального та неефективного використання природно-ресурсної бази, соціально-економічного, виробничого, інвестиційного та науково-технологічного потенціалу. Переведення економіки

Дніпропетровського регіону на інноваційний шлях розвитку є однією з головних умов забезпечення сталого розвитку в економічній сфері.

Швидким вирішенням зазначених вище питань є формування точок зростання. Під точкою економічного зростання розуміється економічний суб'єкт, галузь або вид діяльності, здатні в результаті активізації забезпечувати диверсифікацію і раціоналізацію структури економіки регіону, стимулювати появу і розвиток її нових елементів, сприяти підвищенню якості життя населення. Ґрунтуючись на інноваційному підході, «точкою зростання» для регіону є новий вид діяльності, сектор економіки (галузь промисловості) або інноваційний проект, що виник на основі певного потенціалу території або в результаті ефективного поєднання і використання факторів виробництва, який водночас є пріоритетним інвестиційним проектом і розвиток якого забезпечує позитивну трансформацію структури економіки і соціально-економічної системи регіону в цілому.

Результатом формування і подальшої активації точки зростання регіону має стати поява нових видів діяльності, здатних забезпечити: 1) диверсифікацію і раціоналізацію структури економіки регіону в довгостроковій перспективі; 2) підвищення якості життя й економічної активності населення; 3) сприяння зміцненню і розвитку міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язків регіону; 4) стимулювання появи і розширення спектра джерел фінансування інвестиційних процесів за рахунок підвищення інвестиційної привабливості регіону; 5) дохідну частину бюджету, достатню для фінансування соціальної сфери регіону.

Виходячи з вищезазначеного, до пріоритетних напрямів мінімізації ризиків соціально-економічного розвитку, а отже, й просування Дніпропетровського регіону в бік реалізації ЦСР автори доповіді відносять такі:

В економічній підсистемі: підвищення інноваційної активності промислових підприємств; оновлення основних фондів; збільшення обсягів інвестицій в основний капітал.

У соціальній підсистемі: зниження рівня смертності немовлят; зниження злочинності; підвищення рівня грошових доходів домогосподарств; протидія старінню населення; підвищення рівня очікуваної тривалості життя при народженні; зниження захворюваності на активний туберкульоз.

В екологічній підсистемі: зменшення викидів шкідливих речовин у повітря стаціонарними джерелами; зниження скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі води.

Формування умов сталого розвитку Дніпропетровського регіону потребує гармонійного поєднання економічної, соціальної та екологічної мети розвитку соціальної інфраструктури, досягнення якої передбачає модернізацію регіональної інфраструктури з урахуванням потреб розвитку людського потенціалу промислового регіону. Досягнення стратегічних цілей щодо розвитку людського ресурсу, підвищення якості життя населення, створення реальних умов для підвищення добробуту населення та задоволення соціальних потреб зумовлюють необхідність розвитку регіональної соціальної інфраструктури.

Перспективними для досягнення сталого розвитку регіону виступають кроки, спрямовані на підсилення конкурентних переваг розвитку регіональної соціальної інфраструктури, що передбачає: розвиток інфраструктурного потенціалу Дніпропетровської області; забезпечення якості та достатності соціальної інфраструктури регіону; створення сприятливих умов для підвищення рівня забезпеченості житлом, збільшення обсягів будівництва житла, у тому числі соціального та доступного для громадян із середнім рівнем доходу; ефективне використання індустріального потенціалу регіону для розвитку соціальної інфраструктури; узгодження напрямів розвитку малого та середнього бізнесу з пріоритетними напрямами розвитку сфери послуг у регіоні; підвищення ефективності використання науково-освітнього потенціалу регіону в упровадженні інноваційних технологій розвитку соціальної інфраструктури; динамічний розвиток системи охорони здоров'я, забезпечення високоякісної та доступної медичної допомоги.

Таким чином, актуальність концепції сталості регіонального розвитку в Україні посилюється у зв'язку з початком реформи децентралізації влади. Сталий розвиток передбачає збалансованість розвитку: поліпшення якості життя людей, зокрема рівня соціального й економічного забезпечення, створення екологічно сприятливого середовища, підвищення безпеки життя та поліпшення стану здоров'я.

Стратегічним напрямом розвитку регіональної політики сьогодні повинна стати реалізація нової, активної ролі регіону як суб'єкта сталого розвитку й усвідомлене використання регіональними управлінцями, експертами і громадськими активістами принципів сталого розвитку під час підготовки стратегічних документів розвитку й утілення розроблених програм у життя. Дніпропетровська область – одна з найбільш економічно розвинених областей України. Проте нинішня структура економіки області не є запорукою прискореного розвитку та гарантією стабільного поліпшення якості життя її мешканців.

Перспективи забезпечення сталого розвитку Дніпропетровської області залежать як від ступеня реалізації урядових програм розвитку й ефективності інтеграції України у світове господарство, так і від ступеня використання внутрішнього потенціалу регіону.

Список використаних джерел

1. Моргнер М. Шлях до сталого розвитку / М. Моргнер // Стратегія розвитку. – 2018. – № 8 – С. 10 – 11.
2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». – Режим доступу : www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/sustainable-development-goals--2017-baseline-national-report.html.
3. Цілі сталого розвитку: Дніпро – 2030. Регіональна доповідь. – Режим доступу : www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/Региональна%20доповідь%20Дніпро.pdf.

Крушельницька Таїсія Анатоліївна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Гетерогенність елементів системи сталого розвитку держави та поширення його впливу на всі сфери суспільно-економічного життя потребують запровадження комплексу узгоджених дій суб'єкт-об'єктного характеру. З одного боку, вони мають спрямовуватись одночасно на кожен складову сталого розвитку (економіка, екологія, соціум), змінюючи динаміку й швидкість плину їх розвитку. З іншого – мають охоплювати всі владні інститути, підприємницькі структури, верстви населення, формуючи закони, норми, правила і звичаї певної поведінки з включенням потреби мислити і діяти з огляду потреб сталого розвитку. Себто, йдеться про потребу трансформації інституційного забезпечення сталого розвитку в Україні у відповідності з вимогами сьогодення. Саме це і зумовлює актуальність цієї публікації.

Ідеї сталого розвитку як ключа для збереження планети для наступних поколінь, визначення меж і можливих результатів зміни філософії суспільного мислення, переорієнтацію державної політики сталого розвитку, започатковані у другій половині ХХ ст., втім вони і сьогодні знаходяться у центрі уваги науковців і практиків, а в Україні лише на початку створення дієвих інституцій цієї сфери. Зрозуміло, що флагманами дослідження проблем сталого розвитку в світі є насамперед Дж. Форестер, Д. Медоуз, Е. Пестель, М. Месарович та ін. В Україні загальна перспектива сталого розвитку з урахуванням можливостей використання організаційно-функціональних інструментів публічного управління висвітлена у роботах О. Білоуса, Б. Данілішина, Ю. Мацейко та ін. Втім, вони не охоплюють всіх питань, особливо в частині трансформації інституційного забезпечення сталого розвитку.

Для обґрунтування потреби трансформації інституційного забезпечення сталого розвитку в Україні нами обрано такий елемент як поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ), бо саме він, на наш погляд, має вирішальне значення на екологію), економіку, соціум. Тема поводження з ТПВ обрана не випадково: науково-технічний прогрес, який дав людству небачені переваги і комфорт має й зворотну, негативну, сторону: суспільство споживання, яким стало людство упродовж ХХ ст., генерує таку кількість відходів і сміття, яка природньо не може бути використана чи перероблена. Настав час втрутитись в процес утилізації, використання чи знищення відходів і більшість цивілізованих країн це вже роблять. Ба, більше, 33 країни світу на сьогодні вже повністю заборонили використання та обіг деяких поліетиленових пакетів (серед них є й економічно нерозвинені країни як от Бангладеш, Кенія, Мадагаскар, Мозамбік, Ефіопія тощо), а ще 53 країни ввели часткову заборону або податок на пакети. У 1994 р. Данія почала обкладати податком виробників поліетиленових пакетів. Формування політики поводження з ТПВ і її головної складової – відмова від використання пластикових пакетів відбувалось в країнах по-різному. Так у 1994 р. уряд

Дані прийняв рішення про обкладання податком виробників поліетиленових пакетів. Так, найбільш жорстким законодавство з цього приводу є у Кенії, де за використання поліетиленового як міра покарання є 4-ри річне ув'язнення або штраф у розмірі \$40 тисяч. В європейських країнах заходи значно м'якші. У Нідерландах та Ісландії, окрім податку, заборонене також безкоштовне розповсюдження даних пакетів.

Примітним є той факт, що після введення податку в Ірландії у розмірі 22 євроценти, вже упродовж першого року попит на поліетиленові пакети знизився на 90 %. Тож, заборона чи обмеження використання, ініційована урядом, та широке пропагування шкоди, якої завдає використання пакетів, в досить короткий термін часу дає позитивні зрушення. Надалі. Можливо, ці додаткові податки будуть скасовані, через зникнення самої бази оподаткування. Більше того, в окремих країнах ЄС діють добровільні ініціативи мереж супермаркетів чи інших операторів ринку щодо зменшення частки поліетиленових пакетів в обігу, бо це є екологічно, далекоглядно, а відтак – престижно для компаній і для громадян.

Україна теж має певні поступки в цьому напрямі. Так, з 1 січня 2018 р. на території України запроваджені нові правила поводження з побутовими відходами, вступили в дію зміни до Закону України «Про відходи», що забороняють захоронення їх неперероблених видів. Закон окреслює категорію «поводження з відходами» як «дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення» [1], визначає основні принципи і напрями державної політики у сфері поводження з відходами, стандартизацію у сфері поводження з відходами, суб'єкт - об'єктні відносини тощо. Тобто закладає інституційні основи поводження з ТПВ. Законом також передбачено, що «власники або наймачі, користувачі, у тому числі орендарі, джерел утворення побутових відходів (себто, підприємства і громадяни, прим. автора) здійснюють оплату послуг з вивезення побутових відходів, та «...забезпечують роздільне збирання твердих побутових відходів» [1]. Окремі положення цього закону, зокрема ті, що стосуються заборони захоронення ТПВ без перероблення, набули чинності з 1 січня 2018 р., водночас, ні органи публічної влади, ні підприємницькі структури. Ні громадяни виявились неготовими до зміни правил і порядку поводження з ТПВ: відсутня інфраструктура, відсутні умови для сортування, висока ціна послуг з вивезення (про сортування навіть не йдеться) тощо.

Зазначимо, що для вирішення проблем поводження з ТПВ, реалізації політики санітарного очищення середовища, в якому ми мешкаємо, є комплексний підхід, який має включати таке:

- визначення черговості здійснення заходів від прийняття закону і розроблення механізмів його реалізації до формування екологічних компетентностей громадян та до дійсної зміни практики поводження з ТПВ;
- розроблення виховних, маркетингових тощо програм;

– визначення обсягів робіт щодо поводження з ТПВ для кожного регіону і кожної громади;

– створення виробничих систем, їх матеріального забезпечення та визначення методів поводження з ТПВ, в тому числі створення екологічних кластерів;

– проектування, будівництво, реконструкція чи розширення існуючих об'єктів поводження з ТПВ, їх основних параметрів і визначення і виділення місць розміщення;

– визначення і виділення конкретних обсягів фінансування цих заходів в бюджетах різних рівнів та обґрунтування плати за збір і вивезення ТПВ, що буде стягуватись з громадян тощо.

Тож, успіх вирішення питання роздільного збирання ТПВ криється в комплексному підході, прийняття закону, адже без належного інституційного забезпечення реалізація цього положення теоретичним гаслом. Інституції, а це не лише закон, це і певні структури, які функціонально будуть здійснювати процес збору, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення ТВП. А ще це ціла низка норм, правил, які поступово дозволили б поступово сформувати звичаї щодо культури поводження з ТВП від екологічних вчинків – до екологічного способу життя.

Таким чином, трансформація інституційного забезпечення сталого розвитку в Україні, яку ми розглянули на прикладі політики поводження з твердими побутовими відходами, має бути спрямованою на поступове і послідовне вирішення низки окреслених проблем у певній послідовності починаючи з менш фінансово витратних заходів, з поступовим переходом до значних капітальних вкладень і інфраструктуру (в тому числі із залученням прямих іноземних інвестицій) і перетворення галузі поводження з ТПВ у комерційно-вигідну і екологічну. Розумним тут буде траєкторія: від прийняття закону, розроблення механізмів і створення інфраструктури його реалізації, формування екологічних компетентностей громадян та до дійсної зміни практики поводження з ТПВ.

Список використаних джерел

1. Про відходи : Закон України № 187/98-ВР від 14.04.1998 р. – Режим доступу : – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.

СЕКЦІЯ 4

ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ І НАРОЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Бобровська Олена Юріївна

ФОРМУВАННЯ І НАРОЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Глобальні проблеми людства та його подальше існування обумовили необхідність спрямування зусиль світової спільноти на вирішення проблем збалансованого розвитку територій з метою побудови суспільства сталого розвитку. Це дало поштовх початку такого етапу розвитку суспільства, де пануватиме новий соціальний порядок. Він відрізнятиметься від попередніх форм пріоритетним значенням і роллю людини в соціальній структурі суспільства. Усі шляхи розвитку будуть спрямовані на зміну ставлення суспільства окремо до людини, до навколишнього середовища, розуміння необхідності безпосередньої і активної участі кожного громадянина в процесах життєдіяльності. Саме такий аспект розвитку підкреслюється і враховується в концепціях сталого розвитку, прийнятих у багатьох розвинених країнах.

Проблема створення умов для сталого розвитку країн розглядається в численних працях закордонних і вітчизняних учених. Сформовано понятійний апарат, запропоновано методи вимірювання сталості розвитку країн і регіонів, актуалізовано проблематику вирішення соціальних, економічних і екологічних суперечностей у територіальній і економічній площині функціонування адміністративно-територіальних одиниць. Виокремлена проблема необхідності системної узгодженості і збалансованості соціоеколого-економічного розвитку в нормативно-правових, організаційних і регулюючих заходах.

У стратегії «Європа – 2020», яка об'єднала зусилля країн Європейського Союзу, однією із семи пріоритетних ініціатив колективної діяльності визначено «ресурсно ефективну Європу», а серед базових пріоритетів програми передбачено стійке зростання завдяки більш ефективному використанню ресурсів.

В Україні особлива увага до проблем сталого розвитку стала приділятися в період здійснення реформ у місцевому самоврядуванні на різних рівнях адміністративно-територіального устрою, особливо на його базовому рівні – в територіальних громадах. Забезпечення ресурсної бази їх розвитку стало найголовнішим завданням, що актуалізує дослідження з визначення ресурсного потенціалу розвитку територій, питань його формування, використання і відтворення. Існуючих досліджень теоретико-методологічного забезпечення формування, використання і відтворення ресурсного потенціалу як підґрунтя й інструменту сталого розвитку територій

адміністративно-територіальних одиниць украї мало, тому є підстави для продовження досліджень цієї проблематики.

На сучасному етапі теорія сталого розвитку здебільшого зосереджена на логічному аналізі сутності і ролі цього явища, його формуванні та поширенні і значно менше на первісному базовому рівні його зародження – в територіальних громадах і їх потенціалі як продуктивної сили розвитку.

Децентралізація влади і модернізаційні заходи в місцевому самоврядуванні створили умови для розвитку територіальних громад, вияву і використання творчого потенціалу місцевої влади, жителів, господарюючих суб'єктів і громадських організацій, які повинні бути здатними прогнозувати й будувати власне майбутнє. Від них залежить вплив на рівень розвитку всіх систем існування громад, досягнення поставлених цілей і реалізація власних можливостей.

Досягнення успіхів на шляху сталого розвитку мотивує до підвищення адаптаційних здатностей громад і їх пристосування до змінюваних умов існування суспільства. Необхідно мати чіткі відповіді на низку запитань: який сьогодні рівень розвитку громади і можливості його потенціалу, від чого залежить його сталість, які чинники впливають на нього, які з них є керованими, які заходи і методи слід застосовувати, аби позитивно впливати на існуючий стан розвитку сьогодні і в майбутньому, чи достатній потенціал розвитку має громада, за рахунок чого можна нарощувати ресурси її розвитку, які методи й моделі керування цими процесами слід використовувати та ін. Одним із пріоритетних завдань розвитку є ефективне управління ресурсами, яке створює умови для рівнозначної взаємодії і взаємовпливу найбільш важливих внутрішніх факторів розвитку і зосередження зусиль влади на найсуттєвіших результатах діяльності.

Щоб розвиток був стабільним і не припинявся навіть тоді, коли здається, що вичерпані всі матеріальні ресурси, насамперед необхідно розглянути його нематеріальні чинники. Слід системно розкрити проблемні аспекти розвитку, ідентифікувати всі види діяльності стосовно їх мобілізації, реалізації та консолідації для досягнення поставлених цілей за рахунок нематеріальних ресурсів. Це дозволить отримати уявлення про шлях, який треба пройти, щоб з існуючого стану розвитку територіальна громада перейшла на бажаний рівень, визначити види й обсяги необхідних ресурсів, оволодіти новими ґрунтовними знаннями стосовно складу нематеріальних ресурсів розвитку, методами і технологіями організації управління ними та набути багато інших колективних та індивідуальних компетенцій зі створення ефективної ресурсної бази розвитку місцевого самоврядування і громад у цілому. Вирішенню ресурсної проблеми розвитку і було присвячене комплексне дослідження наукового колективу кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Для предметного дослідження були обрані нематеріальні ресурси, які мають відносно невелику вартість, оскільки можуть використовуватись одночасно в різних сферах, здатні до самовідтворення. Вони практично не

мають фізичного зносу і продовжують зберігатись навіть коли менше використовуються. Нематеріальні ресурси розглянуті в дослідженні як сукупна цілісність, на взаємодії якої будуються продуктивні процеси розвитку.

У результаті дослідження поглиблено теоретико-методологічні засади і концептуальні основи щодо вдосконалення управління сталим розвитком територій з боку ОМС в умовах системних трансформаційних змін територіальної організації та децентралізації влади в Україні і отримані нові наукові результати:

- уточнено сутнісний зміст понять «сталість», «збалансованість» і «комплексність» розвитку систем регіонів;

- визначено і систематизовано фактори впливу на розвиток систем територіальних громад та їх складників, які корелюють з результатами управлінської діяльності;

- доведено, що за умов здійснення децентралізації влади ресурсний потенціал ОМС слід розглядати як попередній впливовий системоутворюючий чинник розвитку територій регіону у складі потенціалу сталого розвитку;

- надано визначення і змістовне наповнення поняття «ресурсний потенціал місцевого самоврядування» та складників його нематеріальних ресурсів – управлінського, інституційного, адміністративного, кадрового, інтелектуального, інноваційного, інформаційного, фінансового і гуманістичного ресурсу розвитку територій як компетенцій громадянського суспільства в проекції на розвиток територіальних громад. Підвищення можливостей потенціалу розвитку місцевого самоврядування за рахунок його нематеріальних складників представлено як базову умову просторово-територіального розвитку територіальних громад;

- визначено роль громадянського суспільства в сталому розвитку територій і громадянських компетентностей як його гуманістичного ресурсу, які одночасно слугують генератором розвитку країни й територій і стають провідним ресурсом реалізації програм розвитку;

- досліджено проблемні питання забезпечення належного рівня фінансування розвитку територіальних громад, питання стану його фінансових засад та формування і використання місцевих бюджетів і раціоналізація податкової системи;

- запропоновано зосередити організаційно-управлінські зусилля: на сприянні формуванню податкової культури громадян як певної громадянської компетентності та удосконалення податкових інструментів адміністрування податків як державно-управлінського інструменту розвитку; запровадженні механізму бюджетного федералізму і збалансуванні бюджетів на регіональному і місцевому рівнях. Застосування фіскальних регуляторів у вигляді встановлення додаткових місцевих податків і зборів, а також диференціації податкових ставок з урахуванням поточних чи стратегічних потреб територіальних громад або ж регіонів у цілому;

- показано, що зміцнення «фундаменту» розвитку територіальних громад починається із забезпечення сталості, збалансованості і комплексності

безпосередньо процесів розвитку. Здійснено понятійне і змістовне визначення параметрів процесів, їх факторних критеріїв і кількісно-якісних показників організаційно-управлінського впливу, які повинні урахуватись уже на стадії стратегічного прогнозування і планування процесів розвитку, а також під час оцінювання їх кінцевих результатів за визначений період часу;

– запропоновано методичний інструментарій технології інформаційно-аналітичного оцінювання системи соціально-економічних і управлінських показників процесів розвитку і співставного аналізу з їх запланованими величинами;

– запропоновано механізм системного управління процесами розвитку територій як сукупність локальних та інтегральних механізмів управління, пов'язаних між собою цілями, призначенням, змістом і структурою вирішуваних завдань і функцій об'єктів системного управління, здатних до формування і забезпечення системного впливу на всі елементи керованих процесів розвитку.

Ми маємо надію що результати дослідження і наукова продукція колективу нашої кафедри поповнять скрабницю управлінського інструментарію органів місцевої влади при переході на шлях сталого розвитку і запрошуємо всіх зацікавлених до подальшої співпраці.

Бондаренко Любов Іллівна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ УКРАЇНИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Мережа автомобільних доріг – одна із складових частини Єдиної транспортної системи України, що задовольняє потреби суспільства в пасажирських та вантажних перевезеннях автомобільним транспортом.

Автомобільні дороги загального користування поділяються на дороги державного значення (міжнародні, національні, регіональні та територіальні дороги) – 52,0 тис. км та дороги місцевого значення (обласні та районні дороги) – 117,6 тис. км. [9]. Автомобільні дороги загального користування перебувають у державній власності і не підлягають приватизації. Переліки доріг державного та місцевого значення, у тому числі їх ділянок, що суміщаються з вулицями міст та інших населених пунктів, затверджуються відповідно Кабінетом Міністрів України та Радою Міністрів Автономної Республіки Крим і обласними державними адміністраціями один раз на три роки.

Згідно з Концепцією розвитку транспортно-дорожнього комплексу України до 2015 р. і подальший період [4], Концепцією Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013 – 2018 рр. [5], Транспортною стратегією України на період до 2020 р. [6], Транспортною політикою України та її наближення до норм Європейського Союзу (ЄС) [7], розвиток автомобільних доріг загального використання повинен здійснюватися в напрямку їх інтеграції до європейської транспортної мережі, тобто приведення стану доріг до відповідних міжнародних вимог.

У цих нормативних документах зазначаються основні проблеми розвитку автомобільних доріг, а саме: недостатній ступінь використання геополітичного положення України та можливостей її транспортних комунікацій для міжнародного транзиту вантажів територією України; незадовільний транспортно-експлуатаційний стан автодоріг; невідповідність технічних стандартів автомобільних доріг України стандартам ЄС за якістю та ваговими навантаженнями; незадовільний рівень безпеки дорожнього руху; відставання розвитку автомобільних доріг загального користування від темпів автомобілізації країни; низький рівень сервісного обслуговування користувачів; недостатній обсяг фінансування та інвестицій у розбудову доріг і розвиток галузі [8].

Державна політика у сфері дорожнього господарства та здійснення державного управління автомобільними дорогами загального користування реалізується Державним агентством автомобільних доріг України «Укравтодор».

Сукупна довжина доріг загального користування з твердим покриттям в Україні 169,6 тис. км. Мережа основних маршрутів поширена по всій країні і з'єднує всі великі міста України, а також надає транскордонні маршрути із сусідніми країнами, з них з твердим покриттям – 165,8 тис. км. За стан цих доріг відповідає Державне агентство автомобільних доріг України [1].

Залежно від пропускну здатності, кількості смуг руху, ширини смуг, ширини проїзної частини, ширини земляного полотна, ширини смуги відводу, повздовжнього похилу дороги та радіусу закруглень дороги, автомобільні дороги поділяють на 5 категорій [3]. Дороги I категорії повинні бути з обов'язковою розподільчою смугою і мати 2 – 4 смуги для руху в одному напрямку. А в обидві сторони, відповідно, удвічі більше. А на дорогах II – IV категорій передбачена одна смуга в одному напрямку, тобто 2 смуги в обидві сторони. Дороги V категорії мають взагалі лише одну смугу. Розрахункова перспективна інтенсивність руху (у показниках, приведених до легкового автомобіля) на дорогах I категорії становить понад 14 тис. автомобілів, II категорії – від 5 тис. до 14 тис. автомобілів, III категорії – від 2,5 тис. до 5 тис., IV категорії – від 0,3 тис. до 2,5 тис., V категорії – менше ніж 0,3 тис. автомобілів.

Із сукупної довжини доріг загального користування з твердим покриттям в Україні (без урахування окупованої Росією АР Крим) лише 1,7 % від сукупної довжини цих доріг припадало на дороги I категорії, на дороги II категорії припадало 7,7 % від сукупної довжини таких доріг, на дороги III категорії – 16,6 %, на дороги IV категорії – 65,3 % і на дороги V категорії – 8,7 % від сукупної довжини шляхів загального користування з твердим покриттям в Україні. Найбільше доріг I категорії в Київській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській і Харківській областях. А найменше, по суті, мізерно мало – у Сумській, Закарпатській і Чернівецькій областях [3]. Ще є 250 тис. км вулиць міст, за стан яких відповідають місцеві органи влади. Також є відомчі і внутрішньогосподарські дороги.

Із загальної протяжності доріг з твердим покриттям дороги з удосконаленими типами покриття (цементобетон, асфальтобетон, чорні шосе)

становлять 76,7 %, решта – з перехідними типами (білі щебеневі і гравійні, бруківки). У зв'язку з обмеженим фінансуванням приблизно 90 % автомобільних доріг загального користування не ремонтували понад 30 років. Відтак автомобільні дороги загального користування (169,6 тис. км) не відповідають сучасним вимогам як за міцністю (39,2 %) так і за рівністю (51,1 %). Окремо потребують особливої уваги штучні споруди та мостові переходи. З 16 191 мостів тільки 7 471 відповідають діючим нормам та стандартам, термінового ж ремонту потребують 1 865 мостових переходів [9]. Таким чином, можна констатувати, що вищезазначені невідповідності мережі автомобільних доріг України загального користування вимогам європейської транспортної системи існують уже досить тривалий час, але і зараз вони не втратили своєї актуальності [4].

Стан доріг місцевого значення також всюди різний. Раніше держава не мала права ремонтувати дороги, які проходять через населені пункти, а місцева влада не мала на це коштів. Тому подекуди вони не ремонтувалися понад двадцять років. Насамперед треба ремонтувати дороги, які фігурують у планах госпітальних округів та опорних шкіл. Якісні дороги мають поєднувати периферійні населені пункти з адміністративними центрами громад. І робитиме це вже не «Укравтодор», а громади, які відповідатимуть за утримання та експлуатацію доріг. Деколи населені пункти, розташовані поруч, де-факто не мають транспортного сполучення. Раніше, коли «Укравтодор» складав план ремонту доріг, дороги місцевого значення до нього не потрапляли. Усі зусилля «Укравтодор» покладав на магістральні траси. Однак у листопаді 2016 р. Верховна Рада України прийняла закон про створення Державного дорожнього фонду України, до якого мають надходити кошти акцизів на пальне, спеціальні мита і штрафи за такі порушення, як, наприклад, перевищення ліміту ваги [1].

Дорожній фонд почав працювати з 1 січня 2018 р. Його головна мета – зробити фінансування дорожньої галузі прозорим і прогнозованим. Також відбулася децентралізація дорожньої сфери: «Укравтодор» відповідатиме приблизно за 50 тис. км доріг переважно національного і міжнародного значення. При цьому 120 тис. км доріг перейшли в зону відповідальності органів місцевої влади. На них виділяється 35 % Дорожнього фонду, що пропорційно розподіляються між областями [2].

Експерти вважають це максимально логічним підходом. З Києва дуже важко зрозуміти, які дороги потребують ремонту в області передусім. Особливо якщо це відносно невеликі, але важливі ділянки місцевого значення. Також раніше у людей не було фактичних механізмів, як змусити шляховиків відремонтувати той чи інший відрізок траси. Наприклад, вмовити Київ відремонтувати дорогу між двома селами було складно та потребувало чимало часу. Але сьогодні це питання буде вирішуватися на місцях, отже, швидше та ефективніше, бо представники місцевої влади зацікавлені в тому, щоб виконати взяті перед громадою зобов'язання [1].

Представники місцевої влади, з одного боку, значно краще поінформовані про справи свого регіону, ніж чиновники із Києва. З іншого –

люди нарешті зможуть особисто контактувати з особами, відповідальними за стан автомобільних доріг, впливати на їх рішення та безпосередньо контролювати виконання. Звичайно, таке рішення все ще викликає серйозні хвилювання в областях. Багато хто переймається, що облдержадміністрації не впораються з тими завданнями, вирішення яких на них планували покласти. Але «Укравтодор» провів чимало семінарів, на яких пояснював місцевим чиновникам усі аспекти децентралізації.

18 вересня цього року відбулася панельна дискусія EBA Global Outlook 2018: Pre-election Season, в якій узяв участь керівник Державного агентства автомобільних доріг України Славомір Новак. «Наша мета в рамках стратегії розвитку 2018 – 2022 – з'єднати якісними європейськими дорогами всі обласні центри країни, – зауважив керівник «Укравтодору». Однак Програма 2018 – 2022 – лише частина загальної візії розвитку галузі. Якщо ми хочемо розвивати мережу доріг, будувати нові дороги, маємо віднаходити додаткові кошти. Це додаткові статті наповнення Дорожнього фонду (збір оплат для великовагового транспорту, жорсткі штрафи для перевантаженого транспорту), нові кредитні лінії від міжнародних фінансових організацій, кошти приватних інвесторів у межах державно-приватного партнерства» [1].

Серед найважливіших проектів, які зараз реалізує «Укравтодор», – GO Highway, який має з'єднати золоті ворота країни (порти Одеси, Миколаєва, Херсона) із західним кордоном країни та портами Балтійського і Північного морів. «Ця дорога, – відзначив Славомір Новак, – має стати основним коридором економічного зростання цілої країни. Саме цей проект ми пропонуємо нашим партнерам для спільної реалізації» [1].

Керівник Укравтодору наголосив, що держава виділяє великі кошти для ремонту цієї дороги: у 2017 р. – 800 млн грн, у 2018 р. – 4 млрд грн, у 2019 р. – також планується 4 млрд грн. Паралельно проводиться підготовчий етап подальшого втілення цього проекту, щоб за 3 – 4 роки запустити нове будівництво. Частина коридору – як проект у межах державно-приватного партнерства, частину – за кредитні кошти міжнародних фінансових організацій. «Сподіваюся, що завдяки GO Highway, – відмітив Славомір Новак, – буде здійснено інтеграцію дорожньої мережі України до європейської TEN-T мережі. Мені приємно, що в цьому питанні маємо підтримку наших європейських партнерів» [1]. Зрештою, експерти вважають, що децентралізований підхід виправданий, у тому числі і прикладами держав з набагато кращою якістю дорожнього полотна, ніж в Україні.

Так, у США в кожному штаті ремонт та утриманням доріг займаються окремі департаменти транспорту (DOT). Вони встановлюють нормативи, проводять тендери і вирішують інші питання, пов'язані з підтриманням якості полотна. На федеральні хайвеї 70 % коштів беруть із податків, в основному закладених у ціну палива. Решта коштів надходить від податків на транспортні засоби, з випуску облігацій та інших джерел. Також у США є платні дороги, проїзд якими коштує від 1,5 до кількох десятків доларів. Такий підхід дає свої плоди – країна прокладає автостради, вартість милі полотна на одній смузі яких коливається від кількох мільйонів до сотень

мільйонів доларів. Зате термін служби без капремонту доходить до 35 – 40 років [2].

У Німеччині дорожня галузь також децентралізована, і велику частину питань віддано у відання дорожніх адміністрацій земель. Один кілометр автомагістралі коштує німцям у середньому в 27 млн євро. Серед джерел фінансування – гроші, закладені у вартість палива, плата за реєстрацію транспортних засобів, а також плата, яка збирається із вантажівок. У країні розробляються стратегічні плани на десять років, тактичні на п'ять років, а також оперативні на рік з ремонту та будівництва всіх автомобільних доріг. Усе це дало життя німецькому автобану, який сьогодні є справжнім брендом, що говорить про виключно високу якість полотна [2].

Ураховуючи вищезазначене, експерти вважають, що децентралізація і прогнозованість для дорожньої галузі, які будуть досягнуті завдяки Дорожньому фонду та розподілу повноважень між «Укравтодором» та областями, створять міцне підґрунтя для подальшого розвитку галузі. І тоді через 5 – 7 років Україна зможе інтегруватися в європейську транспортну мережу [2].

Здійснивши огляд стану доріг державного та місцевого значення та проблемних питань і очікуваних заходів з їх покращення, можемо зробити такі висновки:

Незважаючи на спроби влади вирішити існуючі проблеми в цій галузі, цілісної системи забезпечення досягнення якості автомобільних доріг не існує. Єдина обґрунтована програма покращення стану доріг, яка б вмещувала обсяг виконуваних робіт, термін фінансування і відповідальних осіб за виконання запропонованих заходів, відсутня. Це свідчить про необхідність перегляду політики розвитку дорожньої інфраструктури в найближчий час.

З огляду на достатньо великі заплановані обсяги фінансування необхідно створити системи контролю за раціональним і своєчасним використанням цих коштів і наданням звітів про їх освоєння. Для цього доцільно використовувати систему моніторингу, який сьогодні вважається найбільш ефективним інструментом у засобах держави і муніципального менеджменту.

Без вирішення проблеми стану автомобільних доріг територій країни й усіх населених пунктів перехід на шлях сталого розвитку неможливий.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного агентства автомобільних доріг України – Режим доступу : http://ukravtodor.gov.ua/press/news/eba_global_outlook_topovi_eksperty_pro_biznes-prohnozy_ta_nastroi_investoriv.html

2. Децентралізація дає можливості. – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/8075>

3. Офіційний сайт Центру досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3235:avtomobilni-dorogi-ukrajini-perspektivi-pokrashchennya&catid=8&Itemid=350

4. Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу України до 2015 року і подальший період: Український транспортний союз (офіційний сайт). – Режим доступу : http://www.uts.in.ua/ua/kontseptsiya_

rozvytku_transportno-dorozhnogo_kompleksu_tdk_ukrayiny_do_2015_roku_i_podalshyj_period.html.

5. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013 – 2018 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 верес. 2012 р. № 719-р // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – С. 2943.

6. Транспортна стратегія України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовт. 2010 р. №2174-р: Міністерство інфраструктури України. – Режим доступу : <http://www.mintrans.gov.ua/uk/discussion/15621.html>.

7. Транспортна політика України та її наближення до норм Європейського Союзу / Т. Сирийчик, А. Фургальські, Ч. Клімкевич, М. Камола [та ін.]; за ред. Марчіна Свенціцькі. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 102 с.

8. Дмитрієв І. А. Сучасний стан та перспективи розвитку мережі автомобільних доріг загального користування / І. А. Дмитрієв, М. М. Бурмака. – Режим доступу: file:///C:/Users/Helen/Downloads/pirpr_2013_1_14.pdf.

9. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. – Режим доступу : <https://mtu.gov.ua/content/tehnichniy-stan-avtomobilnih-dorig-avtomobilnih-dorig-zagalnogo-vikoristannya.html>.

Жара Аліна Максимівна

СТАЛІЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В АНАЛІЗІ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

Ринок страхування в Європі є сталою і динамічно розвиненою системою, функціонуючою на основі чітких законодавчих норм.

Всезагальна тяга до страхування в Європі історично пояснювалась тим, що це було єдиним ефективним способом захисту від ймовірного збитку. Тим самим, це створило сприятливі умови для широкого розповсюдження страхування та розвитку ринка страхових послуг в цілому. Страхування охоплює різноманітні верстви європейського суспільства та проникає у всі сфери суспільного та економічного життя.

Україна помітно відстає у процесі регулювання страхової діяльності відповідно до європейських стандартів. В Україні ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна чисельність страхових компаній на 30.06.2018 р. становить – 291 компанію, у тому числі страхові компанії, які здійснюють страхування життя – 31 компанія, страхові компанії, які здійснюють інші види страхування – 260 компаній [1].

Кількість страхових компаній зменшується все більше з кожним роком . Якщо порівняти кількість страхових компаній з аналогічною датою 2017 р., кількість страхових компаній зменшилась на 9 компаній, не така вже й велика цифра. Но якщо взяти 2012 р., коли ринок страхових послуг був найбільш

капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків та загальна кількість страхових компаній на 30.06.2012 р. становила – 443 компанії, то за 6 років страхових компаній стало менше на 152 компанії [2].

Експерти називають такі причини скорочення числа страхових організацій: недостатня платоспроможність населення, недостатня ефективність страхового бізнесу і його збутових мереж, недоліки законодавства України та податкового режиму, які не передбачають відчутних преференцій для страхувальників життя і пенсій. Серед інших проблем слід відзначити відсутню в ряді випадків пропозицію цікавлячу потенційних споживачів страхових послуг. Також основною причиною зменшення числа компаній є недовіра населення України до страхового бізнесу. Страхові організації недооцінюють роль довіри жителів України. Занадто багато страхових компаній не є добре, тому що багато страхових організації просто не роблять страхові виплати і цим псують загальну репутацію страхових компаній в очах населення. Якщо виникає негативний досвід, то клієнт перестає купувати і рекомендувати поліси, і навпаки-отримавши позитивний досвід взаємодії зі страховою компанією, клієнт захоче продовжити роботу і буде рекомендувати страхову організацію своїм друзям і знайомим. Завжди побудова довгострокових відносин важливіша, ніж отримання швидкого прибутку. До того ж залучення нових клієнтів коштує набагато дорожче, ніж утримання вже існуючих [3].

В Україні страхові організації і держава погано використовують маркетинг послуг, тому виникає проблема в слабкому рівні популяризації страхових послуг. Страхові компанії не дуже зацікавлені в тому, щоб популяризувати послуги страхування. Багато українських і зарубіжних дослідників наголошують на необхідності використання позитивного досвіду розвинених країн для успішного розвитку і функціонування страхового ринку України.

Для порівняння візьмемо ринок страхування у Франції. Французький страховий ринок є одним з найбільш великих страхових секторів на всій території Європейського Союзу. Францію можна віднести до числа країн з найбільш досконалою системою страхування. Основною особливістю страхування у Франції є те, що даний ринок характеризується надзвичайно швидким розвитком. На стан 30.06.2018 р. у Франції більше 500 страховиків. Близько 40 % страхового ринку Франції контролює 5 найбільших страховиків, 10 найбільших компаній – 58 % ринку. Дуже активно відбуваються процеси злиття серед брокерських компаній, що є наслідком тенденції до глобалізації. Втручання держави у Франції в страхову діяльність позначається позитивно на ринку страхування, так як у них близько 100 видів страхування, які є обов'язковими в силу всіх діючих законодавчих актів [4].

Розглянемо медичне страхування у Франції. Медичне обслуговування у Франції платне. Оплата медичного обслуговування здійснюється через страхові компанії, звані «касами». У кожного працюючого громадянина Франції знімається певний відсоток заробітної плати. Навіть при виході на пенсію, французи все одно відраховують з пенсії в ці «каси». Для офіційно визнаних жебраків-громадян існують безкоштовні поліклініки. У Франції

добровільне медичне страхування - це не тільки обслуговування в клініках у чудовому стані, але і вирішення проблеми грошових виплат за медичні послуги. При наявності приватної страховки пацієнт вже нічого не платить. Частина вартості лікування або ліків оплачується за рахунок обов'язкового медичного страхування (75 %), решта (25 %) – за рахунок добровільного. Тобто обов'язкове і добровільне медичне страхування у Франції дає: добра якість обслуговування, високий рівень медицини, можливість закуповувати якісні препарати і так далі. Франція – одна з європейських країн з високою тривалістю життя. Звичайно, не останню роль в цьому відіграють такі чинники, як активний спосіб життя француз, якісні здорові продукти, але перш за все те, що уряд Франції зацікавлений в правильно організованій системі охорони здоров'я і пропагандує страхування своєму населенню. Так як всі страхові компанії в державі в обов'язковому порядку сплачують ряд податків. Це податок на прибуток, який становить 33 %. Крім того, в обов'язки французьких страховиків входить сплата податку на страхові премії, що надходить до бюджету, і податку на прибуток від інвестиційної діяльності [5].

Наразі страховий ринок України переживає певні труднощі. Для сталого розвитку страхування в Україні потрібна участь держави. Потрібно перейняти від Франції обов'язкове медичне страхування і зробити медицину офіційно платною. Тоді можна буде викоринити корупцію з медичних установ, закупити нове обладнання і вкладати гроші на розвиток медицини. Незважаючи на те, що навіть безкоштовна медицина в Україні, так чи інакше, є платною послугою, українці не прагнуть купувати поліси страхування. Це пов'язано з тим, що держава просто не пропагандує будь-яке страхування.

Список використаних джерел

1. Підсумки діяльності страхових компаній за перше півріччя 2018 року. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/files/file00642.pdf>.
2. Підсумки діяльності страхових компаній за перше півріччя 2012 року. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/files/file00438.pdf>.
3. Курс лекцій зі страхування за 3 курс. – Режим доступу : https://studme.com.ua/158407208439/strahovoe_delo/strahovanie.htm.
4. Borscheid, P. World Insurance: The Evolution of a Global Risk Network [Text] / P. Borscheid, N.V. Haueter: – MPG Books Group, 2012. – P. 118–142.
5. Краюшкина Д. Особенности французской страховки / Д. Краюшкина // Русский очевидец. – 2012. – Режим доступа : <http://rusoch.fr/soc/osobennosti-francuzskoj-strahovki.html>.

Колєда Ганна Ігорівна

СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток є невід'ємною складовою організації будь-яких систем або процесів, особливо в галузі публічного управління. Але водночас, чим більше часу проходить з моменту визначення поняття «сталий розвиток»,

проблеми не тільки не вирішуються, але й з'являються нові. Це, в першу чергу, як зазначає О. Ю. Бобровська, стосується питань забезпечення збалансованості та стійкості процесів розвитку. Вона також наголошує на важливості та терміновості вирішення цих завдань для України [1].

Як один з найдинамічніше зростаючих секторів економіки у світі, туризм все більше розглядається як важливий чинник створення робочих місць та економічного зростання, захисту навколишнього середовища, збереження культурного надбання та зниження рівня бідності. За умови забезпечення високого рівня менеджменту та планування, туристичний сектор може допомогти в збереженні природного та культурного надбання, активізувати локальні громади, генерувати торговельні можливості та сприяти миру, толерантності та налагодженню міжкультурних зв'язків [3].

З іншого боку, щороку зростає кількість людей, які подорожують за кордон і в середині своїх країн, що, окрім економічної ефективності, призводить до зростаючих викликів включаючи ті, що відносяться до викидів парникового газу, економічних відтоків, менеджменту ресурсів або впливу на місцеві громади і культурні надбання. Отже, для збалансування надзвичайно важливих позитивних факторів, і таких же сильних за рівнем впливу, що можливі – негативних, потрібно постійно працювати над сильним партнерством і злагодженим та ефективним планом дій [3]. До схожих висновків приходять і О. Ю. Бобровська, проаналізувавши більш широкий спектр застосування Цілей Сталого Розвитку (далі – ЦСР) та у контексті застосування та впровадження цих цілей в Україні, що відображено у роботі «Сталий розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання» [1].

Під час засідання 70-ї Генеральної Асамблеї ООН голови урядів 154 держав прийняли сміливу та амбітну Програму «Сталий Розвиток 2030» [5], якою передбачено, водночас з 17 Цілями Сталого Розвитку, в країнах, які прагнуть до *inter alia*, закінчити з бідністю, захистити планету та забезпечити процвітання для всіх [4]. А 15 вересня 2017 р. Кабінет Міністрів України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», у якій визначено базові показники для досягнення ЦСР. У доповіді представлені результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку. А саме:

1. Подолання бідності у всіх її формах та усюди.
2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.
3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці.
4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.
5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток.
6. Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.

7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.

8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.

9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям.

10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними.

11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів.

12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.

13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками.

14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.

15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.

16. Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.

17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку [2].

Базуючись на цьому універсальному, інтегрованому та адаптивному баченні, ЮНВТО (UNWTO – United Nations World Tourism Organization, Всесвітня Організація з Туризму Об'єднаних Націй) концентрує зусилля та невтомну працю у своєму вкладі, підтримці та побудові можливостей для досягнення цих світових цілей. ЮНВТО працює з урядами, публічними та приватними партнерами, банками розвитку, міжнародними та регіональними фінансовими інституціями, агенціями ООН та міжнародними організаціями щоб допомогти досягти ЦСР, концентруючи увагу на Цілях 8, 12 та 14, в яких зазначається туризм [4]. Зупинимось на них:

Ціль 8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх [2].

Туризм – одна з рушійних сил економічного розвитку в усьому світі, яка наразі складає кожне 1 з 11 робочих місць у світі. Розкриваючи доступ до працевлаштування у туристичній сфері, суспільство, особливо молодь та жінки, можуть виграти від підвищення навичок та професійного розвитку. Вклад сектору в створення робочих місць зазначено в пункті 8.9: «До 2030 р. розробити та впровадити політику просування сталого туризму, що створює робочі місця та просуває місцеву культуру та продукти» [4].

Ціль 12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва [2].

Індустрія туризму, яка застосовує практику стійкого споживання та виробництва (SCP), може відіграти важливу роль у прискоренні глобального переходу до сталості. Для цього, як зазначено в цілі 12.b цілі 12, необхідно «Розробити та впровадити інструменти моніторингу впливу сталого розвитку на сталий туризм, який створює робочі місця, сприяє розвитку місцевої культури та продуктів». Програма сталого розвитку туризму (STP) 10-річного комплексу програм зі сталого споживання та виробництва (10YFP) спрямована на розробку таких практик ЦСР, включаючи ресурсозберігаючі ініціативи, що призводять до посилення економічних, соціальних та екологічних наслідків [4].

Ціль 14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку [2].

Береговий та морський туризм – це найбільші сегменти туризму, особливо для малих острівних держав, що розвиваються (SIDS), які покладаються на здорові морські екосистеми. Розвиток туризму повинен бути частиною об'єднаної системи управління береговими зонами, задля збереження вразливих екосистем і слугувати засобом просування економіки океанських зон на рівні з пунктом 14.7: «до 2030 р. підвищити економічне зростання зони SIDS від сталого використання морських ресурсів, включаючи стале управління виловом риби, аквакультури та туризму» [4].

Роль туризму у досягненні 17 ЦСР може бути значно підсилена, якщо сталий розвиток стане відповідальністю кожного та буде впроваджуватись в стратегії регіонального розвитку і закладений в основу прийняття бізнес-рішень всередині туристичного сектору.

ЮНВТО і Програма Розвитку ООН покликані надихати на лідерство та сприяти колабораціям серед стейкхолдерів, щоб підвищити внесок туризму в ЦСР та цілі Програми 2030 [3].

В Україні ці питання також вкрай важливі та актуальні, особливо в умовах погано працюючої системи збереження та охорони культурного та природного надбання. Щодо актуальної теми останніх засідань на міжнародних конференціях – перенасиченість туризмом (поняття «Overtourism» - «пере» туризм; коли максимально високі туристичні потоки роблять вкрай незручним життя місцевих жителів та ведуть до руйнування історичних пам'яток [6]), то в Україні також ці теми актуальні. Так міста Львів та Одеса в високий сезон потерпають від проблем з мусором та високими цінами в магазинах. Але суспільство та уряд засвідчують проблему та постійно ведуться розробки заходів з поліпшення ситуації. Так, Генеральна Асамблея Об'єднаних Націй визначила 2017 р. роком Сталого туризму для Розвитку у світі. Україна приєдналася до цієї ініціативи. Його ініціював Департамент туризму та курортів України Міністерства економічного розвитку та торгівлі. Це призвело до посилення уваги до заданої теми та розвитку бази знань, проведення цілого ряду заходів за участю іноземних експертів. Разом з тим слід зазначити, що дана тема до кінця не розкрита та потребує більш глибокого розуміння та подальшого наукового вивчення.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю. Сталий розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Ю. Бобровська // Публічне адміністрування: теорія

та практика : електрон. зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ. – 2016. – Вип. 1(15). – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/15.pdf).

2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – 174 с. – Режим доступу : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

3. Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. – Режим доступу : <http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419340>

4. Tourism and SDG. – Режим доступу : <http://icr.unwto.org/content/tourism-and-sdgs>

5. Transforming our world: The 2030 agenda for Sustainable development. – Режим доступу : <http://sustainabledevelopment.un.org/A/RES/70/1>

6. Responsible Tourism. – Режим доступу : <http://responsibletourismpartnership.org/overtourism/>.

Кошелева Людмила Єгорівна

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Курс України направлено на побудову нової країни з соціальною орієнтованою ринковою економікою визначеною в Конституції України. Адже українці в змозі досягти успіху, такого як і в державах – членах ЄС це забезпечення високого рівня економічного розвитку, зростання рівня життя громадян, формування громадянського суспільства – створенні комфортних умов для самореалізації особистості, захист власних прав, інтересів як окремими громадянами, так і суспільними групами. А також слід відзначити, що завдяки сталому розвитку поступово створюються якісно нові умови для забезпечення високого рівня життя населення в Україні. Отже, перспективою стратегії стійкого та динамічного соціального-економічного процесу становить розвиток, який орієнтований на соціальний потенціал сталого розвитку.

Разом з тим, актуальним залишається оцінка соціального потенціалу сталого розвитку, який необхідний для вдосконалення модернізації процесів. На теперішній час соціальний потенціал не достатньо вдосконалений, тому важливо формувати та реалізовувати на практиці цей потенціал.

Поняття соціальний потенціал почали застосовувати порівняно не так давно. Опрацювання використаних джерел показало, що питання дослідження складових соціального потенціалу присвятили такі українські та зарубіжні вчені Воронкова Н. В. [2], Дрегало А. А. [3], Кравченко І. С. [4], Панкова Л. І. [5], Полякова Е. І. [6], Уткін Е. А. [7] та багато ін. Науковцями були проведені дослідження, які на теперішній час не мають системного характеру, таким чином вчені вивчали соціальний потенціал на різних рівнях його проявлення, соціальний потенціал суспільства, груповий, індивідуальний, регіону, підприємства, організації тощо.

Соціальний потенціал – це совокупність матеріальних та духовних цінностей суспільства, яке визначає потенційну можливість розвитку або

дезінтеграцію соціуму. З цієї точки зору соціальний потенціал представляє собою характеристику особливих здібностей не реалізованих в діяльності [5, с. 148 – 149].

Проаналізувавши сутність соціального потенціалу простежується функція формування та реалізації соціального потенціалу: функція соціалізації як процес формування активних суб'єктів які здійснюють свою трудову діяльність ґрунтовану на нормах, принципах які дозволяють реалізовувати організаційні та особисті цілі; функція освітня яка підвищує рівень професійності в організації; адаптивна функція для здійснення здібностей корекції цілей працюючих та стратегія їх досягнення в залежності від динаміки впливу змін; комунікативна як процес взаємовідносин взаємозв'язку в організації; функція ідентифікації виражена у вигляді підтримки працівників організації один одного [2].

А також, соціальний потенціал можна розглядати і як чинник, і як умова досягнення певного рівня сталого розвитку. Методика його оцінки ґрунтується на врахуванні таких базових засад [1]:

- соціальний потенціал як сукупність ресурсів на етапі його формування визначає ресурсні можливості досягнення цілей сталого (збалансованого) розвитку;

- соціальний потенціал на етапі реалізації виявляє ефективність використання соціальних ресурсів у забезпеченні сталого розвитку;

- оцінка ефективності використання соціальних ресурсів поряд зі статичною інформацією потребує врахування суб'єктивних оцінок, що обумовлює необхідність включення соціологічної інформації при побудові відповідних індексів та інтегрального показника.

Слід відзначити, що концептуальні та методичні засади соціального потенціалу сталого розвитку мають послідовність його оцінки:

- формування складових, індикаторів та системи показників оцінки соціального потенціалу сталого (збалансованого) розвитку;

- розробку ієрархічної трирівневої моделі визначення інтегральної оцінки соціального потенціалу;

- розробку методики розрахунку інтегрованих показників та відповідних індексів внутрішніх складових соціального потенціалу;

- формування інформаційного простору, що об'єднує офіційні статистичні показники та результати соціологічного моніторингу для реалізації методики розрахунку інтегративного показника соціального потенціалу сталого (збалансованого) розвитку;

- практичну реалізацію методики визначення соціального потенціалу сталого розвитку;

- розробку методики оцінки впливу складових та окремих індикаторів на інтегральний показник.

Підсумовуючи вищевикладене зробимо висновок, що концептуальні та науково-методичні засади оцінки соціального потенціалу сталого розвитку визначають проблеми та напрями його формування й ефективного

використання, які повинні враховуватись при забезпеченні економічної, соціальної системи у досягненні цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контекст / наук. кер. М. З. Згуровський; Міжнар. рада з науки (ICSU) та ін. – К.: НТУУ «КПІ», 2010. Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. – 2010. – 359 с.
2. Воронкова Н. В. Социальный потенциал организации (социологический анализ): Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. социолог. наук: Спец.22.00.08 / Н. В. Воронкова: «РАГС». – Москва : 2007. – 24 с.
3. Дергало А. А., Ульяновський В. И. Социальная сфера жизнедеятельности региона. ВНИР: Социальное пространство и потенциал региона. РГНФ № 05-03-48304 а/с. – С. 157.
4. Кравченко І. С. Формування соціального мислення і дослідження структурних перетворень у суспільстві / І. С. Кравченко, Г. Г. Носенко, В. С. Панюков // Соціальна політика і перебудова / В. Ю. Бирюков, А. М. Задворний, В. Г. Королько та ін. – К: Політвидав України, 1990. – С. 155.
5. Панкова Л. І. Ефективність управління соціальним потенціалом підприємства / Л. І. Панкова // Особливості регулювання в державному секторі економіки : зб. наук. пр. Донецького держ. ун-ту управл. – Донецьк : ДонДУУ, 2006. – Т. VII, вип. 73. – С. 119 – 123. – Серія «Економіка».
6. Полякова Е. І. Управління посиленням економічної безпеки підприємства за функціональною складовою – соціальний потенціал / Е. І. Полякова // Наукові праці ДОННТУ. – 2008. – Вип. 33. – С. 23 – 27. – Серія економічна.
7. Уткин, Э. А. Основы мотивационного менеджмента / Э.А. Уткин. – М. : ЭКМОС, 2000. – 352 с.

Курілов Юрій Юрійович

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ІСПАНІЇ: ЦЕНТРАЛЬНІ ТА МІСЦЕВІ ПОДАТКИ

Незважаючи на успішно проведені реформи, іспанська система оподаткування залишається ускладненою. Основним питанням, що потребує вивчення, є особливості системи оподаткування в муніципалітетах, провінціях, Автономних Спільнотах та центрального уряду в Іспанії.

Важливо розуміти, що країна в цілому діє на трьох рівнях: національному, регіональному та місцевому або муніципальному, особливо якщо мова йде про оподаткування. Національні податки стягуються податковою агенцією центрального уряду Іспанії (Agencia Estatal de Administración Tributaria), її штаб-квартира знаходиться в Мадриді, оцінювальні центри збору податків розміщені у провінційних столицях.

Країна Басків і Наварра мають повну автономію та користуються усіма податками, крім ввізного мита, податку на заробітну плату, податку на додану вартість та акцизних зборів. Інші Автономні Спільноти користуються

податками, що належать центральному уряду, на які ці Автономні Спільноти мають певну свободу дій. Автономні Спільноти отримують 33 % від ПДФО, 35 % надходжень від ПДВ, 40 % від акцизів на тютюн, алкоголь та бензин, а також 100 % надходжень від податку на електроенергію та певні транспортні засоби (ПДФО, ПДВ та акцизи є процентною часткою від 100 % частки в цих податках муніципалітетів). Спільноти мають автономію стосовно податків на майно, на спадщину та подарунки, на капітальні трансферти, на азартні ігри, акцизні податки на автомобілі та податку на роздрібний продаж вуглеводнів. Як можна зрозуміти, Автономні Спільноти мають неабияку автономію стосовно використання державних мит та податків, що вказує на високий та значний рівень їх автономізму в системі державного управління.

Муніципалітети отримують значну частину своїх податкових надходжень від податків із власних джерел, а також від загальних податків (ПДФО, ПДВ та акцизів). Податки з власних джерел включають податки на нерухомість і на транспортний засіб, місцевий бізнес-податок та два необов'язкові податки: на операції з нерухомістю у містах і на будівництво, об'єкти та інфраструктуру. Податки на нерухомість складають 38 % податку на прибуток міського бюджету, тобто 1,4 % від ВВП.

Провінції мають право лише стягувати податок на місцевий бізнес (малий) і також мають право на часткові податкові надходження (від ПДФО, ПДВ та корпоративного податку). ПДФО та ПДВ складають 13 % та 15 % надходжень муніципалітетів та провінцій, включно із податком на місцевий (малий) бізнес і враховуючи 10 % надходжень із грантів та субсидій.

Країна Басків та Наварра не отримують трансфертів від центрального уряду, а, навпаки, вони передають кошти центральному уряду для участі у загальних витратах. Інші Автономні Спільноти отримують загальні безумовні гранти вирівнювання та умовні гранти.

Закон 22/2009 суттєво змінив систему надання грантів та вирівнювання з метою зміцнення міжрегіональної солідарності. Існує два основні фонди:

– фонд гарантування основних державних послуг (the Guarantee of Basic Public Services Fund), який не є цільовим і спрямований на забезпечення рівного фінансування основних державних послуг (охорона здоров'я, освіта та соціальні послуги). Він складається з 75 % податкових надходжень, призначених Автономній Спільноті, та додаткового внеску із центрального уряду. Він перерозподіляється серед Автономної Спільноти відповідно до «скорегованих критеріїв популяції»;

– фонд глобальної достатності (the Global Sufficiency Fund), що базується на оцінці фіскального розриву між витратами та фіскальними можливостями. Крім того, регіони отримують умовні гранти, спрямовані на розвиток регіонального розвитку, наприклад, фонд компенсації.

Державні трансферти місцевим органам влади спрямовуються на діяльність муніципалітетів та провінцій, є винятковими трансфертами, спрямованими на вирівнювання з метою подолання розриву між видатковими потребами муніципалітетів та провінцій у порівнянні з їх дохідними можливостями. Органи місцевого самоврядування також отримують

трансферти від автономних округів та цільові гранти для конкретних інвестиційних проектів.

Загально визнано, що перевага децентралізованого надання державних послуг може бути більш чітко визначена, якщо виконано певні основні умови:

- значна частина державних витрат фінансується через податки;
- громадяни знають про рівень уряду, до якого вони сплачують податки;
- субнаціональні (регіональні) уряди мають реальну податкову автономію, тобто вони можуть приймати рішення, які впливають на рівень і склад податків.

Ці передумови є надзвичайно важливими для забезпечення того, щоб субнаціональні політики могли здійснювати «фіскальний обмін» зі своїми співвітчизниками, і щоб платники податків мали належні стимули для контролю за дотриманням такого фіскального контракту [2, с. 2].

Іспанська система оподаткування містить структуру оподаткування, яка наділена чотирма головними принципами: ефективність, справедливість, простота та гнучкість [3, с. 8].

Аналіз звіту «Комісії експертів з питань реформування системи Tributario Español» від лютого 2014 р. знаходить два різні методи оподаткування (функціональний та структурний), що дає відмінність між «цілями принципів» та «принципами організації» оподаткування. Мета цільових принципів – знайти множинність податків досягнення етичних та економічних результатів, чітко позначених Податковим агентством.

З етичної точки зору система оподаткування в Іспанії дбає про:

- справедливий розподіл витрат у публічному секторі;
- загальність оподаткування народів з точки зору різних масштабів їх участі;

– фіскальну рівність між тими членами, що інтегруються в групу.

У зв'язку з економічними цілями існуючі податки в Іспанії націлені на:

- ефективність виділення ресурсів без перешкод;
- досягнення принципу нейтралітету, який досягається при особистих рішеннях функціональних осіб [3, с. 8 – 9];

– забезпечення, щоб державний сектор мав достатньо сил для пошуку фінансової стабільності.

Суттєвим є стабільність і відсутність великих варіацій таких вимірювальних величин, як виробництво, дохід або зайнятість.

Щоб досягти такої системи оподаткування структура організації оподаткування повинна володіти:

– необхідною достатністю, щоб мати можливість зібрати необхідні гроші для покриття фінансових потреб щодо державних витрат;

– систематизацією показників, що входять до складу фіскальної території;

– простотою у виконанні організації кожного податку та в системі оподаткування загалом;

– безперервністю регуляторних стандартів;

– прозорістю для усунення сумнівів, які вкладники можуть мати по відношенню до власних прав та обов'язків [3, с. 9].

Податки в Іспанії поділяються на три групи або категорії: податки, збори та спеціальні внески. Податки не пов'язані безпосередньо з певним дозволом, як збори або спеціальні внески. Це означає, що немає прямого зв'язку між тим, хто сплачує та що сплачується. Податки збираються державним сектором, щоб обтяжити прояви економічної активності. Таким чином, платник сплачує податки і отримує сукупність публічних послуг.

Податки в Іспанії поділяються на прямі та непрямі.

Прямі податки безпосередньо залежать від економічної спроможності вкладника. Існують наступні прямі податки [3, с. 10]:

– прибутковий податок з фізичних осіб (ПДФР), це збір на доходи, отримані в Іспанії від людей, які живуть на іспанській території та податок на особистий дохід для не резидентів, в це також входить дохід громадян Іспанії, які живуть за межами Іспанії;

– податок на прибуток підприємств (СІТ), цей податок стягує вигоди, отримані через діяльність компаній;

– податок на спадщину та пожертвування, який сплачується, коли фізична особа отримує спадщину або інші товари без будь-якої компенсації за здійснену роботу або послугу;

– податок на майно;

– податок на багатство.

Непрямими податками є ті, що стягуються на покупку чи споживання певних товарів чи послуг. Немає чітко визначення, хто є людиною, яка споживає, а також яке її фінансове становище чи доходи. Отже, головною відмінністю від прямих податків є те, що непрямі податки не залежать від економічних можливостей вкладника.

До непрямих податків відносяться [3, с. 11]:

– податок на додану вартість (ПДВ);

– передача майна та податкова сертифікація юридичних документів;

– комісії: визначаються комісійні як оподаткування, яким обкладається приватне використання або спеціальне використання публічного простору, яким користується вкладник (прикладом плати буде використання громадського тротуару для людей, які мають тераси);

– спеціальні внески: це ті комісії, які оподатковують дохід або збільшення вартості для вкладника через реалізацію громадських робіт (певним особливим прикладом може бути підвищення цін на житлові будинки території після асфальтування або освітлення вулиць, у зв'язку з чим жителі повинні заплатити за це певний внесок).

Система оподаткування в Іспанії має змішаний та складно регульований характер, відповідає державній будові в цілому і надає податкові можливості усім ланкам управління-самоуправління загалом, від муніципалітету до національного уряду. Відомо, що 80 – 90 % податків повертаються місцевій владі в Іспанії, що свідчить про складно ступеневу систему оподаткування в

цій країні, включно із наділенням грантів та вирівнюванням відставання деяких більш бідних територій.

В податковому сенсі система оподаткування в Іспанії є цікавим прикладом функціонування системи асиметричної децентралізації з досить регіоналізованими територіями.

Список використаних джерел

1. Europe. Spain quasi-federal country. – Access mode : <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-Spain.pdf>. – Title from screen.
2. Solé-Ollé A. Regional tax autonomy in Spain : ‘words’ or ‘deeds’? – Access mode : <https://english.oim.dk/media/13655/albert-solé-ollé.pdf>. – Title from screen.
3. Godayol A., Terricabras P. The Spanish taxation system, main problems and reform proposals. – Access mode : http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/4679/trealu_a2016_godayol_albert_spanish_taxation.pdf?sequence=1&isAllowed=y. – Title from screen.

Лукашов Олександр Олександрович

ПЕРЕДУМОВИ ПЕРЕГЛЯДУ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН ДЛЯ УКРАЇНИ

Протягом останніх двох десятиліть нерівність між країнами зменшилась у світі. Однак, хоча ця картина представляється перспективною, глибший аналіз територіальних нерівностей свідчить про збільшення прогалів між регіонами в межах країн, які часто є більшими, ніж у різних країнах [6; 9; 7]. Розрив у межах країн серед 10 % провідних регіонів з найвищою продуктивністю праці та нижніми 75 %-ми збільшився у середньому на майже 60 % протягом останніх двох десятиліть, з 15 200 дол. США до 24 000 дол США. Ці міжрегіональні відмінності є ширшими при розгляді багатовимірних показників рівня життя, а не лише доходів [7].

Стратегічні інвестиції у галузі – «драйвери» продуктивності можуть допомогти розкрити потенціал регіонів та міст, а інвестиції у поширення інновацій та найкращі практики у різних секторах та фірмах можуть допомогти підвищити продуктивність у всіх регіонах [7]. Існують чисельні дослідження, проведені ОЕСР, МВФ та Світовим банком, які показують, що видатки на державні інвестиції мають значний ефект мультиплікатора. Міжнародний валютний фонд у 2015 р. показав, що непередбачене збільшення інвестиційних витрат у відсотках від ВВП на 1 % призвело до зростання прибутковості на 0,4 % у тому ж році [12]. ОЕСР довела, що вплив державних видатків та інвестицій є найвищим у тих сферах, які пов'язані з великими зовнішніми впливами (наприклад, дослідженнями та розробками чи здоров'ям), однак є найнижчим у Японії, де державний капітал вже високий [7].

Щоб підвищити і повніше використати потенціал регіонів, потрібні належні практики врядування. А регіональні і місцеві секторальні політики, які доповнюють зростання продуктивності праці, потрібні для того, щоб

очікувані вигоди доходили до різних груп та різних місць. Ці регіональні політики з урахуванням простору (тобто просторово-орієнтованого підходу) вимагають таких механізмів публічного управління, які полегшують координацію та інтеграцію секторальних політик, забезпечують їх реалізацію у відповідному масштабі та об'єднують доречні державні, приватні та громадські організації [10]. Ключову роль відіграють механізми багаторівневого управління, оскільки серед вони узгоджують цілі на різних рівнях влади. Належне публічне управління дійсно пов'язане з більш високим рівнем продуктивності та динамікою досягнення [7] і може сприяти просуванню стратегій інклюзивного зростання.

Механізми управління також мають вирішальне значення для збільшення впливу політики регіонального розвитку в регіонах та містах. Політика регіонального розвитку повинна бути більш продуктивною та ефективною через більші потреби в інвестиціях та фіскальні обмеження у більшості країн ОЕСР. Деякі оцінки [2; 4] показують, що можна згенерувати додатково приблизно 40 % заощаджень на інфраструктурні проекти, зробивши більш ефективним підбір проектів, доставку та управління існуючими активами. Аналіз МВФ та Індексу державних інвестицій [3] також вказує на те, що близько 30 % потенційної вигоди від державних інвестицій втрачаються через неефективність державних інвестиційних процесів.

Якщо припустити, що державний бюджет у країнах ОЕСР протягом деякого часу залишатиметься дуже дефіцитним та консервативним, то вдосконалення управління політикою регіонального розвитку та, зокрема, державними інвестиціями, може призвести до суттєвої економії та підвищення продуктивності праці [8; 2; 3; 5; 11]. Докази свідчать, що інституційні якості, компетенції та процеси управління впливають на очікувані прибутки від державних інвестицій та здатність державних інвестицій використовувати приватні інвестиції, а не витісняють такі інвестиції. У Євросоюзі деякі дослідження показали, що, крім певного порогу інвестицій у сповільнення та регіональний розвиток, якість врядування на регіональному рівні стає дуже важливим чинником визначення масштабу зростання регіону. Найбільш ефективним у досягненні ще більшої економічної та соціальної єдності є підвищення якості врядування, бо інакше поліпшення економічного зростання вимагатиме значних додаткових інвестицій [10].

Рекомендації ОЕСР від 2014 р. [9] про ефективні державні інвестиції на національному рівні виокремили 12 принципів, які можуть допомогти урядам подолати основні проблеми, пов'язані з інвестиціями на рівні урядів. Рекомендації розглядають три головні проблеми, які зазвичай виникають: 1) проблеми координації, 2) проблеми з потенціалом та 3) проблеми, що пов'язані з рамковими умовами. Охарактеризуємо їх докладніше.

1) Проблеми з координацією можуть виникати між секторами, між рівнями урядів або між юрисдикціями. Координація між кількома суб'єктами може бути складною, оскільки, зокрема, їхні інтереси не можуть бути легко узгоджені. Координаційне планування має важливе значення для визначення

інвестиційних можливостей, потенційних зовнішніх впливів та вузьких місць, ефективного розподілу наявних обмежених ресурсів тощо.

2) Виклики для потенціалу на регіональному (субнаціональному) рівні виникають тоді, коли спроможність регіональної влади розробляти та впроваджувати інвестиційні стратегії є занадто слабкою. Ці проблеми можуть перешкодити політиці досягнення своїх цілей.

3) Виклики, що пов'язані з рамковими умовами, можуть виникати через погано сформовану бюджетну, закупівельну або регуляторну практику. Ці практики можуть бути несумісними на різних рівнях управління або навіть на рівні єдиного рівня управління. Зокрема, місцеві податкові механізми є ключовим фактором місцевих державних інвестицій. Рівень та стабільність капітальних трансфертів, отриманих регіональною владою від національних або наднаціональних органів (як в ЄС), безпосередньо впливають на їхній рівень капітальних видатків. Стабільність місцевої фіскальної системи також має суттєве значення для планування майбутніх витрат.

Виходячи з цього, можна дуже стисло узагальнити перспективні інструменти публічного управління для стимулювання розвитку у всіх регіонах, зокрема – для України. Так, використання інтегрованого просторово-орієнтованого підходу (place-based approach) до регіонального розвитку (ОЕСР, Комітет регіонів Єврокомісії, Андська корпорація розвитку)[1] вимагає такої оновленої структури управління, яка б поєднувала у собі комплекс інструментів з чіткою орієнтацією на результат. Наприклад, країни ОЕСР використовують різні набори механізмів, які сприяють кращому врядуванню в регіональному розвитку. Різні механізми можуть служити різноманітними та допоміжними цілями, а визначення тієї цілі, яку з них використовувати та об'єднати, сильно залежить від політичного та культурного контексту, можливостей національної і регіональної влади, ступеня залежності існуючої політики, вже досягнутих цілей. Врешті-решт, на думку І. В. Дунаєва [1], це є такою комбінацією різних механізмів публічного і державного управління, яка сприяє країнам вдосконалити інституційне середовище та способи витрачання та інвестування державного бюджету.

Набір інструментів, що використовуються урядами для реалізації політики регіонального розвитку, поєднує в собі принципи «зверху донизу» та «знизу-вверх». З точки зору національного чи наднаціонального рівня управління, ключовим питанням є те, як краще призначити гранти регіональній владі або як максимально використати позики для ефективного регіонального розвитку.

Коли державна політика регіонального розвитку фінансується переважно за рахунок кредитів, які в різних форматах використовувались значними масштабами в різних країнах, існують складнощі у проекті контракту, щоб забезпечити адаптацію до кожного конкретного контексту і випадку, наприклад, часто є необхідним створити стимули для полегшення використання фінансових інструментів. Проте література про ефективність фінансових інструментів не дає однозначної відповіді на це: у цілому вчені вважають, що фінансові інструменти можуть мати менший вплив на стимули

для підприємств, ніж державні гранти, які можуть спричинити значні спотворення, якщо погані фінансові інструменти також можуть спричинити спотворення. Якщо контракти добре розроблені та фінансові інструменти добре сформульовані за допомогою грантів, то вони можуть отримати значні переваги. Фінансові інструменти, а також гранти задля стратегічного економічного розвитку територій, як правило, будуть більш ефективні, якщо вони створюють можливості для нових інвестицій, а не лише заміщують фінансування з інших доступних джерел.

Якщо йдеться про гранти, надані наднаціональними (як в ЄС) або державними урядами, то у рівняння входять ще більше змінних, а картина стає складнішою. Контракти та умови, що пов'язані з наданням допомоги, які, крім іншого, дозволяють узгоджувати пріоритети та заохочувати сторони до співпраці та узгодження дій, є тими двома основними механізмами, що використовуються для зміцнення зв'язку між підтримкою грантів та конкретними результатами. Ці механізми також можуть служити для забезпечення, наприклад, посилення відповідності наднаціональним пріоритетам та впровадження зв'язків з макрофіскальною політикою та структурними реформами. Нарешті, бюджетування на базі ефективності або, більш широко, системи ефективності, забезпечує загальну структуру, в якій розробляються умови та контракти.

Список використаних джерел

1. Дунаєв І. В. Просторовий вимір модернізації регіональної економічної політики у сучасних наукових підходах / І. В. Дунаєв // Вісник НАДУ. – К. : НАДУ, 2015. – № 4. – С. 70 – 77. – Режим доступу : http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/2015_4_11_ukr.pdf
2. Bridging global infrastructure gaps / McKinsey Global Institute. - New York: McKinsey&Company, 2016. – Режим доступу : <https://www.mckinsey.com/industries/capital-projects-and-infrastructure/our-insights/bridging-global-infrastructure-gaps>.
3. IMF. The Macroeconomic Effects of Public Investment: Evidence from Advanced Economies [Електронний ресурс] / IMF. –Washington, DC: IMF, 2015. – IMF Working Paper № 1595. – Режим доступу : www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1595.pdf
4. Infrastructure productivity: How to save \$1 trillion a year [Електронний ресурс] / McKinsey Global Institute. – New York : McKinsey & Company, 2013. – Режим доступу : www.mckinsey.com/industries/infrastructure/our-insights/infrastructure-productivity.
5. Jaramillo-Vallejo A. Streamlining Structural Conditionality in World Bank- and International Monetary Fund-supported Programs / Abdilinaand Jaramillo-Vallejo; Ed. by S. Koeberle, ConditionalityReviewed. – Washington, DC: World Bank, 2005. – 44 с.
6. OECD Regional Outlook 2011: Building Resilient Regions for Stronger Economies [Електронний ресурс]. – Paris : OECD Publishing, 2011. – Режим доступу : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264120983-en>.

7. OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies [Електронний ресурс], Paris : OECD Publishing, 2016. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264260245-en>.
8. OECD. Investing Together: Working Effectively across Levels of Government [Електронний ресурс] / OECD. - Paris : OECD Publishing, 2013. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264197022-en>
9. OECD. Recommendation of the Council on Effective Public Investment Across Levels of Government / OECD Better Policies for Better Lives [Електронний ресурс]. – Paris : OECD Publishing, 2014. – Режим доступу : www.oecd.org/regional/regional-policy/Principles-Public-Investment.pdf.
10. Rodriguez-Pose A. Quality of Government and the Returns of Investment: Examining the Impact of Cohesion Expenditure in European Regions / A. Rodriguez-Pose, E. Garcilazo // Regional Studies. – 2012. – Vol. 49/8. – С. 1274 – 1290. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1080/00343404.2015.1007933>
11. Shah A. A Practitioner’s Guide to Intergovernmental Fiscal Transfers / A. Shah; «Intergovernmental Fiscal Transfers», Boadway, R. and A. Shah (eds), Chapter 1. - Washington DC : World Bank, 2007. – С. 1 – 54.
12. The Macroeconomic Effects of Public Investment: Evidence from Advanced Economies / IMF; IMF Working Paper №1595. – New York: IMF, 2015. – Режим доступу : www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1595.pdf.

Осадчук Світлана Вікторівна

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ФАКТОР ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Актуальним завданням є збільшення доходної частини місцевих бюджетів, зокрема внаслідок децентралізації державних фінансових ресурсів. Саме децентралізація є однією з базових умов самостійної та ефективної діяльності органів місцевої влади. Децентралізація бюджетних коштів посилює стимули до ліквідації тіньового бізнесу, тіньової зайнятості на теренах окремої території, що пов’язано з більш прозорим розподілом бюджетних коштів та відкритістю рішень щодо інтересів територіальної громади.

Територіальні громади, що об’єдналися, наділяються більшими ресурсами. Насамперед мова йде про зарахування до їх бюджетів 60 % податку на доходи фізичних осіб. Так, в 2017 р. до місцевих бюджетів України надійшло ПДФО в розмірі 110,6 млрд. грн., що становить 60 % від загальних надходжень даного податку до зведеного бюджету країни. Порівняно з 2016 р. надходження ПДФО до місцевих бюджетів зросли на 31,7 млрд. грн., або на 40 %, що, безперечно, є позитивним моментом. Надходження ПДФО до місцевих бюджетів представлено на рисунку.

Проте залишається багато проблемних питань, пов’язаних з повнотою надходжень даного податку до бюджету. Насамперед це пов’язано з тіньовою зайнятістю, зниженням розміру офіційних доходів. За розрахунками експертів, в Україні у 2017 р. заробітну плату менше мінімальної отримували

1 млн. осіб, що становить майже 10 % від загальної кількості працівників, значна частина зайнятих працює без оформлення трудових відносин. Частка працівників, зайнятих у неформальному секторі економіки щороку зростає. За даними Державного комітету статистики кожен п'ятий працівник зайнятий у неформальному секторі, що свідчить про наявність деформації соціально-трудових відносин. Особливо характерною ця форма зайнятості є серед сільських жителів, де фіксується дві третини зайнятих.

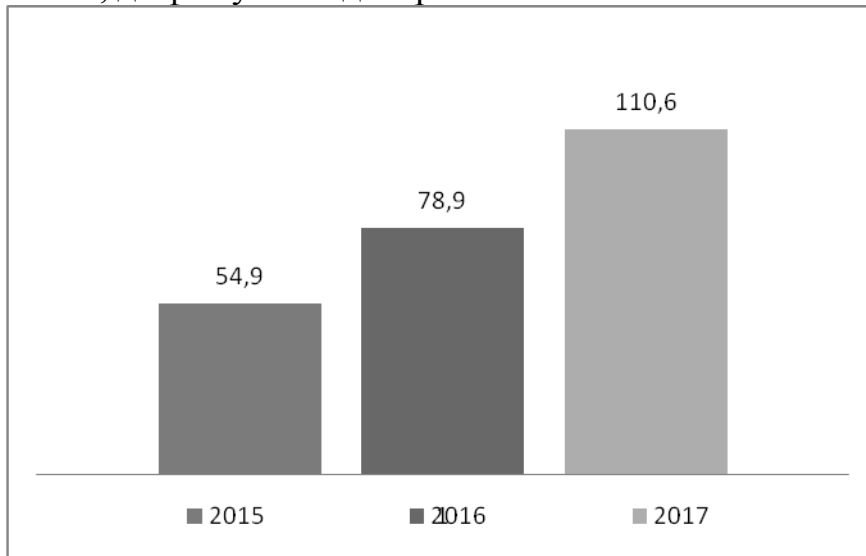

Рис. Надходження ПДФО до місцевих бюджетів за 2015-2017 рр., млрд. грн.

Органам місцевого самоврядування, починаючи з 2018 р., делеговано додаткові повноваження у сфері контролю за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства про працю (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 06.12.2017 р. № 1774 [1]).

Процедурні питання щодо здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю визначені у Постанові Уряду від 26.04.2017 р. № 295 «Деякі питання реалізації ст. 259 Кодексу законів про працю України та ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Одним із аспектів контрольних повноважень є відповідальність за порушення законодавства про працю, зокрема, накладення на суб'єктів господарювання та роботодавців штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення. Так, ст. 265 Кодексу законів про працю України та ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення» встановлено відповідальність за порушення законодавства про зайнятість населення. Механізм накладення штрафів на суб'єктів господарювання та роботодавців визначено Порядком накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 р. № 509.

Закон № 1774 передбачає, що органи місцевого самоврядування для виявлення неоформлених трудових відносин можуть проводити перевірки на підприємствах, в установах та організаціях, що перебувають як у комунальній власності територіальної громади, так і не у комунальній власності, а також фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників. Інспектори

місцевих рад наділені виключно повноваженнями з питань своєчасної та у повному обсязі оплати праці, додержання мінімальних гарантій в оплаті праці та оформлення трудових відносин.

Право накладати штраф надано посадовцям Державної інспекції праці, а також керівникам виконавчих органів міських рад міст обласного значення, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та їх заступникам. Серед підстав для накладення штрафів є наступні:

- рішення суду про оформлення трудових відносин із працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору;

- акт документальної виїзної перевірки ДФС, її територіального органу, в ході якої виявлені порушення законодавства про працю.

- акт про виявлення ознак порушення законодавства про працю або зайнятості населення, складеного посадовою особою Державної інспекції праці чи її територіального органу, виконавчого органу міської ради міста обласного значення та сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади.

Передбачені досить жорсткі санкції за порушення законодавства про працю. Так, за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору передбачений штраф в розмірі 30-кратного розміру мінімальної заробітної плати (у 2018 р. – 116 900 грн.); за недотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці передбачений штраф в розмірі 10-кратного розміру мінімальної заробітної плати (у 2018 р. – 37 230 грн.) Суми штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятості зараховуються до бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття або до державного бюджету. Встановлення таких високих розмірів штрафних санкцій мало би сприяти детінізації зайнятості, але поки що даний важіль впливу ще не застосовується в повній мірі.

5 вересня 2018 р. розпорядженням КМУ № 649-р «Про заходи, спрямовані на детінізацію відносин у сфері зайнятості населення» [2] передбачено проведення Державною службою України з питань праці, Державною фіскальною службою України, Пенсійним фондом України, Національною поліцією України, іншими центральними органами виконавчої влади спільно з органами місцевого самоврядування комплексних заходів спрямованих на детінізацію ринку праці та вдосконалення контролю за оформленням трудових відносин із найманими працівниками. Розпорядженням передбачено:

- посилення координації органів державної влади в питаннях проведення роз'яснювальної роботи;

- здійснення заходів щодо виявлення фактів застосування незадекларованої зайнятості;

- перегляд актів органів виконавчої влади та внесення змін до них з метою посилення контролю за оформленням трудових відносин.

Вищезазначене свідчить, що детінізація зайнятості є вагомим потенційним ресурсом збільшення бюджетних надходжень, тому лише за умови узгодженої взаємодії і взаємного співробітництва органів влади та місцевого самоврядування можливо досягти позитивних змін у даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 06.12.2017 р. № 1774. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>
2. Про заходи, спрямовані на детінізацію відносин у сфері зайнятості населення: розпорядження КМУ № 649-р від 5 вересня 2018 р <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2018-%D1%80>.

Ткаченко Ілля Дмитрович

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕНТНИХ ДОХОДІВ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасній економічній теорії розглядаються три підходи до визначення сутності, механізмів рентогенерації та ролі рентних відносин в економіці: класичний, неокласичний і інституційний.

Класичний підхід виходить з трактування рентних доходів, які формуються внаслідок рідкості наявних природних ресурсів та дозволяють визначити природну ренту (ренти рідкості) та диференціальну ренту.

Рента в трудовій теорії вартості є лише однією із форм додаткової вартості та розглядається з позиції результату вкладення додаткової праці. В умовах капіталістичного способу виробництва вона представляє собою надлишок додаткової вартості понад середній прибуток. Джерелом формування ренти є праця найманих працівників. Відтворювальні засоби виробництва, природні ресурси, інформація, знання, підприємницька здатність (активність) виступають як фактори, що впливають на рівень індивідуальних витрат виробництва та продуктивність індивідуальної праці.

Особливістю утворення природної ренти є дія позаекономічних факторів (незмінності, невідтворювальності, жорсткого обмеження запасів).

В подальшому розвиток методології та методики визначення платежів від економічних факторів з жорстко обмеженою пропозицією представниками неокласичного напрямку економічної думки будувався, виходячі з двох основних підходів, а саме: теорії та методики пошуку прибутку (profit seeking), який створюється завдяки застосуванню підприємницьких здібностей, поряд з іншими факторами виробництва; теорії та методики пошуку ренти (rent seeking), коли фірма використовує ресурси, щоб отримати необґрунтовану грошову вигоду від зовнішніх елементів (безпосередньо чи опосередковано), не даючи нічого взамін їм чи суспільству, яка розподілилась на декілька піднапрямків (створення обмежень конкуренції з метою досягнення монопольного чи олігопольного положення на ринку; теорії галузевих ринків).

Таким чином, сучасні трактування неокласичної школи дозволяють в методичному плані різницю будь-якого доходу в його певній частині (перевищення фактичної ціни ресурсу над мінімальною ціною, по якій власник ресурсу готовий його продати) назвати «економічною рентою», що призводить до розмивання понять «прибутку», «відсотка», «заробітної плати». Крім того, теорія граничної корисності не дозволяє розглянути об'єктивне підґрунтя ренти і зрозуміти сутність рентних відносин.

Вивчивши полеміку між прихильниками трудової теорії вартості і теорії граничної корисності в науковому плані, на нашу думку, більш аргументованою та менш суперечливою є трудова теорія вартості.

Інституційний підхід, відносно методології дослідження ренти і рентних відносин, виходить з позиції нерівного становища та нерівних умов діяльності суб'єктів економічних відносин. Ці умови дозволяють їм впливати на поведінку контрагентів, а основним чинником, що визначає величину доходу в процесі факторного розподілу, виступає економічна влада. Під економічною владою розуміється влада в широкому сенсі, а саме – особливий тип економічних відносин між людьми, що має на увазі здатність одного суб'єкта (або групи) нав'язувати свої цілі іншим. Інституціоналісти роблять висновок про те, що основним чинником, що визначає величину доходу в процесі факторного розподілу, є влада.

Дослідження феномену рентогенерації, рентоотримання, розподілу та перерозподілу ренти в методологічному та методичному плані цікаві представникам різних напрямків економічної думки, що можна об'єктивно пояснити наступними причинами: 1) дослідження ренти є невід'ємною складовою частиною економічних відносин з приводу природокористування та надрокористування; 2) наявність рентного фактору доходів на мікрорівні; 3) зацікавленість в максимізації отримання ренти кожним суб'єктом рентних відносин призводить до необхідності врахування виникаючих протиріч на мікро- та макрорівнях економічної системи; 4) доцільність розробки несуперечливої та більш точної оцінки ренти з урахуванням специфіки діяльності суб'єктів рентних відносин та з метою нівелювання негативних втрат від рентоорієнтованої поведінки суб'єктів для суспільства; 5) формування принципів рентоорієнтованої стратегічної поведінки природокористувачів та надрокористувачів.

В більшості країн світу на законодавчому рівні закріплено державну форму власності на надра, в багатьох з них у сфері розробки надр домінуюче положення займають державні компанії, але це не є запорукою створення ефективного механізму реалізації диференційної ренти в надрокористуванні відносно вилучення, розподілу та перерозподілу ренти, створення ефективної стратегії рентоорієнтованої поведінки суб'єктів рентних відносин. Слід зазначити, що переважна більшість видобутої сировини (в країнах з державною формою власності на надра) експортується за кордон – за даними деяких досліджень [1] біля 2/3, а лише 1/3 – використовується для задоволення власних потреб усередині країни.

Законодавче регулювання відносин в сфері надрокористування в міжнародній практиці відбувається на підставі або комплексних законів, які регулюють діяльність в сфері видобутку всіх видів корисних копалин та не враховують технологічну специфіку окремих видів робіт, або законодавчо-нормативних актів, які зосереджують увагу на регулюванні видобутку найбільш поширених та розроблених родовищ корисних копалин, або на підставі права загального користування надрами [2].

Державна фіскальна служба України [3] обґрунтувала зміни, які відбулися у 2018 р. в частині справляння рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин та в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, а саме: «... з метою формування джерел фінансування територіальних громад, подібно до існуючого розподілу коштів рентної плати, що надходить від інших ніж вуглеводнева сировина видів корисних копалин, з 2018 р. запроваджується розподіл рентної плати, що надходить від вуглеводневої сировини у співвідношенні 5 до 95 % загального фонду місцевого та державного бюджетів відповідно». Таким чином відбувається перерозподіл рентної плати та надається змога фінансування територіальних громад.

Проведений аналіз методик визначення рентних платежів дозволив виділити 3 основні підходи до розрахунку рентних платежів на підставі врахування різної природно-компонентної родючості надр, а саме:

1) інвестиційний – заснований на оцінці ефективності інвестицій з метою обґрунтованого отримання диференційної ренти II власником капіталу, тобто підприємцем-орендарем ділянок надр;

2) якісний – заснований на кількісній оцінці якісних змін в системі видобутку та збагачення корисних копалин, оцінку якісних характеристик кожного родовища надр та кожної ділянки надр, яка введена в експлуатацію в даний період часу;

3) екстернальний – заснований на оцінці додаткових позитивних ефектів, які забезпечує екологічність процесу видобутку та збагачення корисних копалин в рамках економічного механізму надрокористування [4].

Результати виробничої діяльності людини призвели до усвідомлення чотирьох важливих факторів [4, с. 10], а саме:

1) будь-який вид живого організму унікальний та неповторний. Знищення окремих видів рослин і тварин є непоправною втратою, збитки від якої в наш час навіть важко уявити, оскільки деякі види, що зникли або зникають, можуть нести поки невідомі, але потенційно корисні для людини властивості;

2) природні ресурси, що не так давно оцінювалися як невичерпні і до того ж як безкоштовний дар природи, насправді виявилися вичерпними і такими, які можуть бути знищені, а якість ресурсів під впливом глобального антропогенезу отримала іншу оцінку;

3) біосфера та складові її частини мають досить складну структуру та непрості закони функціонування. Штучне конструювання екосистем та самої біосфери – задача, що не під силу сучасній людині, тай, можливо, і для

майбутнього людства. Більшість біосферних структур, як виявилось, мають не таку вже високу стійкість та пластичність. Зруйнувати їх людина може, але відновити, відтворити – поки що ні;

4) усвідомлення сучасною людиною можливості свого виживання тільки в умовах збереження такого природного середовища, до якого вона адаптована як живий організм і як співучасник сучасних технологічних процесів.

Нагальною необхідністю для забезпечення адекватної та несуперечливої системи перерозподілу рентних платежів є розробка методики визначення рентних платежів, яка б була цілісною, логічною та прозорою.

Список використаних джерел

1. Гасик М. И., Ганцеровский О. Г., Овчарук А. Н, Рогачев И. П. Ферросплавы Украины – 2000. – Д. : «Системные технологии», 2001. – 143 с.

2. Ткаченко І. Д. Про розподіл прав власності на надра в Україні / І. Д. Ткаченко, Н. І. Ткаченко // Нариси теорії національної економіки: монографія; за ред. В.М. Тарасевича. – Д. : «Січ», 2015. – С. 245 – 256.

3. Про особливості справляння рентної плати у 2018 році: лист Державної фіскальної служби України від 18.01.2018 р. № 1464/7/99-99-12-03-04-17. – Режим доступу : <https://docs.dtki.ua/doc/1222.3409.0>

4. Гожик А.П., Байсарович І.М. Екологічна оцінка проектів видобутку корисних копалин: Навчальний посібник для студентів геологічного факультету (магістрів). – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2010. – 45 с. – Режим доступу : www.geol.univ.kiev.ua/lib/eco_ocinka.doc.

Щербаков Павло Семенович

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 р. № 833 «Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку серед регіонів України» Міністерством економічного розвитку та торгівлі України щомісяця здійснюється моніторинг показників соціально-економічного розвитку усіх регіонів України, а облдержадміністрація виконує аналогічну оцінку за відповідними показниками в розрізі міст і районів області.

Оцінка здійснюється шляхом рейтингової оцінки за 52 показниками 6 окремих сфер соціально-економічного розвитку (сфери реального сектору, інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, державних фінансів та фінансових результатів діяльності підприємств, соціального сектору, екології).

Завдяки спільним зусиллям органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання вже майже дев'ять останніх років поспіль Дніпропетровська область як регіон-лідер займає високі позиції в рейтингу серед усіх регіонів України за відповідними показниками соціально-економічного розвитку. Це підтверджують данні за січень – серпень 2018 р. в порівнянні з аналогічним періодом 2017 р.

У січні – серпні 2018 р. індекс промислової продукції склав 104,2 % відносно січня – серпня 2017 р. Зростання індексу промислової продукції пов'язано із зростанням виробництва майже в усіх галузях промисловості. Зростання зафіксовано у виробництві коксу – на 3,7 %, хімічних речовин і хімічної продукції – на 10,7 %, металургії – на 6,5 %, машинобудуванні – на 12,9 %, у добувній промисловості – на 3,3 %, на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 6,7 %. Також із найважливіших видів промислової продукції зросли обсяги виробництва концентратів залізорудних неагломерованих – на 0,03 %, агломерованих – на 7,5 %, коксу – на 6,8 %, засобів мийних та для чищення – на 20,7 %, кисню – на 11,0 %, азоту – на 21,9 %, чавуну – на 4,9 %, феросплавів – у 4,3 рази, труб обсадних, насосно-компресорних та бурильних – на 37,6 %, акумуляторів електричних – на 28,3 %, конструкцій збірних будівельних з чавуну чи сталі – на 14,5 %, вагонів вантажних – у 3,0 рази, електроенергії – на 17,5 %. Реалізовано промислової продукції на суму 315,4 млрд. грн. За цим показником область посідає 1 місце серед областей України.

Обсяги перевезень вантажів підприємствами транспортного комплексу області за січень – серпень 2018 р. склали 67,6 млн. тонн, що на 0,3 % менше ніж за відповідний період 2017 р., вантажообіг зріс на 4,3 % і становить 17,6 млрд.ткм. Перевезено 210,1 млн. пасажирів, що на 0,9 % менше ніж за січень – серпень 2017 р., пасажирообіг зріс на 1,2 % і склав 3573,1 млн. пас. км.

У січні – липні 2018 р. обсяг зовнішньої торгівлі товарами склав 7550,8 млн. дол. США, у тому числі експорту – 4630,4 млн. дол. США (збільшення на 15,1 % у порівнянні з відповідним періодом попереднього року), імпорту – 2920,4 млн. дол. США (на 17,0 %). Позитивне сальдо склало – 1710,0 млн. дол. США

Платежі за використану електроенергію всіма категоріями споживачів області за січень – серпень 2018 р. (за попередніми даними) склали 101,1 %.

У січні – червні 2018 р. у розвиток економіки області було спрямовано 22 099,9 млн.грн. капітальних інвестицій – перше місце за обсягами серед областей України (135,2 % відносно рівня 2017 р., по Україні – 126,5 %).

У січні – серпні 2018 р. обсяг виконаних будівельних робіт становив 7293,7 млн. грн. – 2 місце серед областей України (114,7 % відносно рівня 2017 р., по Україні – 105,7 %).

Обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку області, на 01.07.2018 р. склав 3 812,7 млн.дол.США і становить 103,4 % до початку року. На одного мешканця області обсяг прямих іноземних інвестицій склав 1 181,3 дол. США (у 1,5 рази більше, ніж у цілому по Україні – 771,1 дол. США).

У січні – серпні 2018 р. загальний оборот роздрібною торгівлю склав 52,7 млрд. грн., що становить 106,5 % до січня – серпня попереднього року (по Україні – 105,4 %).

У січні – червні 2018 р. дохід від реалізації послуг склав 27 988,0 млн.грн. у тому числі реалізація послуг населенню – 4603,4 млн. грн.

Індекс споживчих цін (індекс інфляції) по області у серпні 2018 р. залишився на рівні попереднього місяця (по Україні - аналогічно), за січень – серпень – зріс на 3,6 % (по Україні – на 3,6 %).

Ситуація на ринку праці: чисельність осіб, які мають статус безробітного, на 1 серпня 2018 р. склала 23,8 тис. осіб, рівень зареєстрованого безробіття – 1,2 %. Протягом січня – липня 2018 р. знайшли роботу 38,6 тис. осіб, що на 2,1 % більше аналітичного періоду минулого року, з них працевлаштовано безробітних 27,5 тис. осіб.

Середньомісячна заробітна плата в області у січні – липні 2018 р. зросла на 29,3 % і дорівнювала 8 505,0 грн., що перевищує у 2,3 рази встановлену мінімальну заробітну плату. Реальна заробітна плата збільшилась на 15,9 %. З початку року заборгованість із виплат заробітної плати збільшилась на 18101,9 тис. грн., або на 14,6 % і станом на 01.08.2018 р. склала 142,2 млн. грн. у тому числі: на економічно активних підприємствах – 42,0 млн. грн.; на підприємствах-банкрутах – 100,1 млн. грн.; на економічно неактивних підприємствах – 50,0 тис. грн. Питома вага невиплаченої заробітної плати у фонді оплати праці складає 1,9 % (по Україні – 3,8 %).

Находження власних коштів до Пенсійного фонду області, які адмініструє Пенсійний фонд України у січні – липні 2018 р. збільшились на 22,5 % до відповідного періоду 2017 р. і склали 932,6 млн. грн. Середній розмір пенсій зріс на 45,9 % і станом на 01.08.2018 р. склав 2 940,64 грн. У січні – липні 2018 р. заборгованість до Пенсійного фонду області зменшилась на 439,3 тис. грн. та склала 59,3 млн. грн., економічно активних платників зменшилась на 308,1 тис. грн. (на 1,8 %).

На підставі результатів зазначеного моніторингу та відповідної рейтингової оцінки соціально-економічного розвитку регіонів місцеві органи влади мають дієвий інструмент реального державного регулювання такого розвитку шляхом оперативного прийняття виважених управлінських рішень на підвідомчій території.

СЕКЦІЯ 5

НАУКОВИЙ І ОСВІТНІЙ ВИМІРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Воронецкая Людмила

О СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА НАУЧНЫХ РАБОТНИКОВ БЕЛАРУСИ

К настоящему времени в Беларуси сформировалась и продолжает совершенствоваться система регулирования рынка труда научных работников, которая учитывает современные мировые тенденции развития науки и социально-трудовых отношений, происходящие интеграционные процессы, связанные с созданием ЕАЭС.

Регулирование рынка труда научных работников Беларуси осуществляют Президент, Совет Министров, Администрация Президента, Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь, Министерство экономики Республики Беларусь, Министерство образования Республики Беларусь, Государственный комитет по науке и технологиям, Высшая аттестационная комиссия, Национальная академия наук Беларуси и др. Важными институциональными звеньями являются Государственный фонд содействия занятости и профсоюзы.

На республиканском уровне регулирование рынка труда научных работников Беларуси осуществляется посредством нормативно-правовых актов Президента Республики Беларусь, законодательных и исполнительных органов власти, судебной системы и иных госорганов. Система регулирования рынка труда научных работников Беларуси схематично представлена на рисунке.

Государство играет значительную роль в регулировании оплаты труда в сфере науки. Особенно это касается бюджетных организаций, осуществляющих НИОКР для которых является обязательным применение Единой тарифной сетки. Однако это не позволяет осуществлять гибкое изменение оплаты труда в зависимости результатов и снижает стимулы научных работников к качественному труду. Наряду с этим, в сфере науки существует ряд проблем с низкой заработной платой и другими видами стимулирования, несмотря на усилия государства по их решению.

Требуется решения проблема неравномерного развития региональных рынков труда научных работников Беларуси. Диверсификация рисков целесообразно проводить путем стимулирования развития рынков труда научных работников регионов, и приближение показателей рынков труда научных работников данных других регионов Беларуси к показателям по г. Минску. Для вузовской науки это означает повышение позиций региональных университетов в национальных и международных рейтингах, создание необходимой инфраструктуры при региональных университетах для проведения научных исследований. Расширение подготовки по магистерским и программам и программам аспирантуры в региональных университетах

будет способствовать воспроизводству и наращиванию кадрового научного потенциала регионов Беларуси.

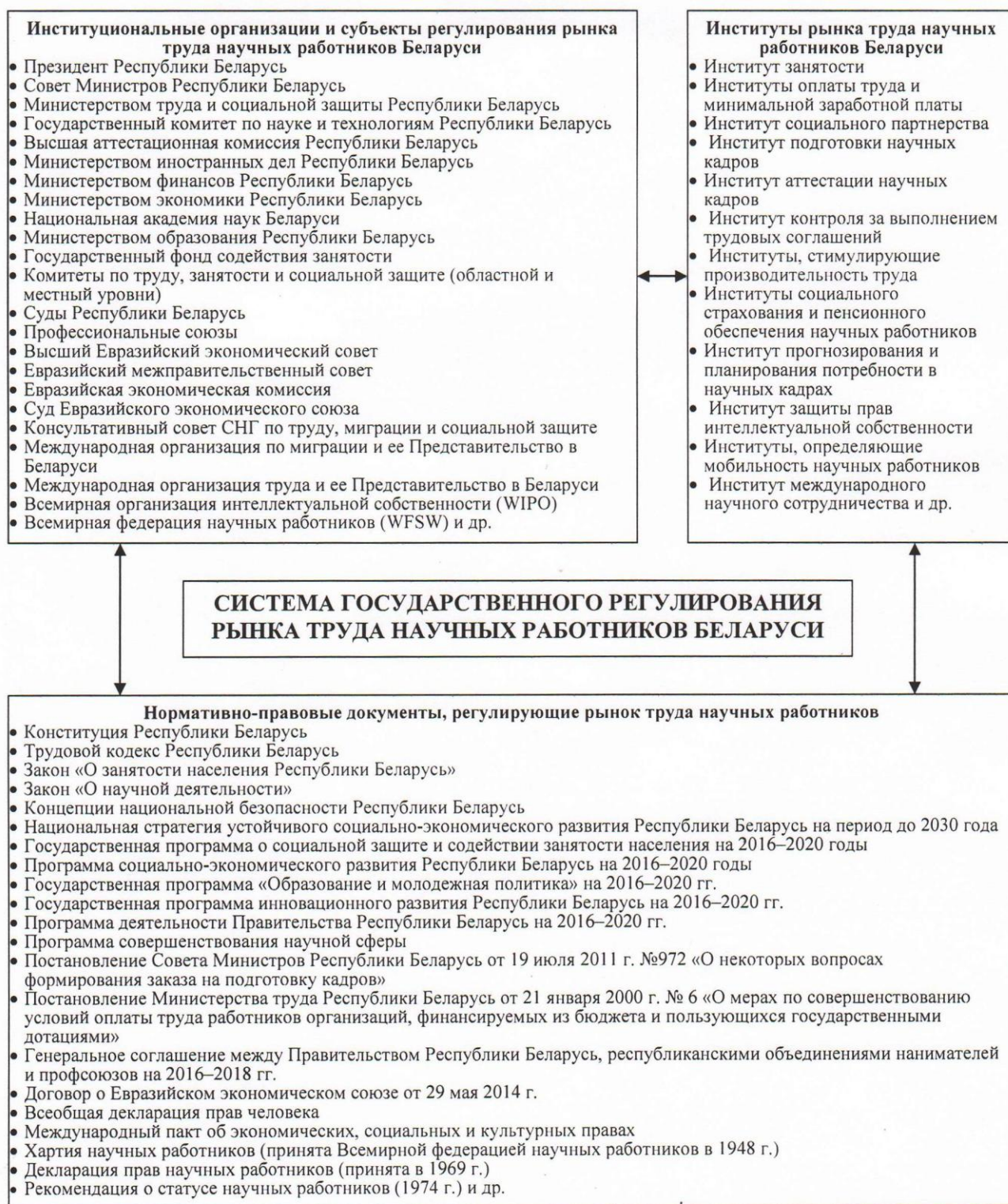

Рис. 1. Система регулирования рынка труда научных работников Беларуси (Примечание – Источник: собственная разработка автора)

Важнейшими международно-правовыми документами в сфере труда являются Всеобщая декларация прав человека, а также Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах. Содержание общепризнанных прав человека в сфере труда раскрывается в конвенциях и рекомендациях МОТ [1].

Базовые положения о статусе научного работника содержатся в ряде документах, разработанных на международном уровне:

- 1) Хартия научных работников (принята WFSW в 1948 г.);
- 2) Декларация прав научных работников (принята в 1969 г.);
- 3) Рекомендация о статусе научных работников (1974 г.) [2, с. 31].

В Рекомендации о статусе научных работников говорится о важности государственного финансирования НИОКР и формирования положительного общественного мнения о необходимости таких затрат, подчеркивается значимость мер моральной и материальной поддержки научных работников, чтобы большинство из них трудилось на благо своей страны [2, с. 32].

Правовое регулирование в области интеллектуальной собственности стало глобальным в 1967 г. с подписанием Конвенции, учреждающей WIPO. Беларусь стала членом WIPO в 1970 г. [3, с. 126].

Что касается наднациональных правовых актов ЕАЭС, то в настоящее время ключевым нормативно-правовым актом, регулирующим общий рынок труда стран-членов ЕАЭС, является Договор о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 г., вступивший в силу 1 января 2015 г. Статьи 96, 97, 98 договора содержат базовые положения, охватывающие вопросы регулирования общего рынка труда [4]. Однако вопросы, касающиеся регулирования рынка труда научных работников ЕАЭС затрагиваются Договором косвенно и имеют общий характер, не учитывающий специфику объекта исследования.

Совершенствование регулирования рынка труда научных работников ЕАЭС следует начать с усиления эксплицитной государственной политики, отраженной в едином документе, изданном наднациональными органами ЕАЭС. Законодательство, регулирующее общий рынок труда научных работников ЕАЭС, целесообразно дополнить рядом мероприятий, способствующих повышению эффективности функционирования общего рынка труда научных работников.

Таким образом, государство играет значительную роль в регулировании оплаты труда в сфере науки. Участие в регулировании рынка труда научных работников Беларуси принимают практически все республиканские органы власти. Система регулирования состоит из элементов, связанных иерархией. Формальные институты рынка труда научных работников также образуют систему, имеют свою иерархию. Прогнозные и программные документы взаимосвязаны, краткосрочные и среднесрочные документы связаны с приоритетами и целями долгосрочных, документы текущего периода частично сохраняют преемственность целей документов предыдущего периода, также наблюдается преемственность между документами республиканского уровня, регионального уровня, местного уровня и уровня организаций. С учетом интеграционных процессов, связанных с созданием

ЕАЭС, странам ЕАЭС необходимо проводить активную совместную политику по организации общего рынка труда научных работников.

Список использованных источников

1. Подгруша В. В. Об обеспечении равных прав граждан в сфере труда. Электронный ресурс. – 2009. – Режим доступа : <http://otdelkadrov.by/number/2009/11/1120093/>.
2. Волкова Т. Воспроизводство творческого потенциала исследователя и его статус / Т. Волкова // Экономист. – 2015. – № 1. – С. 27 – 34.
3. Перепечко Л.Н. Наука и интеллектуальная собственность на примере Сибирского отделения РАН / Л. Н. Перепечко, Н. В. Гришина, // ЭКО. Всероссийский экономический журнал. – 2015. – № 12. – С. 126 – 133.
4. Договор о Евразийском экономическом союзе / Правовой портал Евразийского экономического союза: Электронный ресурс. – Режим доступа : https://docs.eaeunion.org/docs/ru-ru/0003610/itia_05062014.

Івашов Михайло Федорович

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ «ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ» У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Формування громадянських компетентностей у людині є невід'ємною складовою соціальної політики більшості розвинених країн, яка починає реалізовуватися ще з дошкільного виховання та шкільної парти й продовжується протягом усього життя. Формування ефективного освітнього простору та виховання екологічної свідомості у молоді на основі демократичних принципів наразі є особливо важливим завданням для України, яка обрала шлях інтеграції до світового співтовариства.

Особливої значимості набирає реалізація даного завдання у світлі загрозливої екологічної ситуації в Україні, що склалася внаслідок значного забруднення території, в тому числі твердими побутовими відходами (ТПВ). Навчити дітей ще змалку розуміти загрозу довкіллю від сміття і правильно поводитися з ТПВ, закласти до їхньої свідомості правила «правильної екологічної поведінки» та сформувати відповідну компетентність – це одне з головних завдань закладів освіти різного рівня.

Загалом для сучасної України особливо важлива активність громадського екологічного руху усвідомлення ролі якого громадянами має формуватися у процесі навчання шляхом впровадження в освітній процес знань і вмінь пов'язаних не лише з безпекою життєдіяльності, але й з механізмами її забезпечення через формування особистісної громадянської екологічної свідомості та екологічної відповідальності перед нащадками за збереження довкілля.

Тому визначну роль у підготовці майбутніх кваліфікованих, компетентних членів громадянського суспільства відіграє освіта, адже Законом України «Про освіту» визначено, що «...метою освіти є всебічний розвиток людини як

особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Реалізація інтеграційних прагнень України потребує дотримання загальноприйнятих екологічних норм поведінки усіх громадян країни, що у свою чергу вимагає суттєвого перегляду організації та змісту навчального процесу у напрямі посилення здатності учнів, студентів і слухачів до безперервного екологічного навчання на засадах формування громадянської свідомості й активності. Це у свою чергу потребує від вчителів і викладачів вищої школи оволодіння такими компетенціями з позиції оцінювання рівня якості прогресивних змін не лише формування «економіки знань» та виховання «соціальної згуртованості» й «соціальної активності», але й забезпечення «екологічності знань» та прищеплення «екологічної активності» й надалі «екологічної згуртованості» шляхом участі в екологічних рухах та громадських організаціях. Зауважимо, що під поняттям «компетентність» ми розуміємо комплекс знань, навичок і вмінь на основі усвідомлення неформальних суспільних цінностей (морально-етичних, релігійних, звичаєвих, безпекових, екологічних тощо) з метою здійснення ефективної суспільно корисної кваліфікованої професійної та громадської діяльності.

Саме тому впровадження компетентнісного підходу у сфері екологічної освіти, використання нових методик та технологій у процесі навчання, формування нового підходу до підготовки майбутніх фахівців не як набору знань, умінь та навичок, а як набору компетенцій та можливостей випускника професійно виконувати свою роботу з урахуванням екологічних норм є дуже важливим і відповідальним завданням від якості виконання якого залежить майбутнє нашої країни.

У зарубіжних джерелах, зокрема, в рекомендаціях Європейського Парламенту розроблених для ЮНЕСКО компетентність описується «...чотирма стовпами навчання Жака Делора»: навчитися знати, навчитися робити, навчитися жити разом і навчитися бути» [2]. При цьому: «навчання як процес пізнання» передбачає вдосконалення навчальних технік, а не набуття систематизованих знань; «навчання як робити» – підготовка, що формує навички інноваційності й адаптивності, які з знадобиться для роботи і зараз, і в майбутньому; «навчання жити разом» – формує навички мирного вирішення конфліктів, сприйняття інших людей, культур, індивідуальних здібностей і соціальних інклюзій; «навчання як і яким бути» – базується на освіті, яка розвиває людину в цілому: її розум і тіло, інтелект, чутливість, духовність, світосприйняття. При цьому на кожному етапі має прищеплюватися певна екологічна культура яка пов'язує людину з довкіллям й показує їх

взаємопов'язаність і взаємозалежність, а також відповідальність людини за збереження цього довкілля.

Загалом, вчені розробили холістичну (цілісну) модель формування громадянських компетентностей особистості, яка охоплює низку різноманітних процесів і дій, що включає в себе не лише знання, але й когнітивні, афективні, етичні та звичаєві елементи. Тому вимір і оцінювання компетентностей має значно ширший спектр критеріїв, ніж вимір і оцінювання знань, вмінь і навичок.

При цьому варто розрізняти поняття «компетентність» та «компетенція», які часто використовуються у науковій та нормативній літературі. Адже якщо перший термін характеризує конкретні особистісні якості (сукупність якостей) учня, що вже сформовані, і мінімальний досвід діяльності в тій чи іншій сфері, то другий «компетенція» - це відчужена, наперед задана соціальна вимога (норма) до освітньої підготовки учня, студента, слухача, яка є необхідною для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері. Таким чином компетентність – оволодіння, володіння тим хто навчається відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї та предмета діяльності. З урахуванням даних позицій ключовими освітніми компетентностями за А. В. Хуторським є такі:

1. Ціннісно-смілова компетентність.
2. Загальнокультурна компетентність.
3. Навчально-пізнавальна компетентність.
4. Інформаційна компетентність.
5. Комунікативна компетентність.
6. Соціально-трудова компетентність.
7. Компетентність особистісного самовдосконалення» [3].

До цього переліку компетентностей варто додати ще одну життєво важливу – компетентність екологічної відповідальності за збереження довкілля сутність якої полягає в оволодінні певними знаннями, вміннями й навичками у сфері захисту довкілля й усвідомлені особистісної відповідальності за їх застосування у процесі своєї життєдіяльності.

Зважаючи на рекомендації викладені у Програмному документі «DeSeCo» який ініційований Організацією економічного співробітництва й розвитку в межах «Міжнародної програми з оцінювання освітніх досягнень учнів» (PISA) в якому узагальнено досвід багатьох країн й визначено такі ключові компетентності:

- здатність до продуктивної співпраці;
- інтелектуальні здібності і здатність застосовувати знання;
- вмотивованість навчатися протягом життя;
- здатність до ефективної комунікації [4].

До цього переліку освітніх компетентностей на наш погляд варто додати ще «інноваційну компетентність», «адаптивну компетентність» та «екологічнобезпечну компетентність». Разом з цим, оскільки освітні заклади не лише надають освітні послуги, але й виконують функцію виховання майбутніх громадян, вони мають формувати в учнів, студентів, слухачів ефективні громадянські компетентності, у тому числі й спрямовані на збереження й захист довкілля, як середовища необхідного для виживання,

адже громадянська компетенція – це комплексна сукупність різних результатів навчання, які необхідні для того, щоб людина стала активним громадянином світу. Громадянська компетентність базується на знанні концепцій «демократія», «справедливість», «рівність», «громадянство», «громадянські права», «екологічність».

Досить конкретним є перелік громадянських компетентностей, що визначений у контексті Лісабонського процесу рекомендаціями прийнятими Радою з питань освіти та Європейським парламентом у 2006 р., що базуються на таких обов'язкових компетенціях:

- спілкування рідною мовою;
- використання іноземної (міжнародної) мови;
- знання математики на основі компетенції в науках і технологіях;
- цифрова (інформаційна) компетенція;
- ініціатива та підприємництво;
- культура, її усвідомлення та вираження [5].

Зважаючи на вище викладене до переліку ключових громадянських компетентностей на наш погляд ще варто додати: патріотизм, сприйняття різноманітності, свідоме громадянство, захист довкілля та вмотивованість навчатися протягом життя.

При цьому формування й закріплення у свідомості екологоспрямованих компетентностей варто починати з формування знань про небезпеку ТПВ (отруйні випари, забруднення довкілля, провокація хвороб тощо) навичок їх сортування (метал, папір, пластик, органічні відходи тощо) та вмінь поводження з ними у різних випадках (викинути у смітник, спалити, закопати тощо) з усвідомленням наслідків від таких дій.

Таким чином формування у дітей, молоді і дорослих компетенції екологічної відповідальності за збереження довкілля дозволить виховати екологічно відповідальне покоління, яке зможе вирішити проблему збереження довкілля від наслідків життєдіяльності людини.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Dtlor J. (2006) Learning: the treasure within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twentieth Crntry, 1996, Paris, UNESCO
3. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в общеобразовательной школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135–157
4. Definition and Selection of Competencies (DeSeCo). – Електронний ресурс. – Режим доступу : – <http://www.oecd.org/fr/edu/apprendre-au-dela-de-l-ecole/definition-and-selection-of-competencies-deseco.htm>.
5. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

ABDUL KHALIQ
**ROLE OF TOURISM IN ECONOMIC GROWTH:
A CASE STUDY OF PAKISTAN**

Tourism industry is the world's most important industry with its indirect and direct impacts on the economy. Tourism industry linked with other industries and contributes a lot in the economic growth of the country and increase the FDI, investment in public infrastructure and local development. Tourism and travel businesses create the opportunities for private and public investment, provide the environment for trade. Tourism business is the vital source of income for any country. This industry creates the employments chances for the locals as well as for foreigners which leads to poverty reduction and economic development & growth. Tourism industry established as a tool to gain the considerable economic gains. The aim of the proposed study is to check the relationship between income from tourism industry and sustainable economic growth in Pakistan.

Reasonable tourism improvement rules and administration practices are appropriate to all types of tourism in a wide range of goals, including mass tourism and the different specialty tourism parts. Sustainability standards allude to the ecological, monetary, and socio-social parts of tourism improvement, and a reasonable balance must be built up between these three measurements to ensure its long-term sustainability (World Tourism Organization).

Support the tourism in developing nations is, unexpectedly often, a potent approach of attaining poverty reduction through overall economic growth. Be that as it may, not generally (Mitchell & Ashley, 2009). Tourism industry is multidimensional money-making industry which has a great job opportunity by labor concentrated nature which creates the tax revenue specially from hotels and restaurants who earn a lot of foreign exchange, business chances for entrepreneurs and economic development of the nation (Adnan Hye & Khan, 2013; Baloch, 2007; Goledner, Ritchie & McIntosh, 2000; Khalil, Kakar, & Malik 2007; Rana 2015; Sin Clair, 1998). This segment of a nation functions as a maker of quick and broad monetary activities, and aides in the reduction in poverty and furthermore in looking after peace. It is otherwise called the biggest willful exchange of cash from rich to poor countries (Mitchell and Ashley, 2009). In the most recent couple of decades, worldwide tourism has picked up fame quality in a few economies around the world. Tourism may likewise be a wellspring of salary to students, parents, retirees, and numerous other individuals by giving low maintenance jobs (Jucan and Jucan,2013).

Pakistan has incredible attractions as grand excellence, for example, sun, sea, mountains, greenery, lakes and specifically the friendliness of its kin that may urge the visitors to visit Pakistan. They have the chances to escape from the touchiness and dreariness of day by day life and can unwind in a perfect atmosphere and impeccable conditions. The rich social legacy of Pakistan contains Mohenjo-Daro support of antiquated Indus Valley and Gandhara Civilization. The three awesome mountains goes, the Hindukush, the Himalayas, and the Karakoram meet in this land. It is a mix of old and present-day developments. Nature has offered Pakistan various geology,

demography, culture, and conventions preparing for interest in the tourism part giving the quality to help the economy (Malik et al., 2010).

The present proposed study aims to check whether tourism industry contributes to economic growth of Pakistan.

Today, nations are vying for debt-laden growth pedagogies whereby they get trapped in a never ending swirl of indebtedness to bigger nations and an indiscriminate example of the same is Pakistan. Hence developing the already existing tourism infrastructure and attracting development funds via medium of sustainable tourism provides for the proliferation of a sustainable economic and social growth of a nation-state, be it Pakistan or any other developing nation per say.

References

1. Adnan Hye, Q. M., & Ali Khan, R. E. (2013). Tourism-led growth hypothesis: a case study of Pakistan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 18(4), 303-313.
2. Ashley, C., & Mitchell, J. (2009). *Tourism and poverty reduction: Pathways to prosperity*. Routledge.
3. Baloch, Q. B. (2007). Managing tourism in Pakistan: A case study of Chitral valley. *Journal of Managerial Sciences*, 2(2), 169-190.
4. Goleldner, C., Ritchie, B., & McIntosh, R. (2000). *Tourism—Principles, Practices, Philosophies*, New York: J. Willey & Sons.
5. Jucan, C. N., & Jucan, M. S. (2013). Travel and tourism as a driver of economic recovery. *Procedia Economics and Finance*, 6, 81-88.
6. Khalil, S., Kakar, M. K., & Malik, A. (2007). Role of tourism in economic growth: Empirical evidence from Pakistan economy [with comments]. *The Pakistan Development Review*, 985-995.
7. Malik, S., Chaudhry, I. S., Sheikh, M. R., & Farooqi, F. S. (2010). Tourism, economic growth and current account deficit in Pakistan: Evidence from co-integration and causal analysis. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 22, 21-31.
8. Rana, A. R. (2015). Promotion of tourism in Pakistan. *Pakistan Institute of Legislative Development and Transparency*, Islamabad, Pakistan.
9. Sinclair, M. T. (1998). Tourism and economic development: A survey. *The journal of development studies*, 34(5), 1-51.
10. World Tourism Organization. Sustainable Development Tourism.

Сахарова Катерина Олександрівна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досить дискусійним в літературі залишається питання про співвідношення інтелектуального потенціалу особистості і суспільства. На думку однієї групи вчених (Голованов А. І., Каган М. С. та ін.), інтелектуальний потенціал суспільства є сумою складових його індивідуальних інтелектуальних потенціалів [1]. Інші (Сохань Л. В., Канигін Ю. М.) вважають, що інтелектуальний потенціал

суспільства – цілеспрямована, відкрита система інформаційної взаємодії окремих індивідуальних інтелектів, рівень функціонування і віддача якої визначається не стільки індивідуальними здібностями, скільки інформаційними зв'язками (інтелектуальними комунікаціями між ними і всієї системи з оточенням) [2; 3]. Деякі вживають цей термін на буденному рівні, не даючи йому наукової інтерпретації. Але так чи інакше, безсумнівно, що інтелектуальний потенціал людини має суспільну цінність, оскільки людина, будучи соціальною істотою, реалізує свій потенціал в суспільстві.

У зв'язку з цим, складність і багатогранність інтелектуального потенціалу, а також процесу його формування і розвитку, вимагає використання комплексного критерію, поширення його не тільки на сферу свідомості людини, але і її діяльності. При такому підході, з огляду на діалектику статичного і динамічного, потенційного і актуального в становленні інтелектуального потенціалу особистості, створюється реальна можливість дослідження його як здатності людини до розвитку, творення нового, не зупиняючись на досягнутому рівні актуалізованих можливостей.

Відтворюваність інтелектуального потенціалу полягає в його здатності відновлюватися. Розширене відтворення пов'язано з цілеспрямованими діями, пов'язаними з використанням наявних ресурсів, а також їх залученням. Це забезпечується такими процесами як розширенням системи освіти (головним чином, вищої), фінансуванням наукових досліджень, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, міграційних процесів, охорони здоров'я.

Можливість використання інтелектуального потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності характеризує потенційну можливість його участі в розробці і виробництві конкурентоспроможної продукції, забезпечення ефективності виробничо-господарської діяльності.

Властивість обмеженості впливає з загальною властивістю дефіцитності ресурсів. Це властивість необхідно враховувати для вироблення стратегії і тактики формування і використання інтелектуального потенціалу, при цьому слід орієнтуватися на те, що в оптимальному рішенні дефіцитний ресурс повинен використовуватися повністю.

Властивість взаємозамінності складових, що утворюють інтелектуальний потенціал, дозволяє забезпечувати конкурентоспроможність економіки різними способами. Наприклад, для забезпечення конкурентоспроможності можна скористатися наявними можливостями поліпшення якості продукції, що випускається, для чого, в свою чергу, слід орієнтуватися на розвиток освітнього потенціалу працівників. З іншого боку, можна використовувати можливості зниження витрат отримання інформації шляхом розвитку інших інформаційно-комунікаційної складової.

Властивість взаємодоповнюваності складових, що формують інтелектуальний потенціал, проявляється в здатності цих складових використовуватися обов'язково в комплекті, в певній пропорції.

Таким чином, інтелектуальний потенціал – це системна характеристика, що передбачає:

- розгляд інтелектуального потенціалу в концепції інноваційної економіки;
- визначення цільовим призначенням інтелектуального потенціалу перетворення існуючого і формування нового знання;
- інтерпретацію інтелектуального потенціалу як системи;
- наявність особливих властивостей інтелектуального потенціалу як системи, що не властивих його складовим окремо.

При такому підході до змісту поняття «інтелектуальний потенціал» можна стверджувати, що він є характеристикою рівня розвитку суспільства і показником ефективності сталого розвитку. Це визначає необхідність розгляду проблем, пов'язаних з управлінням ним, і розкриття його сутності як об'єкта управління.

Таким чином, можна запропонувати наступне уточнене визначення інтелектуального потенціалу: інтелектуальний потенціал громади – це міра здатності інтелектуальної системи при даному рівні свого розвитку в конкретних просторово-часових межах реалізовувати можливості, що містяться в її наявних ресурсах, з метою задоволення як своїх потреб, так і потреб суспільства на основі сукупності знань, уявлень та здатностей людей до цілепокладання та ціледосягнення, яка перманентно відтворюється.

Список використаних джерел

1. Каган М. С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / М.С. Каган. – М. : Наука, 1974. – 232 с.
2. Каныгин Ю. М. Интеллект народа информатика и когнитивная этносоциология / Каныгин Ю. М., Ермошенко К. Н., Калитич Г. И., Донченко Е.А. – К. : УкрИНТЭИ, 1997. – С. 22 – 31.
3. О простом и сложном профессионально : спец.выпуск уч. записок Харьковского гуманитарного ун-та «Народная украинская академия», посв. 20-летию НУА / «НУА». – Х. : НУА, 2011. – 248 с.

СЕКЦІЯ 6

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Чикаренко Ірина Аркадіївна
Безус Валерій Олександрович

РОЗВИТОК ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ МІСТА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сфера житлово-комунального господарства грає визначальну роль у розвитку як міської, так і національної економіки в цілому. Житлово-комунальне господарство є складовою частиною міського господарства, яке являє собою сукупність різногалузевих організацій, підприємств, служб, інженерних споруд і мереж, розташованих на території міста, і призначених задовольняти повсякденні комунальні, побутові, матеріальні, духовні, соціально-культурні та інші потреби його мешканців.

Діяльність комунальних та інших підприємств, що працюють у сфері житлово-комунального господарства міста, спрямована на забезпечення належного рівня та якості життя й праці населення. Місія цих підприємств полягає у своєчасному та якісному наданні житлово-комунальних послуг, які, згідно із законом України «Про житлово-комунальні послуги», розподіляються на комунальні (постачання індивідуальним та колективним споживачам необхідних ресурсів – води, у т. ч. гарячої, газу, тепла, електроенергії, а також їх розподіл та відведення, поводження з побутовими відходами, централізоване опалення тощо) та житлові (вирішення інших побутових проблем, зокрема, з підтримки роботи ліфтового господарства та поточного ремонту спільного майна, прибирання внутрішньо-будинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньо-будинкових систем тощо) [1].

Від рівня та якості послуг, що надаються у сфері житлово-комунального господарства колективним та індивідуальним споживачам, від результативності діяльності комунальних та інших підприємств, що обслуговують житлово-комунальну сферу, залежить добробут мешканців населеного пункту (села, селища, міста), розвиток його інфраструктури, благоустрій, екологічний та санітарно-епідеміологічний стан території, що, у свою чергу, покращує імідж місцевої влади та забезпечує позитивне ставлення населення до її дій.

До сфери житлово-комунального господарства традиційно відносять об'єкти житлового та нежитлового фонду, що знаходяться у комунальній та іншій власності, об'єкти інфраструктури – будівлі, інженерні споруди, системи та технології, що необхідні для функціонування певних галузей (водопостачання та водовідведення, тепло- й газопостачання, системи поводження з твердими побутовими відходами і т.і.), а також безпосередньо самі житлово-комунальні послуги. Узагальнену структуру житлово-комунальної сфери міста можна уявити таким чином (рисунок).

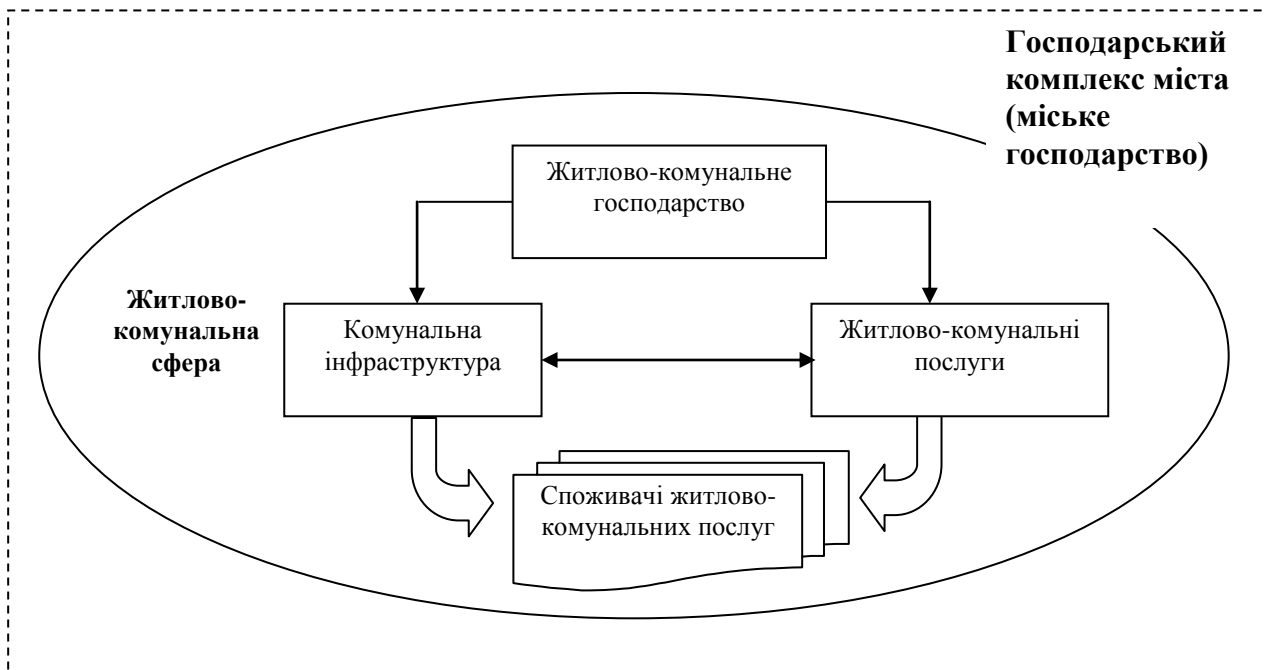

Рис. Житлово-комунальна сфера міста: міжкатегоріальні зв'язки

Автор дослідження [2] О. Є. Куц зазначає, що житлово-комунальне господарство – це «одна з найбільш важливих соціальних галузей, котру складає широка мережа підприємств, установ та організацій, діяльність яких спрямована на виконання виробничих і невиробничих функцій, пов'язаних з належним рівнем життєдіяльності людей, шляхом забезпечення населення адміністративно-територіальних одиниць необхідними ресурсами та надання широкого спектру послуг щодо належного утримання житла, рівня благоустрою населених пунктів та розвитком відповідної інфраструктури» [2].

Слід зазначити, що нормативне закріплення понять «житлово-комунальне господарство» та «комунальна інфраструктура» відсутнє. Традиційно термін «комунальна інфраструктура» застосовується для об'єктів житлово-комунального господарства, інженерних мереж та комунікацій, медичних, транспортних, освітніх та інших закладів, що знаходяться у комунальній власності органів влади та управління на місцевому рівні.

Взагалі, термін «інфраструктура» (*infrastructura*) у перекладі з латинської мови дослівно означає «нижчебудова» (*infra* – «нижче», *structura* – «будова», «розташування»). Уперше його почали застосовувати у 50-ті роки ХХ ст. для позначення комплексу загальних положень, які спрямовані на забезпечення позитивного розвитку підприємництва та задоволення потреб населення [3]. Саме інфраструктура забезпечує належне функціонування як окремого підприємства або організації, так і цілої території (села, селища, міста та т. ін.) з громадою, що мешкає на ній.

У праці [4] зазначається, що інфраструктура – це сукупність підприємств і установ господарського комплексу, які, на основі інтеграції певних виробничих, економічних, організаційних зв'язків між складовими частинами господарства, обслуговують основні галузі виробничої сфери та сфери послуг задля забезпечення гідних умов життя населення.

У науковій літературі також зустрічається поняття «комунальний майновий комплекс міста», що являє собою «сукупність матеріально-речових об'єктів підприємств, установ, інших господарств, сконцентрованих на території міста та призначених задовольняти потреби у праці та побуті місцевої спільноти» [5].

Зовсім інша справа з поняттям «житлово-комунальної послуги» – цей термін нещодавно був закріплений у п. 5 ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 09.11.2017 р. № 2189-VIII, який регулює відносини, що виникають у процесі надання та споживання житлово-комунальних послуг, у такому формулюванні: житлово-комунальні послуги – «результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг» [1]. Там само визначено і поняття «споживача житлово-комунальних послуг» – це індивідуальний або колективний споживач (там само, п. 13).

Слід зазначити, що нормативно-правова база у сфері житлово-комунального господарства є достатньо розвинутою, хоча назвати її досконалою вкрай складно. В основному, її складають галузеві документи, і закон України «Про житлово-комунальні послуги» можна вважати ледве чи не єдиним провідним документом у цій сфері. Так, у Реєстрі законодавчих та нормативних актів, які діють у галузі житлово-комунального господарства України [6] представлено широкий перелік документів, серед яких на першому місці стоїть Конституція України, потім – 7 кодексів (цивільний, житловий, господарський, кримінальний, податковий, «Про адміністративні правопорушення», «Про працю»), далі йдуть близько 20 законів України, серед яких; «Про благоустрій населених пунктів», «Про відходи», «Про електроенергетику», «Про відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за несвоєчасне внесення плати за спожиті житлово-комунальні послуги та утримання прибудинкової території», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про оренду державного та комунального майна». Цікаво, що сюди ж віднесено і закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про оплату праці» «Про захист прав споживачів», «Про захист персональних даних» та інші [6].

Серед документів багато постанов Кабінету Міністрів України, зокрема, «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги», «Про затвердження Типового договору про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій», «Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів», «Про затвердження Методики обрахування за спільне використання технологічних електричних мереж»; накази Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства, Міністерства з питань житлово-комунального господарства України, Державного комітету

України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду, Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України, інших міністерств та відомств (деякі з цих відомств у зв'язку із реформуванням та реструктуризацією вже давно змінили свої назви або взагалі перестали існувати, а окремі документи втратили чинність).

Отже бачимо, що наявна нормативно-правова база у сфері житлово-комунального господарства дуже розгалужена та недосконала. Вона недостатньою мірою забезпечує правові засади реформування житлово-комунального господарства, а також взаємовідносини підприємств і організацій цієї складної галузі міського господарства з індивідуальними та колективними споживачами житлово-комунальних послуг.

Список використаних джерел

1. Про житлово-комунальні послуги : закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 1. – Ст. 1.
2. Куц О. Є. Адміністративно-правове регулювання у сфері житлово-комунального господарства України в сучасних умовах : автореф. дис... к-та юрид. наук : 12.00.07 / Куц Олексій Євгенович ; Націон. юрид. академія України ім. Я. Мудрого. – Х. : 2011. – 20 с.
3. Інфраструктура – це комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур чи об'єктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poradumo.com.ua/50365-infrastryktyra-...chi-obyektiv>.
4. Інфраструктура, її види. Розвиток ринкової інфраструктури в Україні, її галузі і комплекси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edufuture.biz/index.php?title=%D0%...B8>.
5. Чепіга Т. М. Комунальний майновий комплекс міста: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / Т. М. Чепіга // Державне управління: теорія та практика. – 2012. – № 1. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12CTNMTA.pdf>. – 10 с.
6. Реєстр законодавчих та нормативних актів, які діють у галузі житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psub.ck.ua/documents/law.html>.

Бобровський Олексій Ілліч

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ ДО ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

У формуванні змісту сучасної діяльності органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) відносно новим стало поняття «розвиток». Польський учений Мирослав Ольчак дає таке визначення розвитку територіальних громад: «Під місцевим розвитком розуміється кількісне і якісне зростання життя місцевої спільноти, а також зростання місцевої економіки і рівня участі громадян у діяльності публічної влади, яка стосується цих громадян і територій, на якій вони проживають» [1, с. 8].

Об'єднуючою платформою для розвитку ідей місцевої влади, жителів і бізнесу повинен стати інститут розвитку територіальних громад і його соціально спрямований управлінський контент. Він повинен створювати у жителів громади здатність до сприйняття запропонованих трансформацій і їх спрямування на позитивні перетворення. Визначені місія, сфера відповідальності, функції і завдання, становлення чіткого порядку здійснення заходів розвитку, спрямування і координації дій при розробці положень, стратегій, і планів розвитку, розробка і дотримання уставу громад повинні стати регламентуючими і регулюючими чинниками проведення реформи місцевого самоврядування. Ця умова може бути якісно виконаною в разі попередньої підготовки жителів громади до запланованих трансформацій і їх сприянню позитивних перетворень.

У складі супроводжуваних результатів реформи слід розглядати ліквідацію несумісності, несумірності, незіставності і неузгодженості суспільних процесів на територіях громад. Підвищення привабливості спільних дій, поява спільних цінностей, креативного мислення і розвитку поглядів на безальтернативність руйнації розгалуження і роздроблення колективної власності громади і їх спільного раціонального використання повинні стати одним із чинників майбутнього розвитку.

Формування корпоративності жителів громади, виховання і набуття творчого мислення здійснюється протягом усього життя шляхом поновлення знань, набуття практичного досвіду, створення умов їх реалізації в облаштуванні власного життя. Тому одночасно із реформаторськими заходами місцевого самоврядування, які проводить держава і місцева влада на рівні громад, повинна розроблятися і впроваджуватися система мотивації і організації психологічної активності взаємодіючих суб'єктів з метою створення і підтримки вмінь щодо налагодження спільної праці, праці в команді, вмінь організації бізнесу та інших навичок спільної діяльності. Мова йде не про поведінку, що успадковується генетично, а про поведінку, яка має бути сформована в процесах життєвого шляху.

Процес творчої взаємодії починається у сфері культури управління, яке створює умови для підтримки і розвитку культури мислення, сприяє психологічній активності до участі в спільній діяльності. Її критеріями можуть бути довіра, повага, відвертість, надійність та інші відносини до керівництва, колег і співробітників, що формують глибинні механізми спільної діяльності. Це зумовлює необхідність спеціального підвищення кваліфікації і навчання керівного корпусу ОТГ, залучення до їх складу працівників з відповідними компетенціями, цілеспрямованих і амбітних осіб.

Суттєві потенційні можливості жителів ОТГ і максимальне їх залучення до активних дій як суб'єктів господарювання і учасників народовладдя виявляються в організації соціального партнерства і соціального підприємництва.

Соціальне підприємництво як особливий вид бізнесу бере свій початок у країнах США і Євросоюзу. Спочатку такі підприємства розглядались, як підприємства малого бізнесу. Підхід щодо включення малого бізнесу в національну економіку як економічного гравця в США розпочато в 1953 р. з

утворенням спеціальної державної інституції з управління цими процесами «Адміністрація малого бізнесу». У країнах ЄС малі підприємства почали свій шлях з 1977 р. Підтримка малого бізнесу здійснювалася за принципами необхідності розвитку національної економіки, яка об'єктивно вимагає вирішення суспільного завдання створення таких підприємств, які б могли здійснювати господарські ніші для великих підприємств, сприяти вирішенню проблем зайнятості та інноваційного розвитку соціальної сфери. Це обумовлюється закономірностями розвитку науково-технічного прогресу, який потребує синтезу всіх учасників економічної системи – великого, середнього і малого бізнесу. Згодом усі такі підприємства зайняли достатньо значну питому вагу серед господарюючих об'єктів, спрямували свою діяльність на вирішення нагальних соціальних проблем і стали називатися соціальними, хоча напрями їх діяльності продовжували бути підприємницькими.

Оцінка діяльності малих підприємств у зарубіжних країнах за показниками товарообігу, обсягу внутрішнього валового продукту, продуктивності праці, середньої заробітної плати, інвестиційної діяльності розрахована за кінцевими результатами, у тому числі на одного працівника. Порівняння їх із досягнутим рівнем великих підприємств показали, що вони є рівноправними гравцями в економічному і соціальному середовищі суспільства.

Соціальне підприємництво в Україні почалося з 2014 р. і стало розглядатися як модний тренд, який широко обговорюється і привертає до себе увагу багатьох громадських організацій, ініціативних груп і активних жителів. Не ставлячи за мету розгляд переваг такого виду підприємництва, розглянемо доцільність його використання як форми організації суспільної діяльності в ОТГ. Надання їм нових повноважень і самостійності в самоврядній діяльності мотивує громади до пошуку нових підходів до вирішення соціальних проблем самостійне, не звертаючись до державної влади. Організаційна форма соціальної діяльності соціального підприємництва має за мету спрямувати економічну діяльність на вирішення соціальних проблем і досягнення соціальних цілей розвитку. Такі підприємства можуть займатися і прибутковою діяльністю, спрямовуючи увесь прибуток на вирішення соціальних проблем. Може здійснюватись і безприбуткова діяльність стосовно надання соціальних послуг за собівартістю. Соціальні підприємства характеризуються інноваційним характером спільної діяльності і меншою імовірністю економічного банкрутства і ризику, оскільки створюються на муніципальній територіальній власності і творчо співпрацюють із місцевою і державною владою, можуть виконувати державні й муніципальні заклади щодо надання соціальних благ. Якщо соціальне підприємство є прибутковим, воно може створювати спеціальний фонд розвитку, призначений для задоволення соціальних потреб громад. З боку держави і місцевої влади соціальне підприємництво підтримується різними фондами, пільговим кредитуванням, соціальним інвестуванням, наданням державних і муніципальних замовлень і замовлень великих підприємств. Формами соціальних підприємств є соціальні кооперативи, гібридні соціальні підприємства, соціальні мережеві структури, соціальні корпорації та інші. Вони можуть мати різні мотиваційні настанови під час заснування, але результати діяльності повинні спрямовуватись на підвищення

соціального добробуту населення, внесок у соціальний прогрес. Жителі територіальних громад стають суб'єктами соціальної політики.

Органи управління соціальними підприємствами формуються згідно з установчими документами: уставами, кодексами – сповідують принципи і засади соціального управління і діють відповідно до їх змісту. Використовуються і місцеві нормативні документи, і нові ідеї. Однак в ОТГ поки що не вирішені багато проблем щодо їх створення.

Сила соціальної енергії ОТГ поки що повністю не мобілізована. Серед недоліків слід окремо виділити недостатнє залучення молоді до участі в рішенні питань соціального саморозвитку. Соціальні проекти в заходах розвитку займають незначну частку. Очевидно, що створення і підтримку повноцінного життєвого середовища в громадах слід починати зі шкільного віку, залучаючи школярів старших класів і батьків до розробки і реалізації проектів розвитку громади. Створенню соціальних проектів повинні передувати просвітницькі заходи, спрямовані на роз'яснення сутності методів проектування і їх застосування під час створення соціальних послуг. Необхідним є проведення консультацій, тренінгів, ділових ігор стосовно технологій надання соціальних послуг і створення соціальних благ. Напрямок активізації участі молоді в реалізації соціальних проектах можуть бути проекти організації фізичної культури, з розвитку комп'ютерної освіти, контролю за станом природних ресурсів, опіка над немічними старими, формування мережі молодіжних клубів за інтересами, участь у створенні розбудові муніципальних парків, скверів, спортивних майданчиків та ін. Процеси соціалізації життя територіальних громад потребують більш широкого використання проектного підходу до розробки соціальних проектів, які стануть дієвими важелями управління їх розвитком.

Список використаних джерел

1. Партисипативне стратегічне планування в органах місцевого самоврядування : посібник для об'єднаних територіальних громад / Мірослав Ольчак. – Варшава : Фонд розвитку місцевої демократії, 2017. – 104 с.

Виноградова Наталія Леонідівна

Сорока Станіслав Дмитрович

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У контексті реалізації завдань стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» особливої актуальності набуває питання трансформації системи місцевого самоврядування. Розвиток місцевого самоврядування, його дієвість значною мірою визначається якістю взаємодії та взаємовідносин органів місцевого самоврядування із органами державної влади. Ефективна модель взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування має забезпечувати необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад. При цьому розгляд питань взаємодії завжди відбувається комплексно разом із вивченням розподілу відповідальності,

компетенції й повноважень між цих двох інституцій. Такі науковці як Бабінова О. О., Городецька С. Л., Колодій А. Ф., Князев В. М., Липовська Н. А., Мартиненко В. М., Пухтинський М. О, Серьогін С. М. та ін. розглядали різні аспекти цієї проблеми.

Можна виокремити такі рівні взаємодії, а отже й відповідальності в системі публічного управління, зокрема, взаємовідносин, де однією із сторін виступають органи місцевого самоврядування, або територіальна громада: «держава – громадянське суспільство», «державна виконавча влада – місцеве самоврядування», «місцеве самоврядування – територіальна громада», «державний службовець (посадова особа) – суспільство». Очевидно, що можна розширити цей перелік, деталізуючи і рівні, і учасників, і форми, і характер взаємодії. Необхідно зазначити, що для всіх учасників відносин характерно домагатися реалізації своїх інтересів та цілей, які можуть не збігатися, а іноді й суперечити одні одним. Через що форми взаємодії на будь-якому рівні можуть різнитися від співробітництва, яке ґрунтується на взаємній підтримці та міцних взаємозв'язках учасників (позитивна форма взаємодії) до відкритого суперництва, протистояння, навіть до збройних зіткнень (негативна форма взаємодії). Дослідники Письменний І. В. та Липовська Н. А., аналізуючи взаємодію між владою і суспільством, відзначають, що «негативні форми взаємодії ведуть до порушення зв'язків між учасниками, блокування та ізоляції опонентів, конфліктів і насильства... Позитивні форми взаємодії пов'язані зі зміцненням відносин і взаємною довірою, партнерством і співпрацею при виробленні спільних рішень» [1, с. 6].

На сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування, коли відбувається його реформування на засадах децентралізації, деконцентрації владних повноважень значну увагу привертають проблеми взаємодії на рівні «державна виконавча влада – місцеве самоврядування». Децентралізація державного управління, яка розуміє під собою передання функцій і повноважень щодо управління суспільними справами від центру до органів місцевого самоврядування, передбачає перш за все, заходи з фінансової та фіскальної децентралізації, забезпечення спроможності місцевого самоврядування. Наразі одним із найбільш незбалансованих залишається питання реалізації делегованих повноважень, право на виконання яких щодо органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій врегульоване Конституцією України, а їх коло встановлене законами України «Про місцеве самоврядування України» та «Про місцеві державні адміністрації» [2].

Яким же чином мають змінитися взаємини на зазначеному рівні? Згідно з проектом закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», який зараз знаходиться на розгляді Конституційного Суду України для одержання висновку щодо відповідності його вимогам ст. ст. 157 і 158 Конституції України передбачається зміна окремих положень Конституції України щодо адміністративно-територіального устрою. Зокрема, закріплено, що територія України поділена на громади. Громада є первинною одиницею в системі адміністративно-територіального устрою України. Змінами вилучаються з конституційного регулювання місцеві державні

адміністрації та відповідно скасовується інститут голів місцевих державних адміністрацій. Натомість основні повноваження зосереджуються на базовому рівні – у громаді. Передбачається утворення виконавчих органів місцевого самоврядування громади, які є підконтрольними й підзвітними раді громади. При цьому голова громади головує на засіданнях ради громади, очолює виконавчий орган місцевого самоврядування громади. У свою чергу районна рада, обласна рада обирає зі свого складу відповідно голову районної ради, голову обласної ради, який очолює виконавчий комітет ради [3].

Згідно із цим проектом матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є: 1) земля, рухоме і нерухоме майно, природні ресурси, інші об'єкти, що є у комунальній власності територіальної громади; 2) місцеві податки і збори, частина загальнодержавних податків та інші доходи місцевих бюджетів. Об'єкти спільної власності територіальних громад перебувають в управлінні районної чи обласної ради та утримуються за рахунок коштів відповідно районного чи обласного бюджету. Вказується, що держава забезпечує сумірність фінансових ресурсів та обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Конституцією та законами України. При цьому передбачається, що зміна компетенції органу місцевого самоврядування здійснюється з одночасними відповідними змінами у розподілі фінансових ресурсів і держава компенсує витрати органів місцевого самоврядування, спричинені рішеннями органів державної влади. Крім того, територіальні громади можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби [3].

Слід зазначити, що на сучасному етапі реформування органів місцевого самоврядування значна увага починає приділятися формуванню регіонального рівня публічної влади. І у контексті аналізу взаємодії органів місцевого самоврядування, вважаємо за доцільне звернутися до характеристики цих взаємин, яку наводить Гройсман В. Б. у своїй статті: «основним питанням публічної влади на регіональному рівні є умови співіснування державних та регіональних органів, адже роль і значення землі в політико-правовій системі України насамперед визначатимуться співвідношенням загальнонаціонального та регіонального інтересів. Безперечно, що основою такого співіснування є розмежування повноважень на основі принципу доповнюваності, а не панування однієї системи публічної влади над іншою» [4]. І далі автор наголошує, що кожен рівень територіально-владної самоорганізації повинен бути чітко визначений з функціональної та ресурсної точки зору на законодавчому рівні і саме з цього розпочинатися справжня, ефективна реформа місцевого самоврядування, яка сприятиме побудові активного громадянського суспільства в державі.

Способом організації взаємодії у відносинах між державою та громадянським суспільством виступає громадянський діалог. В ході громадянської взаємодії відбувається узгодження суспільних інтересів через громадянський діалог, досягнення суспільних компромісів: «він пом'якшує соціальні суперечності, та конфлікти та спрямовує їх в інституційний контур,

де вони, за допомогою правових засобів та процедур, знаходять своє вирішення, або переводяться в площину поетапних узгоджень» [1, с. 9]. Важливим у цьому контексті зауваженням дослідників є розуміння того, що «демократія не може будуватися тільки на пріоритеті більшості. Вона теж здатна помилятися, тому принцип більшості повинен бути доповнений такими принципами, як свобода і компроміс» [1, с. 10].

Напрямами подальших досліджень, на нашу думку, може стати детальне вивчення взаємодії представницьких та виконавчих органів муніципальної влади, партнерських відносин у трикутнику влада – бізнес – громада, взаємовідносин між посадовими особами місцевого самоврядування та представниками громадських об'єднань та ін.

Список використаних джерел

1. Письменний І. В. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством / І. В. Письменний, Н. А. Липовська // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 9(23), вересень. – С. 5 – 11.

2. Ященко Т. М. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій з питань реалізації делегованих повноважень / Т. М. Ященко // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 2(29). – С. 183 – 189.

3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : проект Закону України. – Режим доступу : <http://constitution.gov.ua/work/item/id/10>.

4. Гройсман В. Б. Місцеве самоврядування: проблеми розвитку / В. Б. Гройсман // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 3(26). – С. 280.

Ігнат Олександр Володимирович

ПРИНЦИПИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ЯК ОСНОВА МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Кількість громад, які використовують механізм міжмуніципального співробітництва в Україні поступово зростає. Переважно, громади об'єднують кошти і зусилля для вирішення питань у сферах житлово-комунального господарства, благоустрою, пожежної безпеки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Водночас, визначаючи значний потенціал міжмуніципального співробітництва дослідники вважають, що на цей час рівень розвиненості співробітництва територіальних громад в Україні не можна вважати достатнім [4]. На наш погляд, процеси міжмуніципального співробітництва можуть сприяти забезпеченню сталого розвитку територіальних громад. На це вказують і положення відповідних програмних документів міжнародного рівня, спеціалізовані наукові дослідження і матеріали науково-практичних комунікаційних заходів (наприклад, [1 – 3; 5 – 10; 14]).

Під час вивчення стану регіонального та місцевого розвитку в сучасній Україні у роботі «Сталий розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання» О. Бобровська акцентує на пріоритетності розвитку «низових

ланок» – територіальних громад – і підвищенні відповідальності всіх гілок влади за його досягнення [1]. Для цього, на її думку, необхідним є застосування інноваційних інструментів місцевого розвитку як підґрунтя для створення сприятливого середовища, зокрема, упровадження корпоративного підходу та застосування принципів сталого розвитку задля реалізації «Глобальних Цілей сталого розвитку 2030» [1; 10] та інших підходів, що підсилюють соціальну згуртованість на місцевому рівні.

Європейський Союз виступає світовим лідером з упровадження принципу сталого розвитку. Стратегія виваженого, сталого та всеосяжного зростання «Європа-2020» реалізується в ЄС з 2010 р. Відповідно до цієї Стратегії як основні чинники зміцнення економіки встановлено: виважене зростання: розвиток економіки, заснованої на знаннях та інноваціях; стале зростання: створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів, екології та конкуренції; – усеосяжне зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної та територіальної згоди [6; 12].

На ресурсі Вінницької обласної Асоціації органів місцевого самоврядування подано переклад 16 принципів сталого розвитку громади (16 Principles for recreating the world) [11], які запропоновано «Центром чотирьох світів для вивчення розвитку» (Four worlds centre for development learning) [13]:

1. Люди здатні змінювати світ (Human beings can transform their world).
2. Розвиток починається зсередини (Development comes from within).
3. Відновлення – необхідна складова розвитку (Healing).
4. Бути справедливим – непорушне правило (Justice).
5. Немає бачення, немає розвитку (No vision, no development).
6. Автентичний розвиток на основі культури (Culture).
7. Комплексний підхід (Interconnectedness).
8. Біль одного є болем кожного; честь одного є честю усіх (The hurt of one is the hurt of all; the honour of one is the honour of all).
9. Єдність – необхідна передумова розвитку (Unity).
10. Залучення – рушійна сила розвитку (Participation).
11. В основі відновлення та розвитку – духовність (Spirit).
12. Сталий розвиток потребує моральної та етичної основи (Morals and ethics).
13. Навчатися один у одного протягом усього життя (Learning is the engine of change).
14. Сталість – основна особливість розвитку (Sustainability).
15. Рух до позитивного – головна стратегія розвитку (Move to the positive).
16. Станьте тими змінами, які ви прагнете побачити (Be the change you want to see).

Розглянемо сутність п'ять з цих принципів які, на наш погляд, найбільш сприятимуть налагодженню процесів міжмуніципального співробітництва.

Немає бачення, немає розвитку (5). Активізувати потенціал громад може формування бачення власного майбутнього та розуміння того, що саме забезпечить стабільність у світі, що постійно змінюється. Без наявного

бачення не може бути розвитку. Якщо громади об'єднуються, щоб поліпшити своє життя, окрім бажання, їм також слід мати бачення того, що вони хочуть змінити і чого досягти. Для цього необхідно застосовувати апробовані практики стратегічного планування.

Автентичний розвиток на основі культури (6). «Зцілення» навколишнього природного, соціального і економічного середовища й подальший розвиток повинні бути засновані на мудрості, знаннях і розумінні життєвих процесів й особливостей культурного середовища. Водночас, під час реалізації спільних проектів на території розкривається людська потенціал, що сприяє розвитку культури.

Залучення (10) – рушійна сила розвитку. Розвиток відбувається і бажані цілі досягаються лише за умов, коли мешканці територіальної громади роблять свій особистий внесок в загальну справу. У розвитку громад участь – це особистий вклад, переданий через дію. Дія є істотною складовою не лише розвитку громад, але і всієї іншої діяльності людей. Саме тому під час реалізації проектів міжмуніципального співробітництва необхідно на всіх етапах життєвого циклу проекту передбачити пакети робіт із залученням мешканців громад.

Сталість (14) – основна особливість розвитку. Забезпечити сталість означає створення умов, за яких процес, що утворюється в результаті реалізації проекту результативно протікає протягом тривалого часу. У розвитку громад можна говорити про кілька видів сталого розвитку [11]:

- програмна сталість – це життєздатність та насиченість процесів навчання й зростання потенціалу громад-учасниць міжмуніципального співробітництва;

- екологічна сталість означає процвітання природних систем, від яких залежить якість життя на території громад і регіону в цілому;

- соціальна і культурна сталість можуть розглядатись як позитивні наслідки втручання проекту міжмуніципального співробітництва на соціальне середовище буття людей у громадах;

- економічна сталість означає безперервне забезпечення приросту багатства та процвітання. Економічний сталий розвиток, подібно до біологічного, збільшує різноманітність стратегій на території. Економічна стійкість означає не лише виробництво, а й справедливий розподіл благ таким чином, щоб усі учасники місцевого та регіонального розвитку могли задовольнити свої основні потреби.

- політична сталість має прояв у результативності процесів прийняття рішень, встановлення та розподілу влади на території. Процеси громадського розвитку не є життєздатними, якщо політичні сили, які виступають проти них є сильнішими за політичні сили, що їх підтримують. Тому дуже важливо заручитись підтримкою організацій та лідерів, які здійснюють вплив на політико-економічне середовище на території, де реалізуються проекти міжмуніципального співробітництва.

Таким чином, викликом для розвитку громад є гармонізувати екологічні, соціальні, економічні, політичні і культурні потреби і не розвивати один з видів за рахунок іншого. Реалізації цього сприятиме дотримання п'ятої цінності. Станьте тими змінами, які ви прагнете побачити (16). У процесі розвитку громад через реалізацію проектів міжмуніципального співробітництва розроблення успішних стратегій передбачає як відтворення позитивних моделей і кращих практик, що вже реалізовані іншими громадами, так і генерацію нових рішень самими учасниками. Тому громади-учасниці міжмуніципального співробітництва повинні намагатися бути прикладом змін, які вони прагнуть бачити в світі.

Як визначає О. Бобровська, «територіальні громади мають найбільш тісний зв'язок влади з громадянами, більш наочні і відчутніші результати діяльності» [2, с. 60]. У цьому контексті можна очікувати, що спільні проекти громад у межах міжмуніципального співробітництва за належного управління ними і за умов дотримання учасниками принципів сталого розвитку матимуть сталі результати і позитивні наслідки.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю. Сталий розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Ю. Бобровська // Публічне адміністрування: теорія та практика : електрон, зб. наук. пр. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ. – 2016. – Вип. 1(15). – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-0\(15\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-0(15)/15.pdf).
2. Бобровська О. Формування та відтворення потенціалу сталого розвитку територій регіону / О. Бобровська // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2017. – Вип. 1. – С. 54 – 61.
3. Глобальні Цілі сталого розвитку 2030. – Режим доступу : [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web(2).pdf).
4. Ігнат О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку е-взаємодії у сфері співробітництва територіальних громад в Україні / О. В. Ігнат // Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ : зб. тез допов. II Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р., М. Херсон. – Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2018. – С. 264 – 266.
5. Інновації громад: адміністративні послуги, міжмуніципальне співробітництво, сталий розвиток / Київська обласна державна адміністрація ; Департамент економічного розвитку і торгівлі Київської ОДА. – Режим доступу : <http://koda.gov.ua/news/innovacii-gromad-administrativni-po/>.
6. Кравченко Т. А. Основа Сталого розвитку територіальних громад системний підхід до реалізації національних інтересів України / Т. А. Кравченко // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування [Електронне фахове видання]. – 2014. – № 1. – 19 с. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/2014_1/24.pdf.
7. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – 174 с. – Режим доступу : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
8. Сталий людський розвиток місцевих громад : наукові праці ВНЗ-партнерів Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» ;

укл. : М. А. Лепський, І. В. Дударева ; за заг. ред. М. А. Лепського. – К. : Проект ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», 2015. – 464 с. – Режим доступу : http://cba.org.ua/images/stories/Monography_final_text.pdf.

9. Цілі Розвитку Тисячоліття – Україна 2015 : Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Інститут демографії та соціальних досліджень, ПРООН в Україні. – К. : 2016. – 132 с.

10. Цілі сталого розвитку 2016 – 2030 / United Nations Ukraine. – <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

11. 16 принципів сталого розвитку громади / Вінницька обласна Асоціація органів місцевого самоврядування; перекл. А. Фінюк, ред. Д. Стремецька. – Режим доступу : <http://sg.vn.ua/news/16-piyntsyviv-stalogo-rozvytku-gromady/>.

12. European strategy for smart, sustainable and inclusive growth «Europe 2020». – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-researcheuropean-commission-europe-2020-2010.pdf>.

13. Four worlds centre for development learning. – Access mode: <http://www.fourworlds.ca/>.

14. SDG Compass: Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу / GRI ; UN Global Compact ; wbczd. – https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf.

Кравченко Тетяна Анатоліївна

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ АДВОКАСІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ В УКРАЇНІ

Розвиток взаємодії громадянського суспільства та влади посилюється в контексті децентралізації державного управління, що вимагає підвищення участі громадськості у процесі прийняття суспільно-політичних рішень, особливо на місцевому рівні. Системні реформи, які продовжуються в Україні, мають подолати неефективність системи управління на місцях, зробити об'єднані територіальні громади дієздатними суб'єктами реалізації політики економічного розвитку, добробуту, захисту прав і свобод людини.

Участь громадян в управлінні місцевими справами є однією з ключових фундацій місцевого самоврядування, на основі чого ґрунтується існування багатьох форм впливу на процес ухвалення управлінських рішень на місцевому рівні. Адже збереження функцій і повноважень інститутів самоорганізації та самодіяльності громадян визначають ступінь розвиненості громадянського суспільства і сприяють розвитку демократії й підвищенню рівня політико-правової культури соціуму на всіх етапах розвитку держави в будь-якій країні.

Тому по мірі становлення громадянського суспільства та узагальнення досвіду його розвитку зростає увага вітчизняних та зарубіжних дослідників до громадських організацій як до одного з впливових стейкхолдерів у сучасному українському політичному процесі.

Слушною є теза Алексіса де Токвіля, який стверджував, що без активної участі громадян у діяльності егалітарних інститутів, громадських асоціацій та інших політично релевантних організацій неможливо забезпечити демократичний характер політичної культури і соціально-політичних інститутів. Досвід вироблення політичної волі і колективного прийняття рішень має кардинальне значення для відтворення демократії саме тому, що сучасне громадянське суспільство засноване на егалітарних принципах і універсальному доступі [1, с. 41].

Наукова думка вирізняє локальні характеристики демократії (універсальні та специфічні), до яких входять феномени: належності до громади, що сприяє активізації участі жителів у справах територіальної одиниці; деліберації, оскільки для сучасного демократичного процесу необхідним є налагодження діалогу між різними соціальними групами, які проживають у громаді; політичної освіти для подолання прірви між елітою та пересічними громадянами у знаннях про політику, що сприятиме підвищенню їх участі; забезпечення гарного врядування та соціального добробуту у громаді, що забезпечуються місцевим контрольованим урядом, який підтримує комунікації з громадянами. Природно, що в умовах незавершеності демократичних перетворень в Україні, на часі триває пошук нових форм взаємодії інститутів місцевого самоврядування з громадянським суспільством, мають місце різні спроби налагодження системи інформування населення про діяльність влади, намагання забезпечити сталий зворотній зв'язок між інститутами публічної влади та громадянами у рамках формування культури державно-громадського управління. Відповідно до цього, з'являються окремі намагання використовувати механізми та інструментарій електронної демократії на місцевому рівні, запровадження механізмів громадської експертизи, інші сучасні діалогові форми політичної комунікації.

Процес впливу громадських організацій на вироблення державної політики має три вектори. Перш за все – допомога у визначенні найбільш актуальних проблем (узгодження шляхів подолання проблеми, визначення пріоритетності завдань). Другий вектор – це політичне конструювання шляхів розв'язання проблеми (вибір найбільш правильного шляху з усіх можливих). Третій – це імплементація теорії в практику (безпосереднє вирішення проблеми). Визначають наступні можливі шляхи впливу громадських організацій на публічну політику: безпосередня взаємодія, консультативні дії, переговорні процеси з владними структурами та наглядовий контроль.

Одним із важливих інструментів демократичних перетворень є кампанії адвокати (громадянське лобювання, громадянське заступництво, громадянське представництво, представлення інтересів та захист прав громадян, адвокація), які все частіше використовують громадські організації, місцеві активісти, засоби масової інформації.

Адвокація є комплексною технологією впливу громадськості на діяльність органів публічної влади. Поняття «адвокація» з'являється на початку 90-х рр. і означає будь-яку спробу вплинути на прийняття рішень політичної еліти від імені певного колективного інтересу (місцевої громади).

Інститут професійного лобювання та адвокати (Вашингтон) дає таке визначення поняття Advocacy (подано в перекладі): «Адвокати складається з організованих зусиль і дій, які ґрунтуються на реальному стані речей. Ці організовані дії порушують приховані, раніше ігноровані проблеми, з метою впливу на громадські думку й політику для того, щоб спільнота наблизилася до справедливого та гідного суспільства».

Термін «адвокати» вже давно вийшов за межі виключно американської правової системи й був запозичений науковцями інших держав для позначення впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів. Осторонь цих процесів не пройшла й Україна. Останнім часом термін «адвокати» як еквівалент категорії «вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів» все активніше використовується українськими науковцями. Зокрема, вітчизняні вчені зазначають, що в науковій літературі загалом можна зустріти три підходи до визначення поняття «адвокати». Згідно з першим підходом, адвокати – це процес, у якому індивіди та організації досягають впливу на прийняття владних рішень. Представники другого наукового підходу розуміють термін «адвокати» як організовані дії, спрямовані на здійснення впливу на певних осіб та/чи організації, що приймають рішення, або на політиків, щоб змінити певну ситуацію на краще. За третім підходом, адвокати – це діяльність із захисту прав та інтересів громадян шляхом їх участі в процесі прийняття рішень, спрямованих на зміни тощо.

Ці зусилля та дії мають на меті переконати представників політичної та економічної влади виробити, прийняти та втілити рішення, що будуть здатні покращити життя людей, які мають менше економічних можливостей та політичної влади. Особи, які потерпають від наявної проблеми чи розуміють її існування, не завжди мають можливість самотійно цю проблему усунути. Тому і виникає потреба знайти тих, хто в силах проблему вирішити, і вплинути на них. Звідси і питома риса адвокати – вплив на осіб, які приймають рішення. Адвокати – метод та процес впливу на людей, які приймають рішення, та на громадську думку щодо проблемних питань. Воно спрямоване на мобілізацію громадських дій для досягнення змін у суспільстві, в тому числі проведення законодавчих та політичних реформ з метою вирішення вищезазначених проблем.

В Україні поняття адвокати має вже свій термін – «Громадянське представництво». Визначення адвокати запропоноване Творчим центром Каунтерпарт (Київ): Громадянське представництво – організовані зусилля, спрямовані на системні й незворотні зміни в довколишньому середовищі; захист і представництво інтересів іншого.

В літературі можна зустріти і такі визначення:

1) Адвокати – це процес, в якому індивіди та організації досягають впливу на прийняття владних рішень.

2) Адвокати – це організовані дії, спрямовані на здійснення впливу на певних осіб та/чи організації, що приймають рішення, або на політиків, щоб змінити певну ситуацію на краще.

3) Адвокасі – це діяльність по захисту прав та інтересів громадян шляхом їх участі в процесі прийняття рішень, які спрямовані на зміни та інші [2].

Поділяючи думку американських фахівців [3], вважаємо, що будь яка діяльність адвокасі повинна мати три головних очікуваних результати:

- системні зміни (залучення громадян до процесу прийняття рішень; прозорість прийняття рішення; підзвітність тих, хто приймає рішення);
- зміна політики (громадське лобювання);
- демократичні зміни (громадяни усвідомлюють і використовують свою силу і свої права бути залученими до процесу прийняття рішень).

Стратегії імплементації адвокасі зводяться до переговорів, лобювання, а також створення коаліцій та схем взаємодії між різними організаціями, набуття легітимності в органах публічного управління. Використовуються також засоби масової інформації та проведення кампаній, що являють собою систему прямих дій.

Науковці зазначають, що адвокасі буде успішним, якщо громадська організація має: членство однорідних організацій, що зможуть створити чітку платформу для адвокасі, а також продуману програму з чіткою метою та федеративну структуру (наприклад, з регіональних організацій). Для успішного здійснення адвокасі необхідно мати неформальні зв'язки з лідерами державних структур, солідне «самофінансування», адже діяльність адвокасі вимагає повної незалежності від донорів.

Результати успішності або провалу адвокасі можна оцінити двома способами – шляхом визначення «ефективності політики» (наскільки повно були досягнуті поставлені цілі) та «користі для громадянського суспільства» (наскільки зміцнились місцеві суспільні інститути і як змінилась участь громади в прийнятті політичних рішень). Слід зазначити, що виконання всіх вимог, поставлених громадськими організаціями, здійснюється рідко. Але певний успіх досягається в результаті численних компромісів, у результаті яких початкові цілі трансформуються, стають помітними нові проблеми, намічаються шляхи їх вирішення. Для успішності кампанії адвокасі слід визначити, на якому рівні вона буде найбільш ефективною (місцевому, регіональному чи національному).

Надзвичайно важливо сформулювати проблему в такий спосіб, щоб вона стосувалася прагнень якомога більшої кількості людей і мала якнайменше супротивників.

Виділяють два типи проблем відповідно до їх реального вирішення громадськими організаціями: загальні і локальні. Загальні/складні проблеми («high salience issues»): захист прав людини, боротьба проти ядерної зброї, національна безпека. Локальними/простими проблемами є такі, вирішення яких не потребує багато грошей і не стосується життєвої небезпеки («low policy issues»). Це – проблеми гендерної рівності, 5 соціального захисту. На перший тип проблем важко, а інколи й неможливо вплинути громадським організаціям. Важливо звертатися до їх вирішення тоді, коли вони є найбільш актуальними (військовий конфлікт, засідання ООН). На відміну від локальних, загальні проблеми потребують більше часу, матеріальних та людських ресурсів для вирішення, не можуть бути вирішені самі по собі – може

скластися ситуація, коли не буде впевненості, які саме потреби слід задовольняти насамперед та в чому полягає проблема. Другий тип проблем є завжди відкритим для впливів, зокрема для лобіювання громадськими організаціями [4].

Деякі науковці – прихильники методології біхевіоризму дотримуються точки зору, що територіальна громада є ідеальним майданчиком для конструювання змістовної демократії. Саме на обмеженому просторі, де функціонують територіальні спільноти, можна нейтралізувати поділи громадян за соціальними, економічними, етнічними ознаками та організувати «діалог-ліберачію» з приводу питань, що мають спільну значущість. З цього погляду в кампаній адвокати існують характерні особливості:

- процес адвокати зачіпає різні верстви населення територіальної громади шляхом аналізу, розробки стратегій та прийняття рішення з метою захисту їх прав (наприклад, права на безпечне навколишнє середовище);

- під час адвокати громадяни навчаються впливати на певні зміни та прийняття важливих політичних, економічних та соціальних рішень на місцевому рівні;

- постійне обговорення та аналіз проблеми допомагає органам місцевого самоврядування здійснювати оперативні дії по зміні ситуації, виходячи з довгострокового бачення позитивних перспектив;

- створюються спільні ініціативи громадян, груп, організацій, що ведуть до змін. В контексті цього можна зазначити, що позитивно сформована локальна ідентичність – це своєрідні ліки від соціальної апатії, розпачу та ліні, які ще так притаманні певній частині українського соціуму;

- під час адвокати відбувається комплексний та різносторонній вплив на процес прийняття важливих для життя територіальної громади рішень.

Таким чином, під час адвокати відбувається поєднання різних форм та способів впливу на політику органів публічної влади, активне залучення громадськості, формується локальна ідентичність територіальної громади, а максимальна публічність та прозорість процесу забезпечує ефективність та успішність адвокати.

Список використаних джерел

1. Коэн Дж. Л. Гражданское общество и политическая теория / Джин Л. Коэн, Эндрю Арато. пер. с англ. / общ. ред. И. И. Мюрберг. – М. : Весь Мир, 2003. – 784 с.

2. Навроцький В. В. Кампанія адвокати як інструмент демократичних перетворень / В. В. Навроцький, М. В. Менджул. – Ужгород : «Видавництво Олександри Гаркуші», 2011. – 61 с.

3. Тадрос Надер. Пособие по адвокации: власть и участие народа [Электронный ресурс] / Надер Тадрос. – Режим доступа: <http://www.advocate-for-children.org/ru/advocacy/start>.

4. Практика социальной работы / под. ред. К. Ханвея, Т. Филпота. – К. : Ін-т громад. сусп-ва, 2000. – 73 с.

5. Бринош І. В., Бойко А. М. Адвокасі в дії: кампанії, які змінюють місцеву політику / І. В. Бринош, А. М. Бойко // Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України». – Одеса : 2014. – 160 с.

Ferhat Küp
Bülent Pişkin

AN OVERVIEW OF PRECISION AGRICULTURAL TECHNOLOGIES

Agricultural products were previously considered only food products. It met the primitive agricultural needs. Especially in 1763 by James watts, the discovery of steam engines, the industrial revolution between the years 1700 – 1850 with the increase of the use of machinery, agricultural products not only as a product of food, but also for many branches of industry has been raw material. Today, agricultural products are used extensively from textiles to cosmetics, from medicine to energy in many areas. All these factors in a variety of ways to meet emerging needs in addition with increasing population growth has started to be searched. In order to meet the food needs of the growing world population, it is necessary to work on issues such as international cooperation, sustainable agricultural development, environmentalist approaches, use of advanced technology in agricultural production in a broader sense (Cox, 2002). In order to meet the nutritional needs of the growing population, yield and production increase in agricultural production has been the main target. Improvement of product quality, reduction of production inputs, protection of natural resources, human and environmental health have been in the forefront. As a result of these problems, the ways of making agricultural production that is compatible with the environment has been investigated. New agricultural production systems such as integrated production, sustainable agriculture, ecological or biological agriculture are being developed to create a healthy agricultural structure (Yaşar akıncı ve ark.2003).

As a result, agricultural revolutions emerged. We know the agricultural revolution as 4 stages. The first agricultural revolution is the domestication of plants and animals, the second one is the use of iron plows and horses and the use of the 3-way rotation system which is the type of agricultural production, the third is the use of biotechnology in agriculture (green revolution) and the fourth is the digital revolution.

As a result of the digital revolution, sensitive agricultural technologies have emerged. With the developing technology, it is seen that while increasing the productivity, at the same time, unconsciously brings with it many problems. Problems were determined as energy is exhaustable, agriculture is the 3rd factor that constitutes greenhouse effect, and pesticides and fertilizers are harmful to ecology. Agriculture is responsible for climate change as it accounts for about 13.5 % of global global anthropogenic GHG (greenhouse gas) emissions (Montzka et al., 2011). With the increase in productivity, it is possible to minimize or eliminate these problems with sensitive agriculture.

Two new approaches have emerged in technology. These are the terms embodied technology and disembodied technology. Embodied technology is the only product and technology-oriented method. In this method, technology is readily available, no expertise is required and is concrete. In this context, the use of technology in agriculture and animal husbandry has been carried out for many years. However, the technologies in this method are independent, there is no communication between them, other variables (concrete or abstract) are ignored. The other approach, disembodied technology, is a management system where all spatial and temporal variables are measured and the whole system is considered together. Field analysis, yield analysis, seed analysis and time analysis etc. as an example. The data obtained by this method and all technologies work in harmony with each other. As a result, more economical, environmentally sensitive and sensitive operations are carried out. However, the necessary equipment for this method is expensive, experienced and there is a need for operators who can use technology. This method is also used in agriculture is called agriculture. We can say that precision agriculture is the application of information technologies to agriculture as a result of digital revolution.

In the literature, sensitive farming is named in different forms. These include precision agriculture (PA) (precision farming (PF)), location specific agriculture (SSF), prescription farming (PF), variable rate application (VRA) , point farming (spot farming (SF)).

Precision agriculture is defined in different ways in domestic and foreign sources. Precision Agriculture (PA) is a broad, systematic and multidisciplinary issue. It is an integrated information and technology system based on concepts based on the effects of field and time variations on product yield. Precision Agricultural Technologies aims to manage the detailed management of the entire system and agricultural production not only from inputs from mapping practices but also from all processes involved in production (Antolini et al., 2015). Precision farming (PF) is a system approach to selectively manage crops and land. Precision agriculture has been described by many authors as in management of spatial and temporal variability to improve economic returns and reduce environmental impacts er (Blackmore et al., 2002). Precision agriculture involves the development and adoption of knowledge-based technical management systems to optimize the implementation of fertilizers, chemicals, seeds and irrigation sources to reduce input costs and maximize production (Bora et al., 2012). Keskin and Keskin (2012), in his study, grouped the sensitive agriculture in three groups. These are data collection, data processing and decision making and application. Generally Sensitive Agriculture; the use of advanced technologies, instead of the usual fixed-level application methods to the whole of the field, the determination of soil and plant properties (soil moisture, soil nutrient levels, soil structure, product conditions, yield, etc.) It is a business and agricultural production method that aims to produce more economical and environmentally sensitive production as a result of the field (fertilizer or drug application as much as its own need, cultivation at different depths, planting at different norms, irrigation and drainage at different levels) and as a result of all this. (Tekin and Sındır, 2006). Precision agriculture (PA) is defined as the adoption of new

technologies to manage spatial and temporal agricultural variations to improve efficiency and economic return in general (Miller et al., 2017). The latest technological developments in precision agriculture (HT) are mainly used for agricultural purposes with the detection and display platforms of unmanned aerial vehicles (UAV), close detection with satellite technology, applications with smart sensors (smart), computer software for tablets or handheld computer, Land-type computers, wireless data transfer and communication systems, vehicle-to-vehicle data transmission, autonomous vehicles and platforms, robots, intelligent machines, tractors, ISO-Bus systems and compatible equipment (Türker et al., 2015).

Previously, it was thought that agriculture would not meet the needs of the growing population. In the process starting with the green revolution, the amount of agricultural products has increased significantly. With this increase, it was seen that the inputs (pesticides, fertilizers, etc.) in agriculture caused the product to be shot and also harm the environment. Precision products have been adopted as the method of maximizing product input with minimum input and being sensitive to the environment. It is anticipated that this method will meet the needs in the future. In this sense, studies on sensitive technology in the world have been carried out since the 1980s. Studies on Precision Farming Technology started in the 1980s in the United States, Canada, Australia and Western Europe, but despite considerable research, the use of technologies is lower than expected (Zhang et al., 2002). Investments in agricultural technologies are increasing rapidly. While the investment in agricultural technologies in the world was approximately 500 million dollars in 2012, this figure increased to 4.6 billion in 2015. Agricultural technology is the most used area of agricultural technologies. New generation farmers use advanced technology and remote sensing data to increase profits and harvest efficiency and reduce chemical use. A recent study by the International Food Policy Research Institute shows that, by 2050, data driven farming techniques could increase global crop yield by up to 67 % and reduce food prices by almost half (Anonymous, 2018). Magalha and Cerri (2006) have designed a sensitive application monitor to determine the yield in sugar cane fields and as a result, the system has been found to operate with a maximum of 6.4 % and an average of 4.3 % error. Karabulut and Ünver (2012) aimed to determine the spatial variability structure and spatial dependence levels of some soil parameters in 38 hectares of land produced in Çukurova each year. The results obtained indicate that ground and time-dependent changes of soil fertility indicators can be significantly monitored by geostatistical methods and thus, significant reductions in labor, time and expenditure can be achieved.

As each new application of precision agriculture in transition both in the world and also there are some difficulties in Turkey. Borghi et al. (2016) stated that the factors limiting the expansion of PA technologies in Brazil are the difficulty of using software and equipment due to the economic situation and lack of technical training of field teams. Castle et al. (2016) determined the adaptation of producers in the Nebraska region to sensitive agriculture. As a result, they stated that those who produce in a wider area, who are interested in technology and who are more interested in irrigation are more susceptible to more sensitive agriculture, the

operator's age and gross income are not very effective. PA users and those considering using the PA technologies question whether this is profitable and whether this will continue with the current technology (Griffin et al., 2004). Reichardt and Jurgens (2009), in their study, suggested that their recommendations for adaptation to sensitive agriculture in Germany were simplified PF systems, improved formal consultancy services and provided the standard among the existing technologies used by farmers.

Keskin (2013), the factors that occur in adaptation to sensitive agriculture in the study of farmers personal characteristics (age, education, gender, personality, family structure, social relations), physical and economic characteristics of the farm, legal arrangements, the number and quality of organizations that can support the technology, profitability, characteristics of technologies (cost, access, use difficulty, technical support) and so on. stated. Adaptation stage of sensitive agriculture is important. Here too, the size of the enterprise is decisive and it is necessary to know the threshold value in terms of the area. It is also important to make economic analyzes because of the need for investment in sensitive agriculture. The economic return for farmers comes before the environmental return. In terms of dissemination and sustainability, the establishment of the Environment-Profit balance is essential. High agricultural costs and high technology required for this and the high costs are important in terms of efficiency (Öğüt, 2015). In every country, in the process of development of agricultural policies, environmental awareness, which is a world reality, should always be emphasized and in this context, the ways in which PA can be applied in the country's agriculture should be put as soon as possible. In particular, with the demonstration activities to be carried out with the state-owned farms and the leading farmers with large lands, the farmers of the country should be attracted to the subject. After that, farmers' participation in this process and the application areas should be expanded.

References

1. Anonim, 2018. <https://enterprise.microsoft.com/en-us/articles/blog/caglayan-blog/top-digital-trends-re-shaping-the-future-of-agriculture/>. Erişim: 03.04.2018.
2. Antolini, L.S., Scare, R.F., ve Dias, A., 2015. Adoption of precision agriculture technologies by farmers: a systematic literature review and proposition of an integrated conceptual framework. IFAMA Scientific Research Symposium. 14-15 June, 1242-1259 s., St. Paul, Minnesota, USA.
3. Blackmore, S., ve Griepentrog, H. W., (2002). A future view of precision farming. *KTBL Journal Sonderveröffentlichung* , 038, 131-145.
4. Bora, G. C., Nowatzki, J. F., ve Roberts, D. C., 2012. Energy savings by adopting precision agriculture in rural USA. *Energy, Sustainability and Society*, 2,22. <https://energysustainsoc.springeropen.com/articles/10.1186/2192-0567-2-22>.
5. Borghi, A., Avanzi, J. C., Bortolon, L., Junior, A. L., ve Bortolon, E. S. O., 2016. Adoption and use of precision agriculture in brazil: perception of growers and service dealership. *Journal of Agricultural Science*; Vol. 8, No. 11.
6. Castle, M. H., Lubben, B. D., ve Luck, J. D., 2016. Factors influencing the adoption of precision agriculture technologies by nebraska producers. UNL Digital Commons.

7. Cox, S., 2002. Information technology: the global key to precision agriculture and sustainability. *Computers and Electronics in Agriculture*, 36; 93-111.
8. Griffin, T.W., DeBoer, J. L., Lambert, D.M., Peone, J., Payne, T., and Daberkow, S.G., 2004. Adoption, Profitability, and Making Better Use of Precision Farming Data. Staff Paper #04-06. Department of Agricultural Economics, Purdue University.
9. Güler, M., 2005. Hassas uygulamalı tarım teknolojisine genel bir bakış. *OMÜ Zir. Fak. Dergisi*. 20(3): 110-117.
10. Karabulut, A., ve Ünver, İ., 2012. Çukurova'da alüvyal bir tarım arazisinde bazı toprak verimlilik parametrelerinin jeostatistiksel modellenmesi. *Toprak Su Dergisi*. 1(2): 71-81.
11. Keskin, M., 2013. Hassas tarım teknolojilerinin adaptasyonunu etkileyen faktörler ve bu teknolojilerin dünyadaki kullanım durumu. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*. 9(3): 263-262.
12. Keskin, M., ve Keskin, S. G., 2012. Hassas Tarım Teknolojileri. Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları No:35, 212 syf. Antakya, Hatay.
13. Magalha, P. S. G., and Cerri, D. G. P., 2006. Yield Monitoring of Sugar Cane, *Biosystems Engineering*, doi:10.1016/j.biosystemseng. 10.002.
14. Miller, N., Griffin, T., Bergtold, J., Ciampitti, I., & Sharda, A. (2017). Farmers' Adoption Path of Precision Agriculture Technology. *Advances in Animal Biosciences*, 8(2), 708-712. doi:10.1017/S2040470017000528.
15. Montzka, S.A., Dlugokencky, E.J., ve Butler, J.H., 2011. Non-CO2 greenhouse gases and climate change. *Nature International Journal of Science*. 476, 43–50.
16. Ögüt, H., 2015. Tarımın ileri teknoloji ile buluşma noktası: Hassas tarım. *TÜRKTOB Dergisi*. 14(2): 38-41.
17. Reichardt, M., ve Jurgens, C., 2009. Adoption and future perspective of precision farming in Germany: results of several surveys among different agricultural target groups. *Precision Agriculture*, 10:73–94. (DOI 10.1007/s11119-008-9101-1).
18. Tekin, A. B., ve Sındır, K. O., 2006. Tarımsal üretimde hassas tarım (precision agriculture) uygulamaları. İnet-tr'06 - XI. «Türkiye'de İnternet» Konferansı». 21-23 Aralık, 65-72s, Ankara.
19. Türker, U., Akdemir, B., Topakcı, M., Tekin, B., Ünal, İ., Aydın, A., Özoğul, G., ve Evrenosoğlu, M., 2015. Hassas tarım teknolojilerindeki gelişmeler. Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi. 12-16 Ocak, 295-321s, Ankara.
20. Yaşarakıncı, N., Altındişli, Ö., ve Kılıç, T., 2003 Organik tarımda kullanılacak yöntemler. [http://www. Tedgem.gov.tr](http://www.Tedgem.gov.tr).
21. Zhang, N., M.Wang, N.Wang. 2002. Precision Agriculture - Worldwide Overview. *Computers and Electronics in Agriculture* 36: 113-132.

Лозинська Тамара Миколаївна
**ВПЛИВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ**

У контексті досить широкого застосування в науковому обігу поняття «сталий розвиток», зауважимо, що найчастіше сучасний зміст цього поняття розкривається через здатність соціально-економічної системи перебувати у стані стійкої рівноваги завдяки збалансуванню спрямованості змін її соціальної, економічної та екологічної складових [1]. Поява концепції сталого розвитку прийшла на зміну капіталізму – економічній доктрині, яка розглядала економічне зростання (кількісні зрушення) вищим благом суспільства, процесом, який ніби – то детермінує, за висловом Ю. Н. Харарі, свободу, справедливість і навіть щастя [2, с. 381]. Водночас, якщо звернутися до робіт дослідників такого складного явища як розвиток [3; 4], можна помітити у їхніх визначеннях виділення характерних властивостей розвитку: незворотності, спрямованості та закономірності. Незворотність означає неможливість повернення об'єкта (системи) до попереднього стану; закономірність – наявність детермінованих змін, а не набору безпричинних випадковостей; спрямованість передбачає появу нових якостей у напрямках:

- від нисхідного до висхідного;
- від старого до нового;
- від простого до складного;
- від нижчого до вищого;
- від випадкового до необхідного [3, с. 19].

Імперативність названих властивостей розвитку свідчить про постійність (сталість) зміни кількісно-якісних характеристик системи, а отже, можна відмовитися від вживання прикметника «сталий» при дослідженнях умов, напрямів, чинників розвитку системних об'єктів. Таким чином, у контексті даного дослідження розглядався вплив малого підприємництва на зміну кількісно-якісних характеристик територій їх присутності.

На даний час державна політика підтримки малого та середнього підприємництва, а також практичні аспекти її реалізації стосуються, в основному, забезпечення більш комфортних умов функціонування малих і середніх підприємств, задачами яких залишаються поліпшення самозайнятості і зайнятості населення та створення конкурентного середовища. З метою реалізації державної політики підтримки малого та середнього підприємництва розробляються спеціальні програми та створюються фонди підтримки. Зокрема в Полтавській області прийнято Комплексну Програму розвитку малого та середнього підприємництва в Полтавській області на 2017 – 2020 рр., створено Регіональний Фонд підтримки підприємництва. Дані офіційної статистики свідчать, що на початок 2017 р. в Полтавській області 99,9 % усіх підприємств відносилися до категорії малих і середніх і лише 0,1 % склали великі підприємства [5]. Малі та середні підприємства Полтавської області забезпечують виробництво біля 50 % вартості продукції та більше 70 % зайнятості населення. Проте наявні статистичні

дані придатні лише для аналізу якісної зміни власне підприємницького середовища (кількість підприємств в розрахунку на 10 тис. населення, кількість найманих працівників, фонд заробітної плати, вартість виробленої продукції тощо) і не дають жодного уявлення про вплив цих підприємств на місцевий розвиток, зокрема на розвиток територій.

Аналізуючи розвиток територій взагалі і зокрема під впливом діяльності малих та середніх підприємств, у першу чергу звертається увага на розвиток територіального господарського комплексу. Серед усієї сукупності показників, розроблених ще в 2005 р. Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України для оцінки соціально-економічного розвитку територій розташування спеціальних (вільних) економічних зон, з метою виявлення впливу малого та середнього підприємництва на розвиток відповідної території з певною їх інтерпретацією доцільно використовувати: питому вагу місцевого населення серед засновників підприємств і найманих працівників; індекси доходів підприємств і заробітної плати найманих працівників; динаміку надходжень до місцевого бюджету за рахунок податків малих та середніх підприємств; індекси роздрібного товарообігу; індекси промислового і сільськогосподарського виробництва; показники, що характеризують демографічну ситуацію; індекси капіталовкладень.

Наведений перелік показників не є вичерпним і може актуалізуватися в залежності від зміни умов функціонування відповідних підприємств. Наприклад, у період загострення соціально-економічних криз доцільно відслідковувати динаміку кількості підприємств, що припинили свою діяльність, і кількості новоутворених підприємств; динаміку заборгованості (внутрішньої і зовнішньої); динаміку плинності кадрів тощо. Зрозуміло, що з середини 90-х рр. минулого століття значні зусилля спрямовувалися на створення підприємницького середовища ринкового типу, бізнес-навчання, розроблення кредитної та податкової політик, оскільки розвиток малого та середнього підприємництва пов'язувався із формуванням середнього класу. Тому з відповідного періоду і, на жаль, до сьогоднішнього часу аналітичні огляди щодо підприємництва зосереджені на визначенні ступеня його розвитку, а не ступеня впливу підприємництва на стан територій. Продовжується створення інститутів, діяльність яких спрямована на сприяння розвитку малого бізнесу, таких, наприклад, як Агенція регіонального розвитку Полтавської області, основним напрямком діяльності якої є створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу регіону шляхом забезпечення фінансово-кредитної, методичної, освітньої та організаційної підтримки підприємців.

Як же змінилося життя населення Полтавської області з огляду на той факт, що виробництво життєвих благ на даному етапі забезпечується підприємствами, 99,9 % яких належать до категорії малих і середніх? До найважливіших показників, які характеризують розвиток тієї чи іншої території, слід віднести показники демографічної динаміки, насамперед, динаміки чисельності населення, яка вказує на зміни розмірів ринків споживчих товарів, послуг, праці, свідчить про соціально-політичну стабільність/нестабільність. За даними Головного управління статистики у Полтавській області чисельність

населення на 1 липня 2018 р. становила 1 млн. 413 тис. 800 осіб. Упродовж січня – червня 2018 р. чисельність населення зменшилася на 13 тис. осіб [6]. Порівняно з 1995 р. чисельність населення Полтавської області скоротилася на 19,4 %, причому скорочення чисельності сільського населення склало 27,0 %. Скорочення чисельності населення Полтавської області спостерігається і після 2013 р.: загальний індекс депопуляції в 2018 р. порівняно з 2013 р. становив 3,7 %; сільської – 5,5 %. Як зазначає Ю. Н. Харарі: «... в термінах еволюції блага для будь-якого виду є виживання і розмноження» [2, с. 297], а отже, зменшення населення свідчить, що в історичному контексті зміна вектору економічного розвитку (відмова від великої промисловості і перехід на дрібнобуржуазне приватновласницьке виробництво) не сприяла поліпшенню його життєвих умов. З 2013 р. по 2018 р. безробіття серед працездатного населення збільшилося з 8,7 % до 12,2 %, причому в сільській місцевості цей показник становить 14,8 %, а серед жінок – 15,5 %. Наявність позитивної динаміки окремих показників територіального розвитку нівелюється іншими негативними трендами. Так, зростання в 2017 р. реальної заробітної плати (нарахованої) порівняно з попереднім роком на 21,9 % супроводжувалося збільшенням заборгованості із її виплат за цей же період на 39,4 %; індекс роздрібного товарообороту за вказаний період становив 109,7 % поряд із індексом цін – 113,1 %; скорочення смертності на 4,2 % спостерігалось поряд із скороченням народжуваності на 11,3 % [6].

Таким чином, можна констатувати, що завдяки розвитку малого та середнього підприємництва і перетворення його в провідну рушійну силу регіональної економіки (дані щодо обсягів виробництва та зайнятості) у територіальних господарських системах спостерігається перехід від старого до нового – від колективного способу виробництва до дрібнотоварного, який у контексті становлення сучасної цивілізації свідчить швидше про регрес, а не прогрес. Оскільки виробничі відносини дрібнотоварного способу виробництва не відповідають сучасному розвитку продуктивних сил, ми не спостерігаємо переходу від простого до складного, від нижчого до вищого, від нисхідного до висхідного. Із двох ознак блага як результату еволюції за Харарі ми не отримали розмноження і стрімко втрачаємо виживання. Вражає також, що 0,1 % великих підприємств Полтавської області виробляє таку саму кількість продукції, як і 99,9 % малих і середніх підприємств.

Слід звернути увагу, що подальші можливості розвитку малого та середнього підприємництва уже зараз гальмуються зниженням потенціалу внутрішнього ринку і недостатнім рівнем капіталізації дрібних підприємств для виходу на зовнішні ринки. З огляду на це, бажаною є зміна вектору державної політики підтримки малого та середнього підприємництва у напрямі спонукання їх до кооперування та об'єднання, що розширить ринкові можливості цих підприємств, позитивно вплине на рівень зайнятості та доходів місцевого населення.

Список використаних джерел

1. Васюткіна Н. В. Сталий розвиток як основа зростання національної економіки: проблеми, шляхи вирішення. – Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/v/statiy-rozvitok-yak-osnova>.

2. Харари Ю. Н. Sapiens. Краткая история человечества / Юваль Ной Харари; пер. с англ. Л. Сумм. – М. : Синдбад, 2016. – 520 с.
3. Мельник Л. Г. Фундаментальные основы развития / Л. Г. Мельник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2003. – 288 с.
4. Пригожин И. От существующего к возникающему / И. Пригожин. – М. : Наука, 1985. – 327 с.
5. Комплексна програма розвитку малого та середнього підприємництва в Полтавській області на 2017 – 2020 рр. – Режим доступу : www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/programa_pidpriemnictva.pdf.
6. Головне управління статистики у Полтавській області. – Режим доступу : www.pl.ukrstat.gov.ua.

Молоканова Валентина Михайлівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У червні 1992 р. Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до підписання Декларації сталого розвитку людства, як біосоціальної системи в умовах швидких змін навколишнього середовища [1]. Таким чином, було започатковано новий підхід до вирішення проблем людства, що зафіксований під назвою «сталий розвиток» («sustainable development»), який дозволив фахово розглядати у професійній літературі велику кількість пропозицій щодо принципів та задач визначеної концепції [2; 3; 4].

У найбільш широкому розумінні стратегія сталого розвитку спрямована на досягнення гармонії у відносинах між суспільством і природою. У концепції сталого розвитку виділяють три головні аспекти: екологічний, економічний, та соціальний. Порушення принципів сталого розвитку будь-якої з цих складових ставить під загрозу виживання наступних поколінь [2]. Запропонований на саміті в Йоганнесбургу план дій щодо стратегії сталого розвитку складався з десяти пунктів, серед яких особливого значення для України набули наступні три: скерувати процес глобалізації в напрямку сприяння сталому розвитку; змінити національну модель виробництва та споживання; зміцнити міжнародне співробітництво для управління сталим розвитком.

Слід зазначити, що Україна ще тільки планує поступовий перехід до стратегії сталого розвитку, а до системного ведення конкретних дій спрямованих на сталий розвиток весь час бракує необхідних ресурсів. У 2003 р. була створена Національна комісія сталого розвитку України, а також затверджена «Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003 – 2015 роки». Але цей урядовий проект Концепції сталого розвитку України залишився не прийнятим Верховною Радою України [1].

У 2015 р. Саміті ООН зі сталого розвитку було запропоновано 17 ключових напрямків сталого розвитку країн. Вони замінили цілі розвитку тисячоліття, термін яких закінчився наприкінці 2015 р. Нові цілі сталого

розвитку ухвалені на період від 2015 до 2030 р. і нараховують 17 глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань.

Проте, на теперішній час проблема сталого розвитку все ще залишається однією із самих слабо формалізованих. Говорити про сталий світовий розвиток людства у сьогоденних умовах можливо лише як про бажання, а не як дійсний стан справ. Для забезпечення сталого розвитку людство має опанувати розумне відношення до навколишнього середовища та справедливий розподіл ресурсів на основі гуманістичних цінностей, які все ще не поділяються переважною більшістю суспільства. Аналізуючи концепцію сталого розвитку людства як біосоціальної системи, слід застосувати відомий системний закон, за яким стала та надійна лише та система, в якій усі основні елементи та підсистеми також надійні та усталені, тому забезпечення стабільного розвитку регіональної громади як сталої системи є на сьогодні актуальною задачею. Універсальний характер напрямків сталого розвитку, заявлених в ООН, дозволяє громадам вибрати саме той набір цілей, який найкращим чином вписується в їх діяльність та регіональні умови.

Глобальне збільшення населення на землі, зменшення природних ресурсів та посиленням урбанізації означають погіршення сільськогосподарських умов та обмеження водних ресурсів. Населення України вимушене витратити понад половину коштів на харчування, тобто у більшості домогосподарств не вистачає ресурсів не тільки для розвитку, а й для оплати базових побутових та соціальних послуг [4]. Динаміка збільшення частки витрат на харчування та оплату житлово-комунальних послуг свідчить про загальне зниження життєвого рівня та негативні структурні трансформації у споживанні переважної більшості сімей. Тому Україна, перш за все, має досягти суттєвих успіхів у зменшенні масштабів бідності.

Щоб забезпечити стале та відповідальне споживання, виробникам сільськогосподарської продукції потрібно збільшувати кількість якісної їжі, зменшуючи негативні впливи на навколишнє середовище, ґрунт та воду, зменшити викиди парникових газів та сповільнити деградацію екосистем. Наразі проекти, що сприяють зменшенню втрат харчових продуктів та скорочення відходів, легко знаходять партнерство з міжнародними організаціями та громадянським суспільством. В Україні з 2016 р. розпочала свою роботу соціальна ініціатива ООН «Save Food» і на сьогодні вона об'єднує понад 600 компаній, громадських організацій і асоціацій. Цілі цієї програми – скорочення кількості харчових відходів, боротьба з голодом і недоїданням, та охорона навколишнього середовища.

В Україні передбачається постійний моніторинг зменшення частки бідного населення за критерієм фактичного прожиткового мінімуму, який обчислюється Мінсоцполітики на постійній основі як розрахунковий розмір прожиткового мінімуму у фактичних цінах ринку. Доцільність його використання замість офіційно затвердженого прожиткового мінімуму зумовлена тим, що у період найбільш інтенсивного зростання споживчих цін (2014 – 2015 рр.) розмір прожиткового мінімуму був «заморожений» без адекватної індексації, що спричинило штучне заниження реальних масштабів бідності [4]. Відновлення

економічного зростання та забезпечення рівного доступу як чоловіків, так і жінок, до участі в економічному, соціальному і політичному житті, а також рівний доступ до основних соціальних послуг є нагальними завданнями для забезпечення розвитку регіональних громад в Україні. Цілі сталого розвитку заохочують спільноту громади до підприємницьких дій, пропонуючи згадати про свою винахідливість, новаторство і динамізм для того, щоб впоратися з викликами навколишнього середовища. Тому громада має навчитися не тільки розробляти стратегії сталого розвитку з урахуванням цінностей соціальної відповідальності, а і впроваджувати стратегію на тактичному рівні, реалізуючи відповідні проекти та програми.

Список використаних джерел

1. Самсонов А. Л. Глобализация или устойчивое развитие? / А. Л. Самсонов. – Режим доступу : <http://www.ecolife.ru/jornal/echo/2001-5-1.shtml>.
2. Соскин О. Глобалізація та економічні проблеми, які вона породжує. Український вимір / Олег Соскин // Економічний часопис-XXI. – 2002. – № 10. – С. 8 – 10.
3. Сприяння сталому розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undpsust.kiev.ua>.
4. Цілі сталого розвитку: що треба знати органам місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/SDG_LocalGov_v05.pdf.

Фурсенко Андрій Леонідович

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ - ПЕРЕДУМОВА СТАБІЛЬНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ХЕРСОНЩИНА

У Херсонській області проживає понад 280 тис. молодих громадян, які становлять близько 26 відсотків населення регіону [1]. Молодь як соціально-демографічна група характеризується не лише віковими ознаками, але й специфікою соціального становлення, особливим місцем у структурі суспільства.

Для Херсонської області стратегічними цілями є: розвиток та збереження населення, забезпечення місцевого економічного розвитку, екологічна безпека та ресурсозбереження [2]. При цьому молодь Херсонщини є стратегічним трудовим ресурсом економічного розвитку, соціально-політичного становлення, добробуту територіальних громад.

Проте проблеми, пов'язані з бездуховністю, бідністю, безробіттям, насильством, відсутністю змістовного дозвілля, що загострилися в останні роки, справили негативний вплив на молодь. Значна частка молодих громадян зайнята в тіньовому секторі економіки. Збільшуються обсяги нелегальної зовнішньої трудової міграції. Проблеми молоді, які зараз є актуальними, є похідними від проблеми незайнятості молоді.

Аналіз Програми економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2016 р. [3], Програми економічного, соціального та

культурного розвитку Херсонської області на 2017 р. [4], Аналітичної записки статистичної інформації «Надання послуг особам з числа молоді у 2017 р. Херсонської області» [5] говорить про наступне:

Протягом 2017 р. статус безробітного мали 12,2 тис. осіб з числа молоді (36 % загальної кількості безробітних), допомогу по безробіттю отримували 9,3 тис. молодих осіб.

Протягом 2017 р. кількість випускників, що отримували послуги Херсонської обласної служби зайнятості становила 399 осіб (у т. ч. 300 випускників вищих навчальних закладів та 99 випускників професійно-технічних навчальних закладів).

Серед випускників ВНЗ третина навчалася у галузі соціальних наук, бізнесу та права, 13 % – мали інженерну спеціальність та гуманітарну освіту, 10 % – освітяни, 7 % отримали освіту у галузі охорони здоров'я. Серед випускників ПТНЗ 44 % становлять кваліфіковані робітники з інструментом, 28 % – працівники сфери торгівлі та послуг, 13 % – технічні службовці.

За сприянням Херсонської обласної служби зайнятості у 2017 р. знайшли роботу майже 8,0 тис. молодих громадян, зокрема, кожен другий з них був працевлаштований оперативнo до набуття статусу безробітного.

Профорієнтаційними послугами у 2017 р. було охоплено 11,6 тис. безробітних з числа молоді та 26,5 тис. осіб, які навчаються в різних навчальних закладах.

З метою максимального наближення професійних навичок громадян, які шукають роботу до потреб роботодавців, розширення їх компетенцій та підвищення конкурентоспроможності, державною службою зайнятості протягом 2017 р. здійснено професійне навчання на замовлення роботодавців 1,8 тис. безробітних у віці до 35 років.

До громадських та інших робіт тимчасового характеру було залучено 1,6 тис. осіб з числа молоді (31 % загальної кількості залучених безробітних). Роботи організовувалися по наступних напрямках: інформування населення щодо недопущення порушень громадського порядку, щодо субсидій, супровід інвалідів по зору, роботи по благоустрою та озелененню територій, впорядкування місць поховання захисників Вітчизни, меморіалів, роботи за проектом «Відтворимо історичну та культурну спадщину Херсонщини» тощо.

Станом на 1 січня 2018 р. кількість осіб з числа молоді, які мали статус безробітного становила 3,6 тис. осіб, що на 7,5 % менше, ніж на відповідну дату минулого року. Допомогу по безробіттю отримували 2,7 тис. осіб, що 10 % менше, ніж на відповідну дату минулого року.

Основними пріоритетними завданнями сталого розвитку Херсонщини на 2016 – 2017 рр. [3; 4] щодо сприяння зайнятості молоді відносяться:

1) розвиток високопродуктивного рослинництва: сприяння розширенню зрошуваних земель та впровадженню краплинного зрошення;

2) розвиток тепличного господарства: з упровадженням сучасних енергозберігаючих технологій, визначення можливості виділення земельних ділянок для розвитку тепличних господарств;

3) створення умов для розвитку великотоварного виробництва з використанням сучасних технологій і обладнання: розповсюдження передового досвіду впровадження новітніх технологій та селекційних здобутків галузі тваринництва (висвітлення на міському телебаченні, періодичних виданнях, офіційних сайтах, тощо);

4) забезпечення фінансової підтримки особистих селянських господарств, які на сьогодні є основними виробниками молочної сировини, шляхом збільшення видатків з місцевих бюджетів на надання пільгових кредитів для придбання поголів'я великої рогатої худоби (телиць, нетелів, корів).

5) підвищення ефективності та надійності функціонування зрошувальних систем, забезпечення ефективного використання зрошуваних земель: збереження та утримання в технічно-справному стані інженерної інфраструктури державних магістральних та розподільчих каналів (постійно).

6) сприяння створенню та розвитку сімейних фермерських господарств.

7) часткова компенсація відсоткової ставки суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за укладеними кредитними договорами.

8) сприяння розвитку рибної галузі: підтримка приватних ініціатив з розвитку «Аквакультури», організація та розвиток любительського та спортивного рибальства на водоймах загальнодержавного значення громадськими об'єднаннями та суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел

1. Статистичний збірник розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_gpnu2018x1.pdf.

2. Стратегія розвитку Херсонської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/archive/Strategiya_2020.rar.

3. Програма економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/archive/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BD%D0%B0-2016-%D1%80%D1%96%D0%BA.rar>.

4. Програма економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%20%D0%BD%D0%B0%202017%20%D1%80%D1%96%D0%BA.rar>.

5. Аналітична записка статистичної інформації «Надання послуг особам з числа молоді у 2017 році Херсонської області» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://khe.dcz.gov.ua/sites/khe/files/infofiles/2017.pdf>.

Шевченко Лілія Гранітівна
**ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Як відомо, ідея переходу до сталого розвитку з'явилася саме внаслідок осмислення глобальних екологічних проблем, а основною суперечністю взаємодії сучасної цивілізації з природою визнано суперечність між зростаючими потребами світової спільноти та неможливістю біосфери задовольнити ці потреби.

Говорячи про модель сталого (збалансованого) розвитку, можемо погодитися з дослідниками, які зазначають, що збалансований розвиток слід розглядати як перехід до тривалої коеволюції – синхронної взаємозумовленої зміни параметрів суспільства та біосфери, що матиме головною метою досягнення динамічного і стійкого балансу між ними на основі суворого дотримання законів взаємодії суспільства і природи.

Безумовно, на сьогодні процеси розвитку територіальних громад (зокрема, об'єднаних сільських) розглядають переважно в контексті реалізації моделі (ідеї) сталого розвитку.

Територія, в тому числі територія сільської громади, характеризується певним розміщенням компонентів природного, соціального, економічного, культурного середовищ у просторі. Врахування екологічних характеристик – наявних природних ресурсів, стану довкілля – дозволяє виявити екологічні загрози та чинники конкурентоспроможності регіону, забезпечуючи його стабільний розвиток. Таке розуміння регіональної політики кореспондує конституційному принципу підтримання екологічної рівноваги на всій території країни (ст. 16 Конституції України) та змісту ст. 360 гл. 6 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, якою, зокрема, передбачено інтеграцію екологічної політики в інші сфери політики держави [1].

Сільське господарство на більшій частині сільських територій справляє визначальний вплив на довкілля: використовує найбільші площі земельних ресурсів, найбільше споживає прісної води, є великим забруднювачем ґрунту і водних ресурсів мінеральними добривами і отрутохімікатами. Інтенсивне сільськогосподарське виробництво та, зокрема, промислове тваринництво, є причиною багатьох екологічних викликів: виснаження природних ресурсів, забруднення повітря, води, ґрунтів, неетичного ставлення до тварин, а також глобальної зміни клімату [2].

Неконтрольована чи мало контрольована з погляду захисту довкілля, як це має місце в Україні, індустріалізація сільського господарства породжує низку негативних наслідків, зокрема: зниження родючості ґрунту та життєздатності культурних рослин; забруднення ґрунтових і поверхневих вод; зниження біологічного різноманіття, забруднення компонентів навколишнього середовища та підвищення нестабільності екосистем; залишки хімічних речовин у продуктах, їх негативний вплив на здоров'я людей і тварин; забруднення навколишнього середовища відходами великих відгодівельних пунктів і тваринницьких ферм [3], а також пакувальними матеріалами тощо.

Життя сільської громади не обмежується сільськогосподарською діяльністю. Розміщені тут промислові підприємства, логістична інфраструктура, заклади з надання різноманітних послуг, зони відпочинку, курортів теж впливають на стан навколишнього середовища сільських територій. Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку як України загалом, так і кожної сільської громади зокрема.

З метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності України по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються і приймаються державні цільові, міждержавні, місцеві програми. Отже, ОТГ, в тому числі сільські, можуть мати власні екологічні програми, але на сьогодні є лише поодинокі випадки розробки таких програм на рівні сільських громад.

Натомість, завдяки реформі децентралізації, а також за підтримки численних міжнародних організацій, набуває поширення реалізація проектів, які пов’язані з екологічною проблематикою. Прикладом такої діяльності за підтримки програми DOBRE є започаткування проектної ініціативи «Реалізація молодіжної підприємницької програми «Вчимося компостувати» у Вербківській ОТГ Дніпропетровської області.

Вербківська ОТГ займає площу 450,3 км. кв. та має населення 8140 осіб наявного населення. На території громади знаходиться 12 населених пунктів.

У результаті SWOT-аналізу визначено, що слабкими сторонами громади є високий рівень безробіття, проблеми з утилізацією ТПВ, відсутність навчальної підтримки для підприємців-початківців, при цьому громада має потенціал для розвитку бізнес-активності населення. Ціллю проекту є до 2019 р. розпочати дію підприємницької програми з навчання молоді виробництву та реалізації компосту й білкової маси.

Технологія вельмикультивування є практично безвідходною. Можливості та перспективи цієї сучасної біотехнології зможуть відіграти провідну роль в багатьох сферах життєдіяльності людини та громади: підприємницькій, сільськогосподарській, освітній, здоров’язбережувальній та екологічній.

Черви в процесі життєдіяльності перетворюють субстрат (відходи) в повноцінний білок і екологічно чисте добриво – біогумус. Вихід готового продукту залежно від виду субстрату і умов життєдіяльності черв’яків досягає 40 – 60 %, тобто з однієї тони органічних відходів можна отримати 400 – 600 кг біогумусу – цінного органічного добрива, а також 100 кг білкової маси, яку можна використати для годівлі тварин, птахів чи риби. У невеликих господарствах можна на 1 кв. м протягом року утилізувати до 2 т відходів, отримавши при цьому 40 – 45 кг живої маси черв’яків.

Використання біогумусу дає можливість значно підвищити якість і кількість врожаю, зокрема, озимої пшениці – на 20 %, кукурудзи – на 30 – 50 %, картоплі – на 40 – 70 %. Це зменшує необхідність застосування мінеральних добрив та витрати на їх придбання, дозволяє отримати більший

прибуток. Скорочуються також витрати на перевезення гною. Якщо на 1 га ріллі нині вносять 40 – 50 т гною, то при використанні біогумусу достатньо для одержання такого ж ефекту лише 3 т біогумусу, а для багатьох культур достатньо 1,5 т/га. Отже, біогумус, отриманий внаслідок переробки черв'яками органічних відходів, різнобічно позитивно впливає на агрохімічні, фізико-хімічні й біологічні властивості ґрунту, що сприяє підвищенню врожайності сільськогосподарських культур, зменшує необхідність застосування мінеральних добрив та витрати на їх придбання, дозволяє отримати більший прибуток.

В рамках проекту планується впровадити програму навчання теоретичним аспектам та практичним технологіям виробництва біогумусу та білкової маси. Заплановано продемонструвати перспективність і економічну вигідність даного виду сільськогосподарської діяльності. Програма формуватимемо у молоді та жителів громади уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення власного добробуту та соціального статусу, розв'язання численних екологічних проблем, а в підсумку – сприятиме сталому розвитку сільської громади.

Список використаних джерел

1. Єремєєва Н. В. Екологізація державної регіональної політики : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iepd.kiev.ua/wpcontent/uploads/2015/11/%.docx>.

2. Розвиток агропромисловості не повинен ставити під сумнів існування сільського добробуту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecoaction.org.ua/roz-vytok-ahropromyslovosti-ne-povynen.html>.

3. Чайка Т. О. Екологічні наслідки традиційного сільського господарства / Т. О. Чайка // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2013. – № 3. – С. 95 – 99. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDAA_2013_3_20.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Безус Валерій Олександрович – аспірант кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, заступник голови Дніпропетровської обласної ради по виконавчому апарату (Україна).

Бобрицький Андрій Леонідович – здобувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості (Україна).

Бобровська Олена Юріївна – д. держ. упр., професор, завідувач кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Бобровський Олексій Ілліч – слухач гр. М-2017 мд спеціальності «Менеджмент», спеціалізація «Управління проектами» Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Бондаренко Любов Іллівна – студентка IV курсу гр. АТмм-15-1 спеціальності 7.090258 «Автомобілі та автомобільне господарство» Національного гірничого університету «Дніпровська політехніка» (Україна).

Виноградова Наталія Леонідівна – к. держ. упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів (Україна).

Воронецкая Людмила Григорьевна – молодший науковий співробітник Інституту економіки НАН Білорусі, аспірант, магістр управління і економіки (Республіка Білорусь).

Ворона Петро Васильович – д. держ. упр., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості (Україна).

Гуржій Олена Валентинівна – аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Desh Deepak, Dwivedi – Post Graduate in Human Rights, International Humanitarian and Refugee Laws, ISIL Master in Management, Peking University, China. Managing Director, Maslow Initiative Foundation, New Delhi (India / China).

Жара Аліна Максимівна – студентка групи ФІН-15/1 економічного факультету Придніпровської державної академії будівництва та архітектури (Україна).

Івашов Михайло Федорович – к. е. н., с. н. с., професор кафедри публічного управління і права КЗВО Дніпровської академії неперервної освіти Дніпропетровської обласної ради (Україна).

Івашова Людмила Миколаївна – д. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів (Україна).

Ігнат Олександр Володимирович – аспірант кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Iva Kazanxhiu – The national chamber of lawyers. County: Durres, Albania, (Albania).

Каховская Олена Володимирівна – д. е. н., доцент, професор кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Кацуба Олена Юріївна – аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Ferhat Küp – Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Makinaları ve Teknolojileri Mühendisliği Bölümü, Osmanbey kampüsü, Şanlıurfa/Turkey (Turkey).

Колєда Ганна Ігорівна – аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Корнієвський Сергій Володимирович – к. держ. упр., спеціаліст управління молоді і спорту Дніпропетровської облдержадміністрації (Україна).

Кошелева Людмила Єгорівна – аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Кравченко Тетяна Анатоліївна – д. держ. упр., професор, професор кафедри публічного управління та землеустрою Класичного приватного університету (Україна).

Крушельницька Таїсія Анатоліївна – д. держ. упр., доцент, професор кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Курілов Юрій Юрійович – аспірант кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Куц Юрій Олексійович – д. держ. упр., професор, завідувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Куценко Володимир Вікторович – магістрант Національної академії державного управління при Президентові України, заступник голови Фастівської районної ради (Україна).

Лозинська Тамара Миколаївна – д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавської державної аграрної академії (Україна).

Лукашов Олександр Олександрович – аспірант Харківського регіонального інституту державного управління при Президентові України, заступник директора Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської ОДА (Україна).

Маматова Тетяна Валеріївна – д. держ. упр., професор, професор кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Матвєєва Ольга Юріївна – к. держ. упр., доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Мельниченко Олександр Анатолійович – д. держ. упр., професор, професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету (Україна).

Viktor Miloshevski – PhD student in the field of Human Cognition and Evolution, Doctoral School of the University of the Balearic Islands, M.A. in Cultural Studies (Spain).

Молоканова Валентина Михайлівна – д. т. н., професор, професор кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Наконечний Володимир Васильович – д. держ. упр., доцент, професор кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Надточій Ірина Ігорівна – к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки Херсонської філії Національного університету кораблебудування ім. Адмірала Макарова (ХФ НУК) (Україна).

Осадчук Світлана Вікторівна – к. держ. упр., доцент, доцент кафедри економічної та фінансової політики Одеського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Bülent Pişkin – Asst. Prof. in Agricultural Machinery Technology and Engineering dept. Harran University of Turkey (Turkey).

Полянська Яна Вадимівна – аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Ревенко Надія Григорівна – к. е. н., професор, професор кафедри економіки Херсонської філії Національного університету кораблебудування ім. Адмірала Макарова (ХФ НУК) (Україна).

Родинський Ігор Олегович – аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Савостенко Тетяна Олександрівна – к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентові України (Україна).

Сахарова Катерина Олександрівна – аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Сорока Станіслав Дмитрович – магістр публічного управління та адміністрування Університету митної справи та фінансів (Україна).

Ткаченко Ілля Дмитрович – аспірант кафедри фінансів Національної металургійної академії України (Україна).

Abdul Khaliq – Masters in Economics, Peking University (China).

Чикаренко Ірина Аркадіївна – д. держ. упр, доцент, професор кафедри менеджменту та управління проектами Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Фоменко Тетяна Вадимівна – аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Фурсенко Андрій Леонідович – аспірант Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, заступник начальника відділу інформаційних систем Херсонського обласного центру зайнятості (Україна).

Шевченко Лілія Гранітівна – к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

Щербаков Павло Семенович – к. е. н., доцент, заступник директора Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Україна).

CONTENT

<i>Sergiy Seryogin</i> INTRODUCTION	5
SECTION 1. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: ECONOMIC, LEGAL, SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS	
<i>Petro Vorona</i> ON THE PROBLEMS OF THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF TRANSPARENCY OF LOCAL GOVERNMENT IN THE LEGISLATION OF UKRAINE	6
<i>Desh Deepak, Dwivedi</i> LEVERAGING SUSTAINABILITY TO POWER THE GROWTH OF RESPONSIBLE TOURISM IN ASIA	9
<i>Yuriy Kuts</i> SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES IN CONDITIONS OF LOW-ENTROPY ENVIRONMENTALISM	11
<i>Vladimir Kutsenko</i> DIRECTIONS OF INSTITUTIONAL IMPROVEMENT OF THE PROCESS OF DECENTRALIZATION OF THE REPRESENTATIVE AUTHORITY IN UKRAINE	13
<i>Olga Matveieva</i> GOAL SETTING IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	15
<i>Viktor Miloshevski</i> THE EMERGENCIES OF TERRITORIES IN A HYPERCONNECTED REALITY	17
<i>Vladimir Nakonechny</i> LIBERALIZATION OF THE ECONOMY AS A NECESSARY CONDITION FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE TERRITORY	20
<i>Yana Polyanska</i> ON THE ISSUE OF ANALYSIS OF THE CONCEPT OF «SOCIAL RELATIONS»	22
<i>Nadiya Revenko, Irina Nadtochy</i> PROBLEMS OF THE MANAGEMENT OF SOCIAL ACTIVITY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	26
<i>Igor Rodinsky</i> OLIGARCHIZATION OF THE POLITICAL ELITE IN CONDITIONS OF INDEPENDENCE OF UKRAINE AS A CONSTANT FACTOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY	29

SECTION 2. MECHANISMS AND MODELS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES MANAGEMENT

Andriy Bobrytsky <i>PUBLIC COUNCILS AS A FORM OF INTERACTION WITH LAW ENFORCEMENT BODIES</i>	33
Olena Gurzhiy <i>PUBLIC MONITORING AS A PART OF PUBLIC CONTROL AND A TOOL FOR ENSURING THE QUALITY OF PUBLIC ADMINISTRATION...</i>	36
Liudmyla Ivashova <i>THE ROLE OF CIVIL SOCIETY IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF PROCESSING SOLID DOMESTIC WASTE</i>	40
Tetyana Mamatova <i>PRACTICE COMMUNITY «SUSTAINABLE DEVELOPMENT»: E-COURSE «PROJECT MANAGEMENT LOCAL DEVELOPMENT - 8» NOVATIONS ...</i>	43
Alexander Melnychenko <i>POVERTY AS ONE OF THE REASONS FOR THE CONTAINMENT OF THE DEVELOPMENT OF THE TERRITORY OF UKRAINE</i>	47
Bülent Pişkin, Ferhat Mature <i>SOLAR FOOD DRYING FOR SOLUTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES</i>	50
Tetyana Savostenko <i>PROBLEMS OF MANAGEMENT ON DOMESTIC WASTE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	55
Tatyana Fomenko <i>MANAGEMENT INNOVATIONS IN THE FIELD OF ANIMAL PROTECTION AGAINST TREATMENT IN THE CONTEXT OF THE EVOLUTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IDEAS</i>	58

SECTION 3. INSTITUTIONAL PILLARS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN TERMS OF DECENTRALIZATION

Iva Kazanxhiu <i>FREE PROFESSIONS IN THE EUROPEAN UNION DEALERS (THE LAWYERS)</i>	62
Olena Kakhovska <i>REALIZATION OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP AT THE LOCAL LEVEL</i>	65
Olena Katsuba <i>SOCIAL JUSTICE AND CONFLICT OF INTEREST</i>	68
Sergey Kornievsky <i>PROSPECTS FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE DNIPROPETROVSK REGION</i>	70

<i>Taisia Krushelnytska</i> <i>TRANSFORMATION OF INSTITUTIONAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE THROUGH THE CASE OF SOLID WASTE POLICY.....</i>	74
---	----

**SECTION 4. FORMATION, USING AND EXPANDING THE
DEVELOPMENT POTENTIAL OF TERRITORIES:
NATIONAL AND INTERNATIONAL EXPERIENCE**

<i>Olena Bobrovska</i> <i>FORMATION AND PRODUCTION OF RESOURCE POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIES</i>	77
<i>Lyubov Bondarenko</i> <i>CURRENT ROAD PROBLEMS IN UKRAINE AND SOLUTIONS.....</i>	80
<i>Alina Zhara</i> <i>SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INSURANCE MARKET IN UKRAINE THOUGH ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE</i>	85
<i>Anna Koleda</i> <i>SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM AS A COMPOSITION OF REGIONAL DEVELOPMENT</i>	87
<i>Lyudmila Kosheleva</i> <i>FORMATION AND REALIZATION OF SOCIAL POTENTIAL</i>	91
<i>Yuriy Kurilov</i> <i>FISCAL DECENTRALIZATION IN SPAIN: CENTRAL AND LOCAL TAXES</i>	93
<i>Olexandr Lukashov</i> <i>PREREQUISITES FOR REVISION OF MODERN STATE REGULATION OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE REGION: THE DEVELOPED COUNTRIES' EXPERIENCE FOR UKRAINE</i>	97
<i>Svitlana Osadchuk</i> <i>DETERMINATION OF EMPLOYMENT AS A FACTOR OF TERRITORIAL DEVELOPMENT POTENTIAL USING.....</i>	101
<i>Ilya Tkachenko</i> <i>METHODOLOGICAL AND METHODICAL ASPECTS OF DETERMINING RENTAL INCOME: THE ESSENCE AND DEVELOPMENT PROSPECTS</i>	104
<i>Pavlo Shcherbakov</i> <i>MODERN TOOLS OF THE STATE REGULATION OF SOCIO- ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION</i>	107

SECTION 5. SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL DIMENSIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

<i>Lyudmila Voronetskaya</i>	
<i>ABOUT THE SYSTEM OF STATE REGULATION OF THE LABOR MARKET OF BELARUSIAN RESEARCHERS</i>	110
<i>Mykhailo Ivashov</i>	
<i>FEATURES OF FORMING THE CIVIC COMPETENCE «ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY FOR NATURE CONSERVATION» IN THE TRAINING PROCESS</i>	113
<i>Abdul Khaliq</i>	
<i>ROLE OF TOURISM IN ECONOMIC GROWTH: A CASE STUDY OF PAKISTAN</i>	117
<i>Kateryna Sakharova</i>	
<i>INTELLECTUAL POTENTIAL IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	118

SECTION 6. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

<i>Irina Chikarenko, Valery Bezus</i>	
<i>DEVELOPMENT OF HOUSING AND MUNICIPAL SPHERE OF THE CITY: THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS</i>	121
<i>Alexei Bobrovsky</i>	
<i>SOCIAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF AMALGAMED TERRITORIAL COMMUNITIES AND APPLICATION OF PROJECT APPROACH TO THEIR REALIZATION</i>	124
<i>Natalya Vinogradova, Stanislav Soroka</i>	
<i>CURRENT STATE AND PROBLEMS OF INTERACTION OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES</i>	127
<i>Olexander Ignat</i>	
<i>PRINCIPLES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COMMUNITY AS A BASIS FOR MUNICIPAL COOPERATION.....</i>	130
<i>Tetiana Kravchenko</i>	
<i>FEATURES OF ADVOCACY TECHNOLOGY IN LOCAL SELF- GOVERNMENT IN UKRAINE</i>	134
<i>Ferhat Küp, Bülent Pişkin</i>	
<i>AN OVERVIEW OF PRECISION AGRICULTURAL TECHNOLOGIES</i>	139
<i>Tamara Lozynskaya</i>	
<i>INFLUENCE OF SMALL ENTREPRENEURSHIP ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES</i>	144
<i>Valentina Molokanova</i>	
<i>ACTUAL PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES</i>	147

<i>Andrey Fursenko</i> <i>ENSURING EMPLOYMENT OF YOUNG PEOPLE IN THE LABOR MARKET AS A PREREQUISITE FOR STABILITY AND STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE REGION: CASE OF KHERSON REGION</i>	149
<i>Lilia Shevchenko</i> <i>ENVIRONMENTAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN AGRICULTURAL TERRITORIAL COMMUNITIES</i>	152
<i>ABOUT AUTHORS</i>	155

ЗМІСТ

<i>Серьогін Сергій Михайлович</i> ВСТУПНЕ СЛОВО.....	5
---	---

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЕКОНОМІЧНИЙ, ПРАВОВИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТИ

<i>Ворона Петро Васильович</i> ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВСЮДНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	6
<i>Desh Deepak, Dwivedi</i> LEVERAGING SUSTAINABILITY TO POWER THE GROWTH OF RESPONSIBLE TOURISM IN ASIA.....	9
<i>Куц Юрій Олексійович</i> СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ НИЗЬКОЕНТРОПІЙНОГО ІНВАЙРОНМЕНТАЛІЗМУ.....	11
<i>Куценко Володимир Вікторович</i> НАПРЯМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	13
<i>Матвеева Ольга Юріївна</i> ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	15
<i>Viktor Miloshevski</i> THE EMERGENCES OF TERRITORIES IN A HYPERCONNECTED REALITY.....	17
<i>Наконечний Володимир Васильович</i> ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ.....	20
<i>Полянська Яна Вадимівна</i> ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ «СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ».....	22
<i>Ревенко Надія Григорівна, Надточій Ірина Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	26
<i>Родинський Ігор Олегович</i> ОЛІГАРХІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ЯК СТРИМУЮЧИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	29

**СЕКЦІЯ 2. МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ
РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ**

Бобрицький Андрій Леонідович ГРОМАДСЬКІ РАДИ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ.....	33
Гуржій Олена Валентинівна ГРОМАДСЬКИЙ МОНІТОРИНГ У СКЛАДІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	36
Івашова Людмила Миколайовна РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ПЕРЕРОБКИ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ.....	40
Маматова Тетяна Валеріївна СПІЛЬНОТА ПРАКТИК «СТАЛИЙ РОЗВИТОК»: НОВАЦІЇ Е-КУРСУ «УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ – 8».....	43
Мельниченко Олександр Анатолійович БІДНІСТЬ ЯК ОДНА З ПРИЧИН СТРИМУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	47
Bülent Pişkin, Ferhat Küp SOLAR FOOD DRYING FOR SOLUTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIES.....	50
Савостенко Тетяна Олександрівна УПРАВЛІННЯ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	55
Фоменко Тетяна Вадимівна ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ НОВАЦІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ІДЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	58

**СЕКЦІЯ 3. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Iva Kazanxhiu FREE PROFESSIONS IN EUROPEAN UNION ATTORNEYS (the lawyers).....	62
Каховська Олена Володимирівна РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	65
Кацуба Олена Юріївна СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ТА КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ.....	68

Корнієвський Сергій Володимирович ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РЕГІОНУ.....	70
Крушельницька Таїсія Анатоліївна ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПОЛІТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ.....	74

СЕКЦІЯ 4. ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ І НАРОЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Бобровська Олена Юріївна ФОРМУВАННЯ І НАРОЩЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	77
Бондаренко Любов Іллівна СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ УКРАЇНИ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	80
Жара Аліна Максимівна СТАЛИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В АНАЛІЗІ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ.....	85
Коледа Ганна Ігорівна СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	87
Кошелева Людмила Єгорівна ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....	91
Курілов Юрій Юрійович ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В ІСПАНІЇ: ЦЕНТРАЛЬНІ ТА МІСЦЕВІ ПОДАТКИ.....	93
Лукашов Олександр Олександрович ПЕРЕДУМОВИ ПЕРЕГЛЯДУ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН ДЛЯ УКРАЇНИ.....	97
Осадчук Світлана Вікторівна ДЕТІНІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ФАКТОР ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ.....	101
Ткаченко Ілля Дмитрович МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕНТНИХ ДОХОДІВ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	104
Щербаков Павло Семенович СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	107

СЕКЦІЯ 5. НАУКОВИЙ І ОСВІТНІЙ ВИМІРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Воронецкая Людмила Григорьевна О СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА НАУЧНЫХ РАБОТНИКОВ БЕЛАРУСИ.....	110
Івашов Михайло Федорович ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ «ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ» У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	113
Abdul Khaliq ROLE OF TOURISM IN ECONOMIC GROWTH: A CASE STUDY OF PAKISTAN.....	117
Сахарова Катерина Олександрівна ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	118

СЕКЦІЯ 6. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Чикаренко Ірина Аркадіївна, Безус Валерій Олександрович РОЗВИТОК ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ МІСТА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	121
Бобровський Олексій Ілліч СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ ДО ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	124
Виноградова Наталія Леонідівна, Сорока Станіслав Дмитрович СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	127
Ігнат Олександр Володимирович ПРИНЦИПИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ЯК ОСНОВА МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	130
Кравченко Тетяна Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ АДВОКАСІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ В УКРАЇНІ.....	134
Ferhat Kür, Bülent Pişkin AN OVERVIEW OF PRECISION AGRICULTURAL TECHNOLOGIES.....	139
Лозинська Тамара Миколаївна ВПЛИВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ.....	144
Молоканова Валентина Михайлівна АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	147

Фурсенко Андрій Леонідович ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ - ПЕРЕДУМОВА СТАБІЛЬНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ХЕРСОНЩИНА	149
Шевченко Лілія Гранітівна ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	152
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	155

ДЛЯ НОТАТКІВ

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ВИРІШЕННЯ**

Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції
(20 жовтня 2018 р., м. Дніпро)
За загальною редакцією О. Ю. Бобровської

В авторській редакції

Комп'ютерний оригінал макет Л. Г. Шевченко
Переклад та робота з іноземними текстами О. Ю. Матвеева

Здано на складання 20.10.2018. Підписано до друку 31.10.2018.
Формат 60*84/16. Ум. друк. арк. 15,68. Обл.-вид. арк. 17,94.
Тираж 100 пр. Зам. № 10/134.

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України
Україна, 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29.
Свідотство про внесення до Державного реєстру ДК № 1743 від 06.04.2004.

Віддруковано з оригінал-макета ПП «Монолит»
49038, м. Дніпро, вул. Ярослава Мудрого, 56, тел.: +38(0562)34-08-73.
Свідотство про внесення до Державного реєстру ДК № 273 від 08.12.2000.